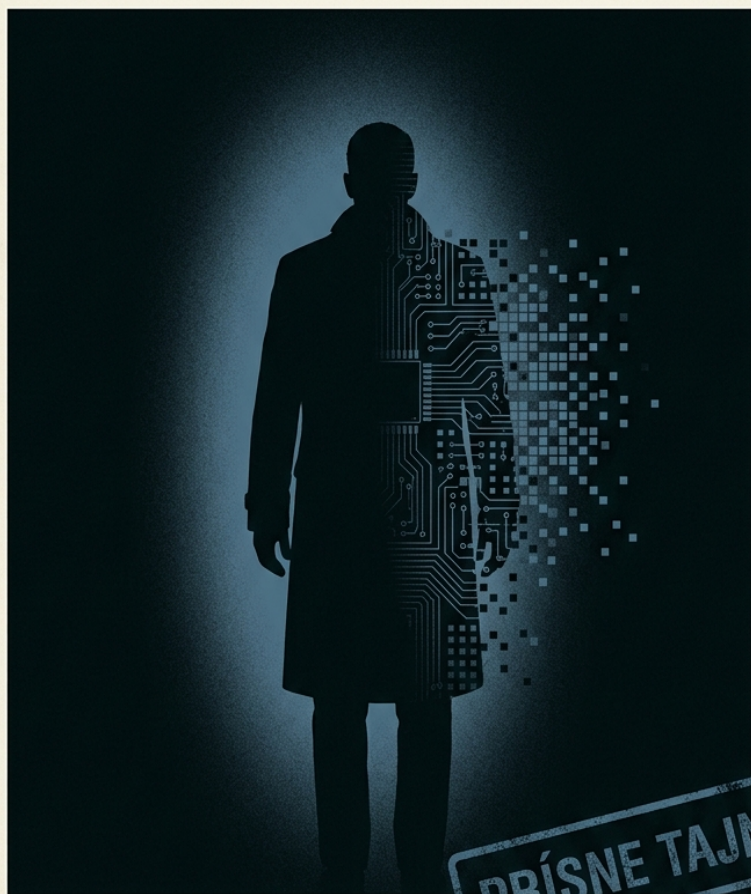

Mossad: Kronika tajných operácií

Erik M

PRÍSNE TAJNÉ

Mossad: Kronika tajných operací

Erik M

Obsah

Úvod: Čo je Mossad	5
Poznámka o zdrojoch a metóde	9
Operation Finale: zajatie Adolfa Eichmanna . .	12
Operation Damocles: nemeckí vedci v Egypte .	18
Operation Diamond: ukradnutý MiG-21	25
Plumbat a Cherbourg: urán a raketové člny . .	32
Hnev Boží: odveta za Mníchov	40
Lillehammer: keď Mossad zabil nesprávneho muža	48
Entebbe: záchrana rukojemníkov v Ugande . .	55
Operation Opera: koniec reaktora Osirak . . .	63
Operation Moses: tajný most z Etiópie	70
Únos Vanunua: zlákaný z Ríma	77
Abu Jihad: komando v Tunise	85
Gerald Bull: koniec konštruktéra superkanónu	92
Fathí Šaqaqí: zásah na Malte	100
Chálid Mašál: zlyhaná otrava v Ammáně . . .	107
Operation Orchard: sýrsky reaktor Al-Kibar . .	115
Imad Mughniyeh: bomba v Damasku	123
Mahmúd al-Mabúh: atentát na kamere	131

Stuxnet: prvá kyber-fyzická zbraň	139
Iránski jadroví vedci: séria atentátov	147
Krádež iránskeho jadrového archívu	155
Mohsen Fakhrizadeh: AI-riadená zbraň	162
Ismail Haníja: výbuch v Teheráne	171
Pagery a vysielacky Hizballáhu: sabotáž reťazca	178
Záver: Vzory a doktríny	186
Filmografia a popkultúra	190
Zoznam zdrojov	194
Ako táto kniha vznikla	208

Úvod: Čo je Mossad

Neexistuje budova s nápisom Mossad. Pri pobrežnej diaľnici severne od Tel Avivu stojí nenápadný komplex, okolo ktorého denne prefrčia tisíce áut bez toho, aby vodiči tušili, čo míňajú. Žiadna tabuľa, žiadne logo na priečelí, žiadna adresa v telefónnom zozname. Po desaťročia izraelská vláda oficiálne nepriznávala ani meno muža, ktorý odtiaľ služby velil – v novinách sa smel uvádzať len ako „šéf“, jediným hebrejským písmenom. A predsa niet na svete tajnej služby, o ktorej by sa rozprávalo viac. Pri žiadnej inej sa hranica medzi doloženým faktom a legendou nestiera tak ľahko ako pri tejto.

Táto kniha sa drží faktov. Ale aby dávali zmysel, treba najprv vedieť, čo Mossad vlastne je, ako je postavený a podľa akej logiky koná. To je úloha tohto úvodu.

Vznik a poslanie

Mossad vznikol v roku 1949 ako koordinačný úrad a v roku 1951 dostal podobu, akú v hrubých rysoch má dodnes. Jeho plný názov – *ha-Mossad le-Modi'in u-le-Tafkidim Meyuchadim*, čiže „Inštitút pre spravodajstvo a špeciálne úlohy“ – prezrádza dve veci naraz. Zbiera informácie. A vykonáva „špeciálne úlohy“, čo je opatrný výraz pre všetko od tajných rokovaní cez sabotáže až po zabíjanie.

Mossad nie je jediné oko izraelskej bezpečnosti. Tvorí jeden vrchol trojuholníka: **Šin Bet** (vnútorná bezpečnosť a kontrarozviedka doma a na okupovaných územiach), **Aman** (vojenské spravodajstvo, najväčšia zo zložiek) a **Mossad**, ktorý má na starosti zahraničie. Operuje za hranicami, často hlboko v nepriateľskom území, a zodpovedá sa priamo premiérovi – nie ministrovi, nie generálnemu štábu. Tá priama linka na vrchol nie je formalita: takmer každá akcia v tejto knihe sa rodila ako politické rozhodnutie posvätené najvyšším miestom v štáte.

Štruktúra a jednotky

Pod povrchom má Mossad niekoľko oddelení, ktoré sa v príbehoch tejto knihy opakujú:

- **Caesarea** (Cezárea) – elitná zložka pre operácie v nepriateľských krajinách. Pod ňu spadá aj **Kidon** (hebrejsky „bodák“), tím, ktorého menom sa na Západe označujú izraelské cielené likvidácie.
- **Comet** (Tzomet) – nábor a vedenie agentov, srdce klasickej špionáže.
- **Neviot** – vnikanie do budov, odpočúvanie, tajné prehliadky a sledovanie.
- **Tevel** – styk so spriatelenými službami a tajná diplomacia.

Mossad pritom nepracuje sám. Pri kinetických zásahoch – záchrane rukojemníkov, prepadoch, leteckých

úderoch – sa opiera o armádu: o elitnú jednotku **Sajeret Matkal**, o letectvo, o výsadkárov. Časť operácií v tejto knihe preto nie sú „čisto“ mossadovské; sú to spoločné podniky spravodajskej služby a armády, kde Mossad dodal oči a uši a vojaci päšť.

Slovník pojmov

Pár slov sa bude vracaať na každej druhej strane. Netreba sa ich učiť naspamäť – stačí mať ich poruke:

- **Kidon** – hebrejsky „bodák“. Tím, ktorý vykonáva to, na čo iní len ukazujú.
- **Katsa** – riadiaci dôstojník. Človek, ktorý v cudzom meste vedie agentov a zdroje a nesmie sa nikdy pomýliť v tom, komu dôveruje.
- **Sayan** (mn. č. **sayanim**) – Žid v diaspóre, ktorý Mossadu ticho pomôže: požičia byt, auto, lekársky predpis, niekedy len mlčanie. Neplatená sieť drobných láskavostí, ktorá službe dáva oči a ruky po celom svete.
- **Neviot** – sledovanie, vníkanie a „tichá“ technika. Práca, ktorú spoznáte najlepšie podľa toho, že po nej nezostane stopa.
- **HUMINT / TECHINT** – spravodajstvo od ľudí, respektíve z techniky. Celá kniha je v podstate o tom, kedy zafunguje jedno a kedy druhé.

Doktrína odstrašenia

Mossad nezabíja pre pomstu, aspoň nie podľa vlastnej logiky – hoci pomsta v jeho príbehoch zaznieva často. Vedie ho idea **odstrašenia**: presvedčiť nepriateľa, že Izrael má dlhú pamäť a nikto nie je nedosiahnuteľný. Mŕtvy cieľ je adresovaný aj tým, čo zostali nažive a sledujú, ako sa to skončilo.

K tomu sa v roku 1981 pridala **Beginova doktrína**: zásada, že Izrael nepripustí, aby nepriateľský režim získal jadrovú zbraň, a ak treba, zničí takú kapacitu preventívne – skôr, než vôbec nabehne. Polovica novších kapitol tejto knihy je v istom zmysle pokračovaním tej jednej vety.

A nad všetkým sa vznáša **popierateľnosť**. Ideálna operácia je tá, ktorú nikto nedokáže s istotou pripísať. Preto toľko akcií v tejto knihe Izrael nikdy nepotvrdil – a preto sa pri mnohých opierame o investigatívne rekonštrukcie, súdne spisy a priznania, ktoré prišli až s odstupom rokov. O tom, ako s týmito medzerami nakladáme, je nasledujúca krátka poznámka.

Poznámka o zdrojoch a metóde

Táto kniha je o tajnej službe. To je pri písaní problém, ktorý sa nedá obísť: značná časť toho, čo Mossad robí, nie je a nikdy nebude doložená dokumentom s pečiatkou. Preto stojí za to povedať na úvod, z čoho je kniha zložená a kde leží hranica medzi tým, čo vieme, a tým, čo sa len pripisuje.

Najvyššiu váhu majú **primárne zdroje**. Súdne spisy (proces s Adolfom Eichmannom v Jeruzaleme, žaloby a rozsudky v Nórsku po Lillehammeri), rezolúcie Bezpečnostnej rady OSN, správy Medzinárodnej agentúry pre atómovú energiu (IAEA) o iránskom a sýrskom programe, oficiálne priznania izraelských predstaviteľov, neskôr odtajnené spisy. Kde takýto doklad existuje, kniha sa opiera oň.

Druhú vrstvu tvoria **odborné a investigatívne práce**. Predovšetkým kniha Ronena Bergmana *Rise and Kill First* (slov. *Vstaň a zabi prvý*), opretá o stovky rozhovorov s bývalými dôstojníkmi, ďalej memoáre účastníkov a dlhoročná reportáž izraelskej a medzinárodnej tlače. Tieto zdroje nie sú dokumenty štátu, ale prešli redakčnou a faktickou kontrolou a často sú jediným spôsobom, ako sa k operácii vôbec dostať.

Najnižšiu váhu majú **terciárne zdroje** – encyklopedické agregátory a novinové rekonštrukcie. Používame ich na rámec, dátumy a mená, nie na citlivé detaily.

Tu treba byť úprimný. Pri operáciách so štátnym uta-

jením kniha nemá k dispozícii spis a opiera sa o investigatívne rekonštrukcie a agregovanú verejnú pamäť. To znamená, že niektorý detail – kto stál na ktorom rohu, koľko presne padlo výstrellov – je najlepší dostupný odhad, nie overený fakt. Kde to tak je, text to hovorí nahlas: formuláciami „pripisuje sa Mossadu“, „Izrael nikdy nepriznal“, „podľa jedného zdroja“ alebo uvedením viacerých verzií vedľa seba, keď sa pramene rozchádzajú. Domyslený detail, ktorý by znel dobre, ale nedá sa podložiť, do knihy nepatrí.

Kniha pritom **nehodnotí** legitimitu týchto akcií – od atentátov po sabotáže. Necháva hovoriť fakty a dôsledky vrátane civilných obetí a omylov. Kde existuje doložený hlas druhej strany – pozostalých, palestínskej či iránskej strany –, dostáva priestor.

Poznámka k menám. Mená osôb a miest prepisujeme foneticky do slovenčiny a pri prvom výskyte uvádzame v zátvorke pôvodný alebo medzinárodne zaužívaný tvar (Mahmúd al-Mabúh, Imad Mughniyeh). Ustálené medzinárodné názvy operácií ponechávame v origináli (Operation Finale, Operation Opera).

Každú kapitolu uzatvára riadok *Zdroje*: s konkrétnymi prameňmi; súhrnný zoznam je na konci knihy.

PRIZNANÉ
IZRAEL • 1960

OPERÁCIA

Operation Finale

Zajatie Adolfa Eichmanna

Éra I – Lov a zakladajúce mýty (1960–1973)

KRYCÍ NÁZOV – Operation Finale / „Attila“

DÁTUM – 11.–22. máj 1960

MIESTO – Buenos Aires, Argentína

CIEĽ – Adolf Eichmann (organizátor
holokaustu, žil ako „Ricardo Klement“)METÓDA – sledovanie, únos, tajný odsun
letom El Al

PRIZNANÉ IZRAELOM – Áno (Ben-Gurion, 23. 5. 1960)

REDIGOVANÉ

Operation Finale: zajatie Adolfa Eichmanna

Éra I – Lov a zakladajúce mýty (1960–1973)

Prológ

Na zastávke autobusu na predmestí Buenos Aires stál v podvečer 11. mája 1960 chudý muž v okuliaroch a čakal na spoj domov. Volal sa Ricardo Klement, robil v továrni Mercedes-Benz a susedia ho poznali ako tichého, nenápadného otca rodiny. O pár metrov ďalej parkovali dve autá s otvorenými kapotami, akoby sa pokazili. Keď muž prešiel okolo, jeden z mužov pri aute sa naňho otočil a po španielsky prehodil: „Un momentito, señor.“ V nasledujúcich sekundách Ricardo Klement prestal existovať. Do auta hodili Adolfa Eichmanna – muža, ktorý organizoval deportácie miliónov Židov do vyhladzovacích táborov.

Cieľ a motív

Adolf Eichmann nebol ten, kto vymyslel holokaust, ani ten, kto stláčal spúšť. Bol horší v istom zmysle: bol jeho úradníkom. Ako šéf „židovského referátu“ gestapa riadil logistiku – vlaky, harmonogramy, kvóty – ktorá premieňala nacistickú nenávisť na priemyselnú smrť. Po vojne zmizol. Cez sieť, ktorá pomáhala nacistom utiecť,

sa s falošnými dokladmi dostal do Argentíny a od roku 1950 tam žil pod menom Ricardo Klement.

Pre mladý izraelský štát nebol Eichmann len jedným z mnohých uniknutých zločincov. Bol symbolom. Doviešť ho pred súd znamenalo pre národ, ktorý práve prežil vyhladenie, dokázať, že spravodlivosť existuje – a že na ňu nebude treba čakať navždy. Premiér David Ben-Gurion to chápal presne takto a urobil z toho úlohu osobitnej váhy.

Plán

Stopa neprišla od špiónov, ale od slepého starca. Lothar Hermann, nemecký Žid, ktorý prežil koncentračný tábor a žil v Argentíne, sa náhodou dozvedel, že priateľ jeho dcéry Sylvie sa volá Klaus Eichmann a chváli sa otcovou nacistickou minulosťou. Hermann to ohlásil nemeckému prokurátorovi Fritzovi Bauerovi, jednému z mála, čo v povojnovom Nemecku skutočne hľadal vinníkov. Bauer, ktorý neveril vlastným úradom, odovzdal informáciu rovno Izraelu.

Mossad bol najprv skeptický – adresa v chudobnej štvrti sa nezdala hodná vysokého dôstojníka SS. Až keď agenti potvrdili, že „Klement“ priniesol manželke kyticu presne v deň ich svadobného výročia z čias Ríše, bolo jasné, kto to je. Šéf Mossadu **Isser Harel** prevzal velenie osobne, taktickým veliteľom sa stal **Rafi Eitan**. Rozhodnutie znelo: žiadna extradícia (tá by aj tak nevyšla), žiad-

ne zabitie. Eichmanna treba uniesť živého a dopraviť do Jeruzalema pred súd.

Prevedenie

V apríli a máji 1960 dorazili agenti do Buenos Aires po malých skupinkách, s falošnými pasmi a krytím. Mossad si pripravil sedem konšpiračných bytov, autá, preoblečenia, falšovacie potreby. Tím sa rozdelil na sledovanie, „chmatový“ tím a logistiku. Eichmanna identifikovali nielen podľa tváre zo spisu SS, ale aj podľa chôdze, návykov a tvaru uší na fotografiách.

Večer 11. mája padol chmat – rýchly, tichý, hotový za pár sekúnd. Eichmanna odviezli do konšpiračného domu, priviazali k posteli a deväť dní strážili. Keď sa ho spýtali na meno, najprv klamal, potom povedal pravdu i číslo svojej legitimácie SS. Agenti, z ktorých mnohí stratili v holokauste rodinu, ho museli kŕmiť, holiť a strážiť – a nesmeli mu ublížiť. Bola to skúška disciplíny aj nervov.

Odsun bol ten najťažší kus. Mossad zariadil, aby do Argentíny priletel špeciálny let El Al s izraelskou delegáciou na oslavy 150. výročia argentínskej nezávislosti. Spiatočný let mal poslúžiť ako úniková cesta. Eichmanna preobliekli do uniformy leteckej spoločnosti, omámili ho liekmi a vydávali za člena posádky, ktorý po nehode „nevládze“. Pod falošnou identitou ho prepašovali na palubu. 20. mája lietadlo vzlietlo, medzipristálo v Dakare a 22. mája pristálo v Izraeli. O deň neskôr Ben-Gurion

vstal v Knesete a oznámil svetu, že Adolf Eichmann je v rukách izraelskej justície.

Bilancia

Samotná operácia prebehla takmer bezchybne – ale jej spôsob mal cenu. Izrael prenikol na územie cudzieho štátu a uniesol z neho človeka bez vedomia jeho vlády. Argentína to brala ako porušenie svojej zvrchovanosti a podala sťažnosť do Bezpečnostnej rady OSN. Diplomatically to chvíľu vrelo a vzťahy oboch krajín sa na čas ochladili.

Existovala aj druhá, tichšia cena. Lothar Hermann, muž, bez ktorého by sa Eichmann nikdy nenašiel, sa po rokoch dožadoval uznania a odmeny – a dlho ho prehliadali. Lov na najväčšieho úradníka smrti začal u slepého preživšieho, na ktorého sa takmer zabudlo.

Následky

Bezpečnostná rada OSN síce porušenie zvrchovanosti odsúdila, no v tom istom uznesení priznala, že priviesť Eichmanna pred súd je v záujme ľudstva. Napätie napokon ukončilo spoločné izraelsko-argentínske vyhlásenie.

Eichmannov proces v Jeruzaleme v roku 1961 sa stal medzníkom. Po prvý raz svet počúval hodiny svedectiev preživších, prenášané rozhlasom a televíziou; pre celú jednu generáciu to bola chvíľa, keď holokaust prestal

byť abstraktnou hrôzou a dostal tváre a mená. Proces zároveň potvrdil v praxi princíp **univerzálnej jurisdikcie** – že zločiny proti ľudskosti smie súdiť aj štát, ktorý ešte v čase ich spáchania neexistoval. Eichmanna odsúdili na smrť a v roku 1962 popravili; zostáva jediným človekom, ktorého izraelský súd kedy poslal na šibenicu.

Pre Mossad to bola zakladajúca legenda. Operácia ukázala, čo dovtedy nik nepredpokladal: že malá služba mladého štátu dokáže nájsť človeka na druhom konci sveta, potichu ho zdvihnúť a doviesť domov. V noci na 1. júna 1962 Eichmanna obesili vo väznici Ramla, jeho telo spopolnili a popol rozsypali do mora za hranicami izraelských výsostných vôd – aby po mužovi, ktorý viedol vlaky do táborov, nezostal ani hrob.

V populárnej kultúre

Operation Finale (2018) – Oscar Isaac ako Peter Malkin, Ben Kingsley ako Eichmann. Skoršie spracovania: *The House on Garibaldi Street* (1979) a *The Man Who Captured Eichmann* (1996).

Zdroje: Yad Vashem (Operation Eichmann); Wikipedia: Operation Finale / Adolf Eichmann's capture; Times of Israel.

NEPRIZNANÉ
1962

OPERÁCIA

Operation Damocles

Nemeckí vedci v Egypte

Éra I - Lov a zakladajúce mýty (1960-1973)

KRYCÍ NÁZOV - Operation Damocles
(Damoklov meč)

DÁTUM - august 1962 - marec 1963

MIESTO - Egypt (Káhira, „Závod 333“)
a západná Európa

CIEĽ - nemeckí raketoví vedci a dodávatelia
egyptského raketového programu
(rakety Al-Zafír a Al-Káhir)

METÓDA - zastrašovanie, listové a balíkové
bomby, únos, priame vyhrážky rodinám

PRIZNANÉ IZRAELOM - Nepriznané

REDIGOVANÉ

Operation Damocles: nemeckí vedci v Egypte

Éra I – Lov a zakladajúce mýty (1960–1973)

Prológ

Ráno 27. novembra 1962 otvorila Hannelore Wendeová v káhirskej kancelárii obyčajný poštový balík. Pracovala ako sekretárka pre nemeckého raketového inžiniera Wolfganga Pilza a zásielka vyzerala ako úradná pošta od právnika – mala dokonca jeho hlavičku na zadnej strane. To bol celý zmysel obalu: tvorcovia bomby vsadili na to, že takú osobnú poštu Pilz otvorí sám. Otvorila ju však ona. Výbuch jej roztrhal ruku, oslepil jedno oko a vyrazil zuby. O Pilzovi a jeho kolegoch v ten deň vedeli v Tel Avive viac než ich vlastné egyptské krytie. Mali ich očíslovaných na zozname, ktorý sa volal Damokles.

Cieľ a motív

Egyptský prezident Gamál Abdan-Násir chcel rakety, ktoré by neboli ani sovietske, ani západné. Aby obišiel obe veľmoci, najal si tých, ktorí raz pre Hitlera stavali strely V-2: nemeckých a rakúskych vedcov a inžinierov. Pracovali na utajenom vojenskom pracovisku pri Káhire, ktoré sa v spisoch volalo **Závod 333**, a vyvíjali balistické strely **Al-Zafír** a **Al-Káhir**.

V júli 1962 Egypt prvý raz odpálil vlastnú raketu a krátko nato prešli dva nové typy striel počas vojenskej prehliadky ulicami Káhiry. Vo svete to vzbudilo pozornosť, v Izraeli poplach. K obavám prispel ešte jeden hlas: rakúsky vedec **Otto Joklik**, ktorý sa od programu odvrátil, prišiel k izraelskej rozviedke s tvrdením, že Egypťania chcú strely vyzbrojiť rádioaktívnym odpadom, ba zháňajú aj jadrové hlavice. Jeho informácie sa nikdy nepotvrdili a dnes ich časť spravodajcov pokladá za zveličenú. Vtedy však dopadli na úrodnú pôdu. Pre štát, ktorý mal ešte v živej pamäti Eichmanna a komory, znela predstava nemeckých rúk stavajúcich zbrane na zničenie Židov ako nočná mora, ktorá sa vracia.

Plán

Šéf Mossadu **Isser Harel** – ten istý muž, ktorý dva roky predtým doviedol domov Eichmanna – prevzal vec ako osobnú misiu. Záver znel jednoznačne: vedcov treba z Egypta vystrašiť. Nie nutne pozabíjať, ale prinútiť ich zbaliť sa a odísť. Strach mal byť hlavnou zbraňou, násilie jeho nástrojom tam, kde strach nestačil.

Operácia dostala meno **Damocles** – podľa meča, čo visí na vlásku nad hlavou. To bol presne odkaz, ktorý mali vedci dostať: žiješ, ale visí to nad tebou. Mossad si zmapoval, kto pre program pracuje, kde majú kancelárie v Európe, kade chodia, kto sú ich rodiny. Listy a balí-

ky sa dali poslať na adresy v Káhire aj v Nemecku. Tých, ktorých sa nedalo zastrašiť poštou, mali navštíviť agenti osobne – alebo cez ich najzraniteľnejšie miesto, deti.

Prevedenie

Prvý a najtemnejší úder padol ešte predtým, než bomby začali chodiť poštou. V septembri 1962 zmizol v Mníchove **Heinz Krug**, štyridsaťdeväťročný šéf firmy, ktorá pre egyptský program zháňala súčiastky a materiál. Odišiel z kancelárie a domov sa už nevrátil. Polícia mala jedinou stopu – že často lietal do Káhiry. Telo sa nikdy nenašlo. Podľa neskorších výpovedí bývalých dôstojníkov Mossadu ho zavraždili a jeho smrť mala byť odkazom ostatným. O tom, ako presne zomrel, kolujú dve neoverené verzie. Prvú priniesli novinári Dan Raviv a Yossi Melman: podľa nej Kruga zastrelil priamo v Nemecku bývalý esesák **Otto Skorzeny**, ktorý vtedy pracoval pre Mossad. Druhú zachytil Ronen Bergman v *Rise and Kill First* (slov. *Vstaň a zabi prvý*) – podľa nej agenti Kruga uniesli, dopravili do Izraela a usmrtili až tam. Ani jednu z nich sa nepodarilo nezávisle potvrdiť; isté je len to, že Krug zmizol a už ho nik nevidel.

Potom prišla pošta. V novembri 1962 vybuchol v Pilzovej káhirskej kancelárii balík, čo zmrzačil sekretárku Hannelore Wendeovú. Ďalšia zásielka doručená do raketového závodu v Heliopolise zabila päť egyptských pracovníkov – obete, ktoré neboli vedci a o cieľ operácie

nezavadili. V tých istých týždňoch dostávali vedci v Nemecku aj Egypte listy s jasnou rečou: viete, kto ste, viete, kde ste, prestaňte.

Vo februári 1963 sa Mossad pokúsil zasiahnuť priamo. Terčom bol **Hans Kleinwächter**, inžinier ešte z programu V-2. Atentát stroskotal – zbraň zlyhala a Kleinwächter prežil. Tlak smeroval aj na ďalšie mená spojené s programom, medzi nimi na **Wolfganga Pilza**, ktorý bol považovaný za jednu z vedúcich postáv.

Zlom prišiel vo Švajčiarsku. Agenti Mossadu, Izraelčan **Josef Ben-Gal** a spomínaný Rakúšan **Otto Joklik**, sa rozhodli zlomiť vedca **Paula Görkeho**, experta na navádzanie striel, cez jeho dcéru. V Bazileji dohovorili stretnutie s **Heidi Görkeovou** a tlačili na ňu, aby otca presvedčila opustiť Egypt – s nevyslovenou hrozbou v pozadí. Görkeová však už predtým upovedomila políciu. Stretnutie sledovali a 2. marca 1963 oboch agentov zatkli.

Bilancia

Zatknutie v Bazileji vytiahlo celú tajnú kampaň na svetlo. Namiesto neviditeľného nátlaku zrazu stál Mossad pred švajčiarskym súdom a pred novinármi z celého sveta. Ben-Gal a Joklik boli v júni 1963 uznaní za vinných z vyhrážania – no súd vzal do úvahy aj kontext Násirových hrozieb voči Izraelu a vymeral len dva mesiace, ktoré si obaja prakticky odsedeli vo väzbe. Z pojedná-

vacej siene vyšli na slobodu. Pre operáciu to však bola katastrofa: jej metódy – bomby, čo komolia sekretárky, vyhrážky deťom – sa rozliali po titulných stranách.

A bola tu mravná cena, ktorú nezľahčí žiadny rozsudok. Hannelore Wendeová prišla o oko a ruku, hoci nikdy nebola cieľom. Päť egyptských robotníkov v Helipolise zomrelo bez akéhokoľvek súvisu s vojnou vedcov. Operácia, ktorá mala odstrašiť, zranila predovšetkým ľudí na okraji.

Následky

Najťažšia rana však dopadla doma. Spôsob kampane rozštiepil izraelské vedenie. Isser Harel hodnotil nemec-kú hrozbu ako smrteľnú a presadzoval tvrdú líniu; premiér **David Ben-Gurion** ju pokladal za prehnanú a nebezpečnú – práve v čase, keď Izrael budoval citlivé vzťahy so Západným Nemeckom a potreboval jeho dodávky zbraní. Spor o to, ako ďaleko sa smie zájsť, sa vyhrotil. V marci 1963 Ben-Gurion fakticky vynútil Harelovu rezignáciu. Muž, ktorý Mossadu vydobyl slávu Eichman-
nom, odišiel kvôli vojne proti vedcom.

Paradoxne, samotnú hrozbu nakoniec zlomili viac diplomacia a verejné odhalenie než bomby. Nemecko pod tlakom začalo svojich občanov od egyptského programu odrádzať, vedci strácali chuť riskovať a do konca roka 1963 väčšina z Egypta odišla. Rakety Al-Zafír a Al-Káhir sa nikdy nestali zbraňou, ktorej sa Izrael bál;

program po odchode odborníkov uvädol.

Wolfgang Pilz, vedec, ktorému prišiel balík do kancelárie a namiesto neho ho otvorila sekretárka, opustil Egypt v roku 1963 a vrátil sa do Európy. Hannelore Wendová strávila zvyšok života s jedným okom a zmrzačenou rukou; v rozhovoroch po rokoch hovorila, že list otvorila preto, lebo na ňom bola právnická hlavička a vyzeral úplne všedne.

V populárnej kultúre

Epizóda žije skôr v literatúre faktu než vo filme. Najpodrobnejšie ju spracovali Michael Bar-Zohar a Nissim Mišal v knihe *Mossad: The Greatest Missions of the Israeli Secret Service* a Ronen Bergman v *Rise and Kill First*. Verziu so Skorzenym ako vykonávateľom rozvinuli Dan Raviv a Yossi Melman v knihe *Spies Against Armageddon*.

Zdroje: Wikipedia: Operation Damocles; Jewish Virtual Library: Operation Damocles; Newsweek, „The Secret History of Israel’s War Against Hitler’s Scientists” (2018); The Forward, „The Nazi Who Became a Mossad Hitman” (2016); Jewish Telegraphic Agency, archív jún 1963 (proces v Bazileji); Ronen Bergman, *Rise and Kill First*.

OPERÁCIA

Operation Diamond

Ukradnutý MIG-21

Éra I — Lov a zakladajúce mýty (1960–1973)

KRYCÍ NÁZOV — Operation Diamond (Mivca Jahalom)

DÁTUM — vyvrcholenie 16. augusta 1966
(príprava od roku 1963)

MIESTO — Irak → cez Jordánsko → Izrael

CIEĽ — sovietsky stíhač MiG-21F-13 irackého letectva

METÓDA — nábor pilota Munira Redfu, prelet stroja
na základňu Chacor

PRIZNANÉ IZRAELOM — Áno

REDIGOVANÉ

Operation Diamond: ukradnutý MiG-21

Éra I – Lov a zakladajúce mýty (1960–1973)

Prológ

Ráno 16. augusta 1966 vzlietol z leteckej základne Habbáníja západne od Bagdadu MiG-21 na rutinný navigačný výcvik. Za kniplom sedel kapitán Munir Redfa. Keď bol dosť ďaleko od ostatných strojov, otočil sa na západ a stúpал vyššie, než mu káže cvičná trasa. Pod ním sa mihala iracká púšť, potom hranica, potom Jordánsko. Jordánske radary zachytili neznámy bod letiaci k Izraelu a poslali do vzduchu stíhačky Hawker Hunter. Nedoriešili naňho – letel privysoko. Niekoľko zavolať do Damasku a pýtal sa, či je to sýrske lietadlo. Z Damasku prišla upokojujúca odpoveď: áno, je naše, je to výcvikový let. Lenže to lietadlo nebolo ani sýrske, ani na výcviku. Letelo do Izraela a viezlo so sebou najstráženejšie tajomstvo sovietskeho letectva.

Cieľ a motív

Začiatkom 60. rokov dostali arabské štáty od Sovietskeho zväzu stroj, ktorý menil rovnováhu vo vzduchu – MiG-21. Bola to najmodernejšia stíhačka východného bloku, rýchla, ľahká, schopná dvojnásobku rýchlosti zvuku. Egypt, Sýria aj Irak ich mali desiatky. Izraelské letectvo lietalo na francúzskych Mirage III a vedelo

o MiG-u len to, čo sa dalo odčítať z fotografií a útržkov správ. Ako rýchlo stúpa? Ako sa správa v zákrute? V akej výške mu dochádza dych? Bez odpovedí by izraelskí piloti išli do prípadnej vojny naslepo.

Získať taký stroj nedalo kúpiť ani odpočúvať. Dal sa len ukradnúť – aj s pilotom, ktorý ho privedie. Šéf Mossadu **Meir Amit** prevzal úlohu osobne a dal jej prioritu, akú dovtedy mala máloktorá operácia. Nešlo o jedného človeka ani o jednu základňu. Šlo o to, či Izrael v ďalšej vojne uvidí na oblohu jasno, alebo do tmy.

Plán

Najprv bolo treba nájsť pilota, ktorý by bol ochotný zraďiť. To nie je vec, ktorú si možno objednať – musí prísť zhora aj zdola naraz: stroj, prístup, a hlavne dôvod. Stopa prišla z Teheránu. Iracký Žid menom Júsuf, ktorý od detstva slúžil v jednej kresťanskej rodine, sa cez známosti dopočul o irackom stíhacom pilotovi, ktorý je vo svojom letectve nešťastný. Volal sa **Munir Redfa**, bol kapitán a kresťan – podľa prameňov maronita, presnejšie príslušník chaldejskej (asýrskej) cirkvi. To v sunnitskom irackom dôstojníckom zbore znamenalo strop nad kariérou. Redfa bol dobrý letec, ale vyššie ho nepustili. K tomu ho posielali bombardovať vlastných irackých Kurdov, čo niesol ťažko.

Mossad naňho nešiel priamym náborom. Najprv ho

oslovila agentka, ktorá sa s ním spriatelila a nechala ho rozprávať. Redfa jej zveril, že musí žiť ďaleko od rodiny v Bagdade a že sa cíti odstrčený. Z tej krivdy spravila operatíva páku. Postupne, opatrne, prešli od priateľstva k ponuke. Redfu napokon priviedli na tajné stretnutie s izraelským spravodajským dôstojníkom; **Meir Amit** to stretnutie osobne sledoval cez prieszor. Ponuka znela: milión dolárov, izraelské občianstvo a stála práca. Redfa pristúpil – ale s jednou tvrdou podmienkou. Nikam neodletí, kým nebude jeho rodina v bezpečí mimo Iraku. Za zradu by zaplatili oni. Izrael súhlasil.

Aby si bol pilot istý, čo ho čaká, tajne ho dopravili do Izraela. Prešiel si letisko, na ktorom mal pristáť, a stretol sa s veliteľom izraelského letectva, generálom **Mordechajom „Motti“ Hodom**. Spolu prešli trasu, výšky, riziká – a najmä palivo, lebo MiG-21 nemal dolet, ktorý by pripúšťal omyly.

Prevedenie

Operácia sa hrala na dvoch stranách hranice naraz. Kým Redfa čakal na svoj deň, agenti Mossadu vyvádzali z Iraku jeho najbližších. Manželku Betty, dve deti vo veku tri a päť rokov, rodičov a ďalších príbuzných. Časť rodiny doviedli k iránskej hranici, kde im prechod cez hory pomohli zaistiť kurdskí povstalci; odtiaľ ich prepravili do Izraela. Bola to chúlостivá choreografia – keby iracké úrady čokoľvek zavetrili priskoro, pilot by neodletel

a rodina by zmizla v bagdadských väzniciach.

Keď boli jeho ľudia z dosahu, prišiel 16. august 1966. Redfa vzlietol z Habbánije na bežný cvičný let. V správnej chvíli sa oddelil, stočil na západ a zamieril k Izraelu. Letel cez severné Jordánsko vysoko, mimo dosahu jordánskych Hunterov. Jordánčania volali Sýrii, Sýria ich uistila, že stroj je jej. Klamstvo, ktoré samo seba vyrobilo, mu vykrylo poslednú časť cesty. Nad Izraelom ho prebrali dve stíhačky Mirage III. Redfa vysunul podvozok – dohovorený signál, že neútočí, že prichádza ako defektor. Mirage ho doviedli na základňu **Chacor**. Pristál, ako neskôr povedal na tlačovke, „na poslednej kvapke paliva“. Na izraelskej zemi stál neporušený, letuschopný, plne vyzbrojený MiG-21 – prvý, ktorý sa dostal do rúk Západu.

Bilancia

Operácia trvala roky a stačilo málo, aby sa zrútila. Najväčšie riziko nebolo vo vzduchu, ale na zemi v Iraku: keby únik rodiny zlyhal alebo prišiel neskoro, celý plán padá a ľudia zomierajú. To, že sa evakuácia podarila bez prezradenia, bolo rovnako dôležité ako samotný prelet.

Cena dopadla najmä na pilota. Munir Redfa dostal peniaze aj nový domov, no kúpil si ich navždy. Z Iraku sa stal zradca, na ktorého doma zostala nenávisť aj prípadná pomsta; žiť musel pod ochranou a so zmenenou identitou. Časť jeho rodiny síce zachránili, no svet, z kto-

rého pochádzal, sa pred ním zavrel. Redfa zomrel na infarkt okolo roku 1998, ďaleko od domova, ktorý opustil.

Následky

Izrael dostal presne to, čo chcel: možnosť rozobrať MiG-21 do skrutky a vyskúšať ho vo vzduchu proti vlastným Mirage. Piloti zistili, kde je MiG silný a kde zraniteľný – v akej výške a zákrute ho dobehnúť, kam ho zatlačiť. Výsledok prišiel rýchlo. 7. apríla 1967, v leteckých súbojoch nad Golanskými výšinami, zostrelilo izraelské letectvo šesť sýrskych MiG-ov 21 bez jedinej vlastnej straty. O dva mesiace neskôr, v prvých hodinách šesťdňovej vojny, izraelské stíhačky prakticky vymazali arabské letectvá zo vzduchu. Vedieť, ako sa nepriateľov stroj správa, bola časť tej prevahy.

Význam stroja nezostal len v Izraeli. V januári 1968 ho Izrael zapožičal Spojeným štátom, ktoré ho podrobne preskúšali v programe **HAVE DOUGHNUT**. Americkí piloti prvý raz lietali proti skutočnému MiG-u 21 a to, čo sa naučili, neskôr formovalo výcvik stíhačov pred Vietnamom aj zrod programov vzdušného boja. Iracký stroj medzitým dostal nový kabát: na trupe Dávidovu hviezdu, izraelské farby a chvostové číslo 007. Pod ním stál v hangári v Chacore ten istý letún, ktorý ešte pred pár mesiacmi niesol iracké výsostné znaky.

V populárnej kultúre

Príbeh inšpiroval epizódu seriálu **The Spy Who Fell to Earth** a opakovane sa objavuje v dokumentoch o Mossade. Korisť sama dostala výnimočnú reklamu: pri tom istom izraelskom MiG-u 21 sa v roku 1966 nechal odfotiť **Sean Connery** počas nakrúcania bondovky – ukradnutý sovietsky stroj na fotke s agentom 007.

Zdroje: Wikipedia: Operation Diamond / Munir Redfa; Jewish Virtual Library („Stealing a Soviet MiG – Operation Diamond”); The National Interest / War Is Boring („In 1966, Israeli Intelligence Convinced an Iraqi Pilot to Defect with His MiG-21”); The War Zone (twz.com) – HAVE DOUGHNUT a Sean Connery.

**NEPRIZNANÉ
1968**

OPERÁCIA

Plumbat a Cherbourg

Urán a raketové člny

Éra I – Lov a zakladajúce mýty (1960–1973)

KRYCÍ NÁZOV – Operation Plumbat (urán)
Operation Noa (člny, „Cherbourg“)

DÁTUM – november 1968 (urán)
24.–31. december 1969 (člny)

MIESTO – Stredozemné more, východne od Kréty (urán)
Cherbourg, Francúzsko (člny)

CIEĽ – ~200 ton uránového „yellowcake“ pre reaktor
v Dimone; 5 raketových člnov triedy Sa'ar,
za ktoré Izrael zaplatil, no zadržovalo
ich francúzske embargo

METÓDA – fiktívne firmy a falošný obchod; presun
nákladu na mori; tajný nočný odchod
plavidiel z prístavu

PRIZNANÉ IZRAELOM – Nepriznané

REDIGOVANÉ

Plumbat a Cherbourg: urán a raketové člny

Éra I – Lov a zakladajúce mýty (1960–1973)

Prológ

Krátko po druhej hodine ráno na Štedrý deň 1969 sa v cherbourgskom prístave potichu rozbehlo päť dieselových motorov. Vonku zúrila búrka deviateho stupňa – vietor, pri ktorom sa veľké nákladné lode radšej skrývali v prístavoch. Päť malých sivých plavidiel bez svetiel a bez vlajky vykĺzlo z móla, prešlo úžinou a zamierilo na otvorené more. Na palubách stáli muži, ktorí do mesta prišli po skupinkách ako nórski námorníci a turisti. V skutočnosti to boli izraelskí dôstojníci a za sebou nechávali prázdne kotviská. Keď sa Francúzi ráno prebrali, v Cherbourgu chýbalo päť vojnových člnov, ktoré tam podľa embarga mali zostať.

Cieľ a motív

Obe operácie majú spoločného menovateľa: embargo. Po šesťdňovej vojne v roku 1967 sa Francúzsko, dovtedy hlavný izraelský dodávateľ zbraní, otočilo chrbtom. Prezident Charles de Gaulle chcel obnoviť vzťahy s arabským svetom a izraelský preventívny úder považoval za bezočivosť. Najprv zastavil dodávky lietadiel, potom

– po izraelskom nálete na bejrútske letisko koncom roku 1968 – vyhlásil úplné zbrojné embargo.

To Izrael zasiahlo na dvoch citlivých miestach naraz. Prvým bol jadrový program. Reaktor v Dimone potreboval urán a Francúzsko, ktoré ho dovtedy pomáhalo zásobovať, kohútik zatvorilo. Bez paliva by sa drahý reaktor stal zbytočným. Tú istú Dimonu, pre ktorú Mossad teraz tajne zháňal palivo, o sedemnášť rokov neskôr od-fotografuje zvnútra technik Mordechai Vanunu a odhalí jej rozsah svetu (pozri kap. „Únos Vanunua”). Druhým miestom bolo loďstvo: v cherbourgskej lodenici CMN si Izrael objednal dvanásť raketových člnov triedy Sa’ar, zaplatil za ne, no časť z nich teraz viazla v prístave pod francúzskou pečatťou. Izrael sa rozhodol, že embargo neobíde diplomaciou, ale remeslom – tichou prácou firiem, papierov a posádok.

Plán

Urán bol úloha pre rozvedku. Mossad si nevybral lúpež, ale obchod, ktorý vyzeral úplne obyčajne. Belgická spoločnosť Union Minière mala v Antverpách na sklade asi 200 ton „yellowcake” – uránového koncentrátu z bane Šinkolobwe v niekdajšom belgickom Kongu. Cez nemeckú firmu Asmara Chemie sa rozbehol papierový obchod: koncentrát mal údajne poslúžiť talianskej firme na výrobu chemikálií. Náklad sa rozdelil do 560 sudov s nápisom „PLUMBAT” – latinsky olovo, neškodná zámien-

ka. Aby mal kto náklad odviezť, Mossad cez fiktívnu liberijskú firmu Biscayne Traders Shipping Corporation kúpil starší nákladný parník a premenoval ho na *Scheersberg A*.

Člny boli úloha najmä pre námorníctvo, s krytím od mužov v Paríži. Operáciu nazvali **Noa**, podľa dcéry kapitána Benjamina „Biniho“ Telema. V Paríži ju zastrešoval **kontradmirál Mordechai Limon**, šéf izraelskej obrannej misie vo Francúzsku. Aby sa zbavili francúzskej pečate legálne, naaranžovali predaj: člny vraj kupuje nórska firma Starboat na prieskum ropných polí v Severnom mori. Pomohol nórsky podnikateľ Martin Siem aj izraelský lodný odborník Mila Brenner. Na papieri už plavidlá neboli izraelské, ale nórske – a Nóri si predsa môžu svoje lode odviezť.

Prevedenie

V novembri 1968 naložili sudy „PLUMBAT“ v Antverpách na *Scheersberg A* a loď vyplávala smerom do janovského prístavu. Po ceste sa pôvodná posádka vymenila za mužov s falošnými pasmi. Asi týždeň po vyplávaní, v noci a kdesi východne od Kréty, sa parník stretol s izraelským plavidlom. Pod ochranou izraelských hliadkových člnov preložili 200 ton uránu z jednej lode na druhú. *Scheersberg A* potom zakotvil v tureckom prístave – s prázdny podpalubím a s lodným denníkom, v ktorom dni transferu chýbali. Talianska firma, ktorá

mala náklad údajne dostať, ho nikdy nevidela; obchod sa „zrušil“ a stratu odpísali. Urán medzitým mieril do Dimony.

Cherbourg bol divadlo s presným časom. Cez december 1969 prichádzali do normandského mestečka izraelskí námorníci po skupinkách, ako turisti a nórski robotníci, ktorí mali odviezť „nórske“ lode. Ubytovali sa v penziónoch, večerali v mestských bistrách, niektorí si vodili miestne dievčatá – celé mesiace dovtedy boli posádky CMN súčasťou cherbourgského života a teraz nemali nikomu padnúť do oka tým, že zrazu zmiznú. Palivo, proviant a strelivo nakladali postupne, po nociach, aby plný ponor člnov nikoho neprekvapil.

Na Štedrý deň, keď Francúzsko slávilo a prístav bol takmer prázdny, mal byť odchod. Búrka deviateho stupňa ho odsunula do skorých ranných hodín – taká, že prístavná správa zakázala vyplávanie a normálne by sa o vychádzke za bránu nikomu ani nesnívalo. Práve to bola výhoda: nikto nečakal, že v takom počasí niekto vyrazí. Okolo pol tretej nadržanom päť člnov vyrazilo do rozbúreného Lamanšského prielivu. Sa'ary boli stavané na hladké Stredozemné more, nie na atlantickú vlnu; muži na palube prvé hodiny zápasili s morskou chorobou a studenou tmou, kým sa loďstvo zoradilo do kolóny. Vyhli sa pobrežiu, na otvorenom mori doplnili palivo z pripravených tankerov a zamierili cez Gibraltár do Stredozemného mora. Po vyše 3 100 námorných míľach, 31. decembra 1969, vplávali do haifského

zálivu, kde ich na móle vítali rodiny a vojenská kapela. Izrael o nich oficiálne mlčal a francúzske úrady mali na stole hotovú vec.

Bilancia

Obe operácie vyšli takmer bez chyby, no neostali navždy v tieni. Pri uráne sa slabým miestom ukázal ľudský článok: jeden z účastníkov, agent Dan Årbel, neskôr vo väzbe v Nórsku (po inej, zle skončenej akcii v Lillehammeri) prehovoril a časť príbehu vyšla najavo. Verejne ho v roku 1977 vyniesol bývalý pracovník amerického Senátu Paul Leventhal. Až vtedy si Európa naplno uvedomila, že stovky ton uránu sa „stratili“ na mori a nik za to nepyká.

Cherbourgský únik mal cenu predovšetkým pre admirála Limona. Francúzsko ho vyhostilo a vyšetrovanie padlo na úradníkov, ktorí predaj „nórskej“ firme schválili. Niektorí dôstojníci to brali ako pošpinenie cti armády. Francúzsky minister obrany Michel Debré vraj žiadal zastaviť člny silou, dokonca zo vzduchu – náčelník štábu to odmietol a hrozil demisiou, takže z úderu zišlo. Pikanťnosť časovania: de Gaulle, proti ktorého embargu člny odplávali, už v tom čase nebol prezidentom; v apríli 1969 odstúpil a vystriedal ho Georges Pompidou.

Následky

Diplomaticky obe akcie pripomenuli, že embargo na papier ešte nie je embargom na mori. Bonn a Brusel po uráne sprísnilo dohľad nad jadrovými materiálmi; prípad sa stal jedným z dôvodov, prečo európsky Euratom a neskôr medzinárodné kontroly zostrili sledovanie pohybu „yellowcake“. Izrael nikdy nepriznal, kam urán poputoval, a oficiálne mlčí o Dimone dodnes.

Cherbourg mal dozvuk najmä vojenský. Päť unesených člnov sa pripojilo k tým, čo už v Haife boli, dostali izraelské protilodné strely Gabriel a o necelé štyri roky, v jomkipurskej vojne roku 1973, sa stali jadrom novej taktiky námornej vojny. V noci na 7. októbra 1973 sa pri sýrskom Latákii zrazila izraelská flotila Sa'ar so sýrskymi loďami: vlákala nepriateľské strely Styx do prázdna pomocou klamlivých cieľov a rušičiek, priblížila sa a vlastnými Gabrielmi potopila päť sýrskych plavidiel bez jednej vlastnej straty. Boli to tie isté trupy, ktoré pred štyrmi rokmi v búrke vyklzli z Cherbourgu.

A urán z *Scheersbergu A*? Až do dnešného dňa Izrael oficiálne nepriznal, že ho prevzal, ani kam zmizlo dvesto ton koncentráту z janovskej trasy. V účtovných knihách talianskej firmy ostala len odpísaná strata a v lodnom denníku *Scheersbergu A* prázdne miesto tam, kde mali byť dni transferu.

V populárnej kultúre

The Boats of Cherbourg (kniha Abrahama Rabinovicha) je najpodrobnejším spracovaním úniku člnov. Cherbourgský príbeh voľne inšpiroval aj francúzsky film *Les Aventuriers* a televízne dokumenty; uránová operácia Plumbat sa objavuje v dokumentoch o izraelskom jadrovom programe.

Zdroje: Wikipedia: Operation Plumbat; Wikipedia: Cherbourg Project; Time („High Seas: Uranium – The Israeli Connection“, 1977); Tablet Magazine („50 Years of The Boats of Cherbourg“); Abraham Rabinovich, *The Boats of Cherbourg*; The Times of Israel; The Jerusalem Post.

NEPRIZNANÉ
1972

OPERÁCIA

Hnev Boží

Odveta za Mníchov

Éra I – Lov a zakladajúce mýty (1960–1973)

KRYCÍ NÁZOV – Wrath of God
(Mivca Za'am ha-El)

DÁTUM – 1972–1979

MIESTO – Európa a Blízky východ

CIEĽ – osoby spojené s Čiernym septembrom
a masakrom v Mníchove

METÓDA – cielené likvidácie – streľba,
telefónne a magnetické nálož

PRIZNANÉ IZRAELOM – Sčasti potvrdené

REDIGOVANÉ

Hnev Boží: odveta za Mníchov

Éra I – Lov a zakladajúce mýty (1960–1973)

Prológ

Večer 16. októbra 1972 sa Wael Zwaiter vracal z večere do svojho domu na Piazza Annibaliano v Ríme. Tridsiatnik s vážnou tvárou, prekladateľ, ktorý práve dokončoval taliansky preklad rozprávok Tisíc a jednej noci a po nociach hrával po kaviarňach na klavíri. Vošiel do tmavého vestibulu, zastal pri výťahu a hľadal v peňaženke desať lír na žetón.

Z tieňa vystúpili dvaja muži. Vytiahli pištole Beretta ráže 22 a začali strieľať. Zwaiter sa zosunul k stene; oni stáli nad ním a stláčali spúšť ďalej. Napočítali približne dva tucty výstrelov, do tela ich zasiahlo jedenásť. Neskôršie rozprávania v tom čísle videli symbol: jeden výstrel za každého izraelského športovca zavraždeného v Mníchove. Či to strelci naozaj ráťali, alebo to bola len zhoda, ktorá sa hodila do legendy, nikto nepotvrdil. Vybehli na ulicu, nasadli do čakajúceho auta a zmizli. O pár hodín už boli mimo Talianska. Wael Zwaiter sa stal prvým menom na zozname, ktorý mal Mossad odpracovávať nasledujúcich sedem rokov.

Cieľ a motív

Päť týždňov predtým, 5. septembra 1972, vtrhlo osem ozbrojencov palestínskej organizácie Čierny september do olympijskej dediny v Mníchove. Zajali izraelských športovcov a trénerov; dvoch zabili hneď, deviatich držali ako rukojemníkov. Pokus nemeckej polície o oslobodenie na letisku Fürstenfeldbruck skončil katastrofou – všetkých deväť rukojemníkov zahynulo. Spolu s dvoma obeťami z dediny to bolo jedenásť mŕtvych Izraelčanov, priamo pred kamerami celého sveta.

Pre Izrael to nebola len tragédia, ale aj poníženie. Útok sa odohral na nemeckej pôde, necelých tridsať rokov po holokauste, a ukázal, že palestínsky terorizmus dosiahne na Židov kdekoľvek. Premiérka Golda Meirová stála pred otázkou, na ktorú neexistovala dobrá odpoveď: čo robí štát, keď jeho občanov vraždia v cudzine a miestne súdy ani diplomacia nestačia?

Odpoveď znela: zabíjať tých, ktorí za tým stoja. Nie pred súdom, ale potichu, na ich vlastnej pôde, jedného po druhom – tak, aby každý ďalší organizátor teroru vedel, že nikde nie je v bezpečí. Cieľom nebola len pomsta, ale odstrašenie: rozbiť sieť Čierneho septembra v Európe a poslať signál, že každý čin má cenu.

Plán

Golda Meirová zriadila úzky vládny kabinet, ktorý vošiel do dejín ako **Committee X** (Výbor X). Patrila doň

ona, minister obrany Moše Dajan a poradca pre boj proti terorizmu **Aharon Jariv**. Tento orgán schvaľoval jednotlivé mená – bol to zoznam, na ktorom sa za stôl rozhodovalo o živote a smrti. Operatívne velenie prevzal šéf operácií Mossadu **Michael Harari**.

Štruktúra, ktorú Harari postavil, bola navrhnutá na popierateľnosť. Tím tvorili malé mobilné bunky, pomenované podľa písmen hebrejskej abecedy, každá s vlastnou úlohou: *Alef* – dvojica strelcov; *Bet* – krytie strelcov pri ústupe; *Het* – logistika, ubytovanie a úkryty; *Ajin* – sledovanie a identifikácia cieľov; *Qof* – komunikácia. Členovia jednotlivých buniek sa často navzájom nepoznali a stretávali sa až tesne pred akciou.

Plánovaniu nahrávalo aj prostredie. Európske spravodajské služby si v tom čase v neformálnych kluboch (Club de Berne, sieť Kilowatt) vymieňali informácie o palestínskom teroristickom hnutí – a tým, často nevedomky, dodávali Izraelu presné údaje o pohybe jeho cieľov. Mossad si k tomu pridal vlastnú sieť: agentov v teréne aj pomocníkov z miestnych židovských komunít (*sajanim*), ktorí prenajímali byty, autá a poskytovali krytie.

Metóda mala mať dva účinky naraz. Mala cieľ odstrániť – a zároveň cieľom okolo neho vraziť strach. Preto sa popri streľbe zblízka volili aj nálože: bomba pod posteľou, výbušnina v telefóne. Obeť mala vedieť ešte chvíľu pred koncom, že ju niekto našiel.

Prevedenie

Po Zwaiterovi prišiel na rad **Mahmúd Hamšarí**, predstaviteľ Organizácie pre oslobodenie Palestíny (OOP) vo Francúzsku, ktorého Izrael považoval za organizátora Čierneho septembra v Paríži. Tu Mossad predviedol svoj zmysel pre trpezlivý detail. Agent vystupujúci ako taliansky novinár si dohodol s Hamšarím stretnutie a vylákal ho z bytu. Kým bol preč, demolačný tím vnikol dnu a do podstavca jeho telefónu vložil výbušninu.

Ráno 8. decembra 1972 zazvonil Hamšarímu telefón. Hlas na druhom konci sa spýtal, či hovorí s pánom Hamšarím. Keď to potvrdil, agent dal signál – telefónnou linkou prešiel detonačný impulz a nálož vybuchla. Hamšarí útok najprv prežil, prišiel však o nohu a o mesiac, 9. januára 1973, zomrel v nemocnici. Bomba ukrytá v telefóne sa stala jedným z najznámejších rukopisov celej kampane.

Zoznam pokračoval. V apríli 1973 zastrelili v Paríži profesora **Basila al-Kubajsiho**, podozrivého z dodávok zbraní. V cyperskej Nikózii, v gréckych Aténach a inde padli ďalšie mená – Husajn Abad al-Chír, Zaid Muchassi, Mohammed Boudia. Modus operandi sa striedal: výstrely zblízka, magnetické nálože pod autom, diaľkové odpaly. Každá akcia mala vyzerať ako čin neznámeho páchatelia, no v palestínskych kruhoch nikto nepochyboval, odkiaľ prichádza.

Vrcholom prvej fázy bola podoperácia **Jar mladosti**

(Spring of Youth). V noci z 9. na 10. apríla 1973 nešlo o jednotlivca, ale o úder do srdca OOP priamo v Bejrúte. Plán pripravil **Ehud Barak**, vtedajší veliteľ elitnej jednotky Sajeret Matkal – neskorší náčelník generálneho štábu a premiér Izraela. Vychádzal z jednoduchej úvahy: malá skupina vojde do mesta, za pár minút vykoná svoju úlohu a zmizne skôr, než stihne ktokoľvek zareagovať.

Komandá vysadili izraelské lode na bejrútskom pobreží. Vojaci, preoblečení za turistov, sa zišli s agentmi Mossadu, ktorí na nich čakali s prenajatými autami. Časť mužov bola prezlečená za ženy, aby skupina kráčajúca o polnoci nevzbudila podozrenie – sám Barak išiel preoblečený za tmavovlasú ženu, zavesený do „partnera“. Autá ich rozviezli k bytom troch špičiek OOP: zástupcu Jásira Arafata Muhammada Júsuфа an-Nadžára, Kamála Adwána zodpovedného za útoky v Izraeli, a hovorcu OOP Kamála Nássira. Komandá vnikli do bytov a všetkých troch na mieste zabili. Iné izraelské tímy paralelne zaútočili na základňu a sklady ďalších palestínskych frakcií. Po dvoch a pol hodinách bolo po všetkom a komandá sa stiahli na more.

Bilancia

Cena nebola nulová. Pri operácii Jar mladosti zahynuli aj dvaja izraelskí vojaci a viacero libanonských bezpečnostných príslušníkov a civilných susedov, ktorí sa ocitli v krížovej paľbe. Tichá likvidácia jednotlivcov je jedna

vec; nočný prepád v hlavnom meste cudzieho štátu je vojnová akcia s civilnými stratami.

Vážnejší problém bol systémový. Čím dlhšie kampaň trvala, tým väčšie bolo riziko, že sa spravodajstvo pomýli – že zomrie nesprávny človek. Už pri Zwaiterovi boli neskôr pochybnosti: dôkazy o jeho údajnom velení Čiernemu septembru v Ríme boli slabé a nedostatočne overené. Mossad si vybral za prvý cieľ muža, ktorého vina nebola zďaleka istá.

Najťažšia chyba prišla v júli 1973 v nórskom **Lillehammeri**, kde tím omylom zastrelil nevinného marockého čašníka v domnení, že je to organizátor Mníchova Alí Hassan Salameh (Ali Hassan Salameh). Tej aféry a jej dôsledkom sa venuje samostatná kapitola (pozri kap. „Lillehammer“). Práve ona kampaň na čas zastavila a obnažila jej najväčšiu slabinu. Omyl v identifikácii sa nedá vziať späť.

Následky

Hnev Boží zostal jednou z mála izraelských operácií, ktoré štát nikdy plne oficiálne nepriznal, no ktorých existenciu nikdy ani vážne nepoprel. Práve tá zámerná hmla bola súčasťou účinku: odstrašenie funguje aj vtedy, keď nepriateľ presne nevie, kto a kedy udrie.

Kampaň narušila európske bunky palestínskeho teroru a organizátorom násilia dala najavo, že ich štát dosiahne aj v cudzine. Mala však aj odvrátenú stranu. Séria

zásahov v cudzích jurisdikciách zaťažila vzťahy s európskymi vládami a po Lillehammeri vyšlo najavo, ako tajne spolupracovali západné bezpečnostné služby.

Hlavný cieľ celej kampane, Alí Hassan Salameh, žil ešte šesť rokov. Mossad ho dostal až 22. januára 1979 v Bejrúte, náložou v aute (pozri kap. „Lillehammer“). V Ríme medzitým zostal byt na Piazza Annibaliano, kde sa všetko začalo: vo vestibule pri výťahu jedenásť dier po guľkách v omietke a peňaženka s desiatimi lírami na dlažbe.

V populárnej kultúre

Munich (2005) – film Stevena Spielberga podľa knihy *Vengeance* Georgea Jonasa sleduje fiktívnu bunku vedennú postavou „Avner“ a kladie nepríjemné otázky o cene pomsty a o tom, čo robí násilie s tými, čo ho vykonávajú. Skoršie spracovanie: *Sword of Gideon* (1986), televízny film z rovnakého literárneho podkladu.

Zdroje: Britannica (Operation Wrath of God); Wikipedia: Mossad assassinations following the Munich massacre / Wael Zwaiter / Mahmoud Hamshari / 1973 Israeli raid in Lebanon (Spring of Youth); IDF (Operation Spring of Youth); Jewish Virtual Library.

NEPRIZNANÉ
1973

OPERÁCIA

Lillehammer

Keď Mossad zabil nesprávneho muža

Éra I – Lov a zakladajúce mýty (1960–1973)

KRYCÍ NÁZOV – podoperácia kampane Hnev Boží
Boží (Wrath of God)

DÁTUM – 21. júl 1973

MIESTO – Lillehammer, Nórsko

CIEĽ – Alí Hassan Salameh („Červené
knieža“, Red Prince) – omylom zabitý Ahmed
Bouchiki

METÓDA – sledovanie a strelba z tlmených
pištolí; chybná identifikácia cieľa

PRIZNANÉ IZRAELOM – nie; šesť agentov
zadržala nórska polícia, piati odsúdení

REDIGOVANÉ

Lillehammer: keď Mossad zabil nesprávneho muža

Éra I – Lov a zakladajúce mýty (1960–1973)

Prológ

Bol teplý letný večer, krátko po pol jedenástej, 21. júla 1973. Z kina v Lillehammeri, ošpalom mestečku tristo kilometrov severne od Osla, sa vracal domov mladý pár. Ahmed Bouchiki, marocký čašník z neďalekého bazéna, a jeho nórska manželka Torill, v siedmom mesiaci tehotenstva. Vystúpili z autobusu a posledný kus cesty k bytu prešli pešo.

Pri chodníku zastavilo auto. Vyskočili z neho dvaja muži. Bez slova vytiahli pištole s tlmičmi a začali strieľať. Bouchiki dostal prvých šesť rán do brucha a zrútil sa. Keď ležal na zemi, dvaja strelci k nemu pristúpili a vystrelili znova – do hlavy, do chrbta. Spolu štrnásť výstrelov, trinásť zásahov. Torill stála pár krokov od neho a kričala. Zostala nezranená. Auto sa rozbehlo a zmizlo.

Muž, ktorý práve zomrel na nórskom chodníku, nemal s palestínskym terorizmom nič spoločné. Mossad zastrelil nesprávneho človeka.

Cieľ a motív

Ten správny sa volal Alí Hassan Salameh (Ali Hassan Salameh). Izraelská tlač mu hovorila „Červené knieža“ –

Red Prince. Bol to šéf operácií Čierneho septembra, organizácie, ktorá v septembri 1972 prepadla izraelskú výpravu na olympiáde v Mníchove a spôsobila smrť jedenástich športovcov. Izrael považoval Salameha za jedného z hlavných strojcov masakry a za muža, ktorý riadil európske bunky palestínskeho teroru.

Po Mníchove vláda Goldy Meirovej zriadila tajný výbor (Committee X) a autorizovala kampaň Hnev Boží – dlhodobé cielené likvidácie ľudí spojených s Čiernym septembrom. Mossad v nasledujúcich mesiacoch postupne zasiahol v Ríme, Paríži, na Cypre, v Aténach. Salameh bol na zozname najvyššie. Lenže práve on sa najlepšie skrýval. Mesiace ho hľadali a nedarilo sa.

Potom prišiel tip: Salameh sa údajne ukrýva v Nórsku, v zapadnutom Lillehammeri.

Plán

Tip bol chybný od základu. Stopa viedla cez sledovaného alžírkeho kontakta až do Lillehammeru, kde operatívci zazreli muža tmavšej pleti, ktorý sa istým spôsobom podobal na fotografie Salameha. To podozrenie nikto poriadne nepreveril. Identifikácia stála na vizuálnej zhode a na presvedčení, ktoré si tím vopred priniesol – že Salameh tam je.

Velenie operácie v teréne mal **Michael Harari**, skúsený šéf mossadovskej operatívnej jednotky Cézarea. Pod ním pôsobil neobvykle veľký tím – okolo pätnástich ľu-

dí, rozdelených na sledovačov, strelcov, vodičov a logistiku. Patrila k nemu aj **Sylvia Rafael**, jedna z najznámejších agentiek Mossadu, pôsobiaca pod krytím fotografky, a ďalší operatívci s falošnými dokladmi a prenajatými autami.

Toľko ľudí v malom nórskom meste bolo samo osebe riziko. Lillehammer mal vtedy sotva dvadsaťtisíc obyvateľov; cudzinci, ktorí sa motali okolo, prenajímali autá a hotelové izby, boli nápadní. A tím konal pod tlakom: po mesiacoch márneho lovu chcel mať Salameha konečne na dosah. To je nebezpečná kombinácia – túžba po výsledku a slabá kontrola faktov.

Prevedenie

Bouchikiho sledovali niekoľko dní. Videli muža, ktorý zhruba zodpovedal predstave, a domysleli si zvyšok. Že chodí do bazéna, že má arabský pôvod, že sa stretáva s tým správnym kontaktom – všetko zapadlo do schémy, ktorú už mali v hlave. Nikoho zjavne nezarazilo, že Alí Hassan Salameh, ostrážitý šéf operácií hľadaného hnutia, by sotva žil otvorene ako čašník a bez ochrany sa večer prechádzal po nórskom mestečku s tehotnou manželkou.

Večer 21. júla padlo rozhodnutie konať. Keď Bouchiki s Torill vystúpili z autobusu, strelci ich už čakali. Akcia trvala pár sekúnd. Potom prišiel ústup – a práve ten celú operáciu položil.

Jedno z prenajatých áut, biely Peugeot, si všimla svedkyňa a zapamätala si jeho poznávaciu značku. Auto patrilo k vozidlám, ktoré tím vrátil na letisku v Osle. Nórska polícia tak mala v rukách niť a začala ťahať. Vystopovala prenájmy, hotely, telefonáty. Do niekoľkých dní začala zatýkať.

Bilancia

V Lillehammeri zlyhalo takmer všetko, na čom Mossad stál.

Zlyhala **identifikácia**. Najťažšia a najnenapraviteľnejšia chyba. Tím zamenil nevinného čašníka za jedného z najhľadanejších mužov sveta na základe povrchnej podoby a vlastného presvedčenia. Overenie, ktoré malo prísť pred spúšťou – nezávislé potvrdenie totožnosti – neprišlo. Zomrel človek, ktorý nebol terčom, pred očami svojej tehotnej ženy.

Zlyhalo **prevedenie**. Pätnásťčlenný tím v malom meste, prenajaté autá vedené na dohľadateľné doklady, značka, ktorú si zapamätala náhodná svedkyňa. Na operáciu, ktorá mala byť tichá a nezanechať stopu, to bola lavína indícií.

A potom prišlo zlyhanie, ktoré z aféry urobilo medzinárodný škandál: **zatknutia**. Nórska polícia pochytovala šesť členov tímu, štyroch mužov a dve ženy. Piaťich z nich súd uznal vinnými z účasti na zabití – Švédku **Marianne Gladnikoffovú**, Juhoafričanku **Sylviu Rafa-**

el, Izraelčana **Abrahama Gehmera**, Dána **Dana Aerbela** a Brazílčana **Zviho Steinberga**. Tresty boli prekvapivo mierne: od jedného roka do piatich a pol. Vo väzení napokon nikto z nich nezostal dlho – do roku 1975 boli prepustení a vrátili sa do Izraela.

Veliteľ **Michael Harari** unikol. Stihol opustiť krajinu skôr, než sa siete stiahli, a Izrael ho Nórsku nikdy nevydal.

A obeť? Ahmed Bouchiki bol skutočne len tým, čím sa zdal – čašníkom, ktorý so Salamehom nemal nič spoločné. Jeho vdove Torill Izrael po dvadsiatich rokoch, v roku 1996, vyplatil odškodné, no formálne pri tom uznanie viny obišiel.

Pre rodinu peniaze nič neuzavreli. Ahmedov brat, hudobník Chico Bouchikhi, to roky pripomínal verejne: „Môj brat nebol terorista. Bol čašík. Zabili nevinného človeka a nikto sa za to neospravedlnil.“ To je druhá strana Lillehammeru – nie zlyhaná operácia, ale meno na náhrobku.

Následky

Lillehammer otriasol Mossadom viac než ktorýkoľvek jeho úspech. Kampaň Hnev Boží sa v Európe na čas zastavila; riziko, že ďalšia akcia opäť skončí pred súdom a na titulkách, bolo zrazu príliš vysoké. Diplomatically to zaťažilo vzťahy s Nórskom aj so spravodajskými partnermi, ktorí dovtedy ticho prižmúрили oko.

Vnútri služby aféra zanechala stopu. Ukázala, čo sa stane, keď presvedčenie predbehne dôkaz a keď tlak na výsledok premôže disciplínu overovania.

Salameh ostal nažive ešte šesť rokov. Mossad sa k nemu vrátil a 22. januára 1979 ho v Bejrúte zabil náložou ukrytou v zaparkovanom aute, ktorá vybuchla, keď okolo prechádzala jeho kolóna. Pri výbuchu zahynulo aj niekoľko okoloidúcich. Lov na Červené knieža sa tak uzavrel – no medzi prvým a posledným výstrelom ležal jeden mŕtvy čašník z Lillehammeru.

V populárnej kultúre

Lillehammerská aféra tvorí dramatické ťažisko filmu *Mníchov* (*Munich*, 2005) Stevena Spielberga, ktorý sleduje izraelské komando po Mníchove. Osudu Ahmeda Bouchikiho sa venuje aj dokumentárna tvorba; jeho brat Chico Bouchikhi, spoluzakladateľ skupiny Gipsy Kings, patrí k tým, vďaka ktorým meno marockého čašníka nezapadlo.

Zdroje: Wikipedia: Lillehammer affair / Sylvia Raphael / Alí Hassan Salameh; Jewish Currents (July 21 – The Lillehammer Affair); Deseret News (Lillehammer 1973); Spyscape (Operation Wrath of God).

PRIZNANÉ
IZRAEL · 1976

OPERÁCIA

Entebbe

Záchrana rukojemníkov v Ugande

Éra II — Komandá a doktrína (1976–1988)

KRYCÍ NÁZOV – Operation Thunderbolt / Entebbe

DÁTUM – 3.–4. júl 1976

MIESTO – Entebbe, Uganda

CIEĽ – oslobodenie rukojemníkov uneseného
letu Air France 139METÓDA – diaľkový výsadok Sajeret Matkal,
prepad starého terminálu

PRIZNANÉ IZRAELOM – Áno

REDIGOVANÉ

Entebbe: záchrana rukojemníků v Ugandě

Éra II – Komandá a doktrína (1976–1988)

Prológ

Krátko pred polnocou 3. júla 1976 sklesol prvý C-130 Hercules na rozsvietenú pristávaciu dráhu letiska Entebbe, viac než štyritisíc kilometrov od Izraela. Piloti nepoužili pristávacie svetlá; klesali len podľa zvyškov denného svetla a dráhových návestidiel, ktoré Ugandania nezhaslí. Ešte kým sa stroj kotúlal po ploche, otvorila sa zadná rampa a po nej zišiel čierny Mercedes nasledovaný dvoma Land Rovermi – kolóna, ktorá mala vyzeráť presne ako vozový park ugandského prezidenta Idiho Amína. Vo voze sedeli vojaci jednotky Sajeret Matkal v cudzích uniformách. Mali pár minút na to, kým niekto pochopí, že to nie je prezident. Za nimi, v starom termináli pár sto metrov ďalej, spalo na zemi vyše stovky rukojemníkov, ktorí už ôsmy deň nevedeli, či sa dožijú rána.

Vo voze nikto nehovoril. Vojaci mali pokyn nepoužívať reč ani vysielaciu, kým nezačne strelba – každé slovo navyše mohlo prezradiť, že kolóna nie je tým, za ktorého sa vydáva. Bolo to tých zopár sekúnd, počas ktorých sa celá operácia za štyritisíc kilometrov scvrkla na jednu otázku: rozozná ugandský strážnik v polotme cudzie tváre skôr, než auto dorazí k dverám?

Cieľ a motív

Dvadsiateho siedmeho júna 1976 vzlietol z Tel Avivu let Air France 139, Airbus A300 s vyše dvesto cestujúcimi a dvanásťčlennou posádkou. Po medzipristátí v Aténach na palubu nastúpili štyria únoscovia – dvojica nemeckých teroristov z okruhu frakcie Baader-Meinhof (Wilfried Böse a Brigitte Kuhlmannová) a dvaja Palestínčania z Ľudového frontu za oslobodenie Palestíny (PFLP). Krátko po štarte z Atén prevzali lietadlo a po medzizastávke v líbyjskom Bengázi ho odklonili do Entebbe v Ugande.

V Ugande nešlo o náhodný úkryt. Prezident Idi Amin únoscom otvorene pomáhal – poskytol im letisko, vojakov na stráženie a sám medzi rukojemníkmi pózoval pred kamerami. Únoscovia žiadali prepustenie vyše štyridsiaticich väzňov, väčšinou z izraelských a niekoľkých európskych väzňov. Potom prišiel krok, ktorý celú vec zlomil: v starom termináli oddelili rukojemníkov s izraelskými a židovskými menami od ostatných. Nežidovských cestujúcich postupne prepustili. Ostalo okolo deväťdesiatich rukojemníkov a francúzska posádka, ktorá sa dobrovoľne rozhodla zostať s nimi. Selekcia podľa pôvodu, vedená Nemcami, mala pre Izrael mrazivú ozvenu a urobila z ústupku politicky aj morálne nemysliteľnú vec.

Plán

Problém bol vzdialenosť. Entebbe leží vyše štyritisíc kilometrov od Izraela, v srdci nepriateľského kontinentu, na letisku stráženom ugandskou armádou. Diplomacia bežala súbežne s vojenskou prípravou; vyjednávanie malo aj získať čas. Náčelníci generálneho štábu pod tlakom predkladali vláde verzie plánu, ktoré sa dlho zdali samovražedné.

Kľúčom bolo spravodajstvo. Mossad a vojenská rozvedka skladali obraz letiska z viacerých prameňov: z výpovedí prepustených nežidovských rukojemníkov, ktorých po prilete do Paríža podrobne vypočuli, a z toho, že starý terminál v Entebbe kedysi stavala izraelská firma – existovali teda pôvodné plány budovy. Z týchto dielikov vznikol odhad, koľko je únoscov, kde držia rukojemníkov a kde sú rozmiestnení ugandskí vojaci. V púšti pri Sinaji medzitým postavili hrubú maketu terminálu a jednotka si na nej nacvičovala vstup do poslednej sekundy.

Velenie pozemného úderu dostal podplukovník **Jonatan „Joni“ Netanjahu** (Yonatan Netanyahu), veliteľ elitnej Sajeret Matkal a starší brat budúceho premiéra Benjamina Netanjahua. Jeho útočná skupina mala jedinou úlohu: čo najrýchlejšie vniknúť do starého terminálu a dostať rukojemníkov skôr, než ich únoscovia stihnú postrieľať. Čierny Mercedes nebol divadlo pre efekt – mal získať tých pár desiatok sekúnd medzi pristátím

a prvým výstrelom, počas ktorých kolóna prejde od lietadla k budove bez toho, aby spustila poplach.

Prevedenie

Štvrtého júla nadržanom, po starte zo Sinajského polostrova, letela nad Afrikou nízko nad zemou štvorica strojov C-130 Hercules s vojakmi, vozidlami a zdravotníkmi. Trasa viedla mimo radarov, popri pobreží Červeného mora a ďalej nad jazerom Viktória. Lietadlá pristáli v Entebbe presne v čase, keď tam mal podľa letového poriadku dosadnúť bežný spoj – aby v riadiacej veži nikoho neprekvapilo svetlo na oblohe.

Po pristátí prvého stroja zišla z rampy kolóna a zamierila k starému terminálu. Pri ugandskom kontrolnom stanovišti došlo k prvej streľbe – práve to, čomu sa mali vyhnúť. Tým padla maska a začali pretekať so sekundami. Vojaci dobehli k budove, vrazili dnu a cez tlmočiace hlásenie volali na rukojemníkov, aby ostali ležať na zemi. V krátkej, chaotickej prestrelke v hale zabili všetkých štyroch únoscov. V krížovej paľbe týchto prvých sekúnd zahynuli traja rukojemníci.

Zvyšok komanda medzitým plnil podporné úlohy: obsadil prístupové cesty, vyradil časť stojacich ugandských stíhačiek MiG, aby letectvo Ugandy nemohlo izraelské stroje prenasledovať, a zaistil periméter. Rukojemníkov hnali cez plochu k jednému z Herculesov, ktorý čakal s otvorenou rampou a bežiacimi motormi. Celý zá-

sah na zemi trval rádovo desiatky minút. Stroje doplnili palivo na spiatočnej ceste v keňskom Nairobi a zamierili domov. Späť priviezli vyše stovky zachránených ľudí – uvádza sa číslo **102 oslobodených rukojemníkov**.

Bilancia

Operácia vyšla, no nie bezo strát. Pri vstupe do terminálu padol jediný izraelský vojak – veliteľ zásahu **Joni Netanjahu**. Zasiahli ho ešte zvonku, pravdepodobne z ugandského stanovišťa alebo z hornej časti budovy; presný zdroj výstrelu zostal predmetom sporov medzi účastníkmi. Stal sa jedinou vojenskou obeťou akcie a jej najznámejším menom; operáciu neskôr na jeho počesť pomenovali aj „Operácia Jonatan“.

Životom zaplatili aj rukojemníci. Traja zahynuli priamo v termináli, zachytení streľbou v prvých sekundách zásahu. Štvrtou obeťou sa stala **Dora Blochová**, sedemdesiatštyriročná rukojemníčka, ktorú deň pred zásahom previezli do nemocnice v Kampale. V Entebbe už nebola, takže ju komando nemohlo zachrániť. Po izraelskom prepade ju z nemocnice odvliekli Aminovi muži a zavraždili – pomsta za poníženie režimu. Na ugandskej strane padlo okolo štyridsiatic vojakov. Najväčšie riziko – že únoscovia začnú strieľať do bezbranných ľudí skôr, než k nim vojaci dobehnú – sa naplnilo len čiastočne; práve preň sa celý plán staval na rýchlosti a klame.

Následky

Entebbe cez noc ukázalo, čo dovtedy znelo nemožne: že sa dajú zachrániť rukojemníci tisíce kilometrov ďaleko, hlboko na cudzom území. Spojenie spravodajstva, diaľkového preletu a rýchleho zásahu na zemi začali kopírovať protiteroristické jednotky inde. Mnohé štáty si po Entebbe povedali, že na únos lietadla sa dá odpovedať aj inak než ústupkom.

Diplomaticky akcia rozzúrila ugandský režim aj časť afrických a arabských vlád; Izrael čelil obvineniam z porušenia zvrchovanosti Ugandy. Bezpečnostná rada OSN vec prerokovala, no jednoznačné odsúdenie neprešlo – argument, že šlo o záchranu životov pred štátom, ktorý sa spolčil s únoscami, mal svoju váhu.

Lietadlá pristáli doma 4. júla po poludní. Z rámp vyšlo 102 zachránených ľudí, ktorí ešte pred ôsmimi dňami stáli na palube letu do Paríža. V jednom z Herculesov viezli aj telo Joniho Netanjahua, zabaleného do prikrývky. Na rampe ho nikto nevítal – pohreb bol o deň neskôr a jeho meno o niekoľko desaťročí pozná celý svet skôr cez mladšieho brata. Vo vzdialenej kampalskej nemocnici ešte žila Dora Blochová; jej telo nikto nepriviezol nikdy.

V populárnej kultúre

7 Days in Entebbe (2018); *Operation Thunderbolt* (1977); *Raid on Entebbe* (1977)

Zdroje: Wikipedia: Entebbe raid; IDF (Operation Entebbe); Britannica: Entebbe raid; Jewish Virtual Library (The Entebbe Rescue Operation); Tablet Magazine (Entebbe's forgotten dead).

PRIZNANÉ
IZRAEL · 1981

OPERÁCIA

Operation Opera

Koniec reaktora Osirak

Éra II – Komandá a doktrína (1976–1988)

KRYCÍ NÁZOV – Operation Opera / Babylon

DÁTUM – 7. jún 1981

MIESTO – Osirak (Tammuz-1), Irak

CIEĽ – iracký jadrový reaktor pred spustením

METÓDA – letecký úder F-16 (úder) a F-15
(eskorta), 16× Mk-84

PRIZNANÉ IZRAELOM – Áno

REDIGOVANÉ

Operation Opera: koniec reaktora Osirak

Éra II – Komandá a doktrína (1976–1988)

Prológ

Podvečer 7. júna 1981 letelo osem strojov F-16 tak nízko nad irackou púšťou, že piloti videli kamene na dne vádí. Boli stovky kilometrov za nepriateľskou hranicou, bez stíhacieho krytia v dosahu, s nádržami, ktoré sa nebezpečne vyprázdňovali. Veliteľ formácie, podplukovník Ze'ev Raz, mlčal v rádiu – disciplína bola taká prísna, že muži celé hodiny nepovedali nič. Pred sebou napokon zazreli betónovú kupolu reaktora, presne tam, kde mala podľa fotografií byť. Raz stiahol stroj do prudkého stúpania, zameral a o niekoľko sekúnd pustil prvé dve bomby. Mal necelú minútu na to, aby osem lietadiel urobilo prácu, ktorú diplomati nezvládli za roky.

Cieľ a motív

Reaktor stál pri stredisku Al-Tuvajsa, asi sedemnášť kilometrov juhovýchodne od Bagdadu. Postavili ho Francúzi a Iračania mu hovorili Tammuz-1; na Západe sa ujal názov Osirak – spojenie Osiris a Irak. Oficiálne mal slúžiť výskumu. Lenže mal výkon a typ paliva, ktoré z neho robili niečo viac: cestu k plutóniu pre zbraň. A vládol v Iraku Saddám Husajn, ktorý netajil nepriateľstvo voči Izraelu.

Premiér Menachem Begin to čítal jednoznačne. Pre muža, ktorý prežil holokaust a v politike staval na pamäti naň, bola predstava, že nepriateľský režim získa atómovú bombu, neprijateľná za každú cenu. Diplomacia zlyhávala: výzvy na zastavenie projektu nikam neviedli, sabotáže program len pribrzdili. Begin sa rozhodol, že reaktor treba zničiť skôr, než ho Iráčania „zapália“ – než vsadia do jadra palivo a spustia ho. Lebo po spustení by úder na reaktor rozptýlil rádioaktivitu nad Bagdad a zabil tisíce ľudí. Existovalo teda okno. A to okno sa zatváralo.

Plán

Bez spravodajstva by nebolo čo plánovať. Vojenská rozviedka Aman a Mossad roky skladali obraz reaktora – z jeho výstavby, z technických údajov dodávaných Francúzmi, z toho, čo sa dalo zistiť o palivovom cykle a o tom, ako ďaleko Iráčania sú. Izrael skúšal program zdržať aj inak: ešte v roku 1979 niekto vyhodil do vzduchu reaktorové komponenty v sklade pri francúzskom prístave, o rok neskôr zomrel egyptský fyzik pracujúci na projekte. Tieto kroky kúpili čas, no neriešili podstatu. Keď spravodajstvo ohlásilo, že reaktor sa blíži k spusteniu, vojenská možnosť sa stala jedinou možnosťou.

Letecký úder na takú vzdialenosť bol ale na hrane fyziky. Od izraelskej základne Ecion na Sinaji k Bagdadu a späť to bolo cez tisíc kilometrov jedným smerom –

pridáľeľo pre stíľačky s plnou bombovou záľaľžou. Riešením boli nové americké F-16, ktoré izraelské letectvo dostalo len krátko predtým a ktoré dokázali letieť ďalej a zhodiť bomby presnejšie. Osem z nich nieslo úder, šesť ťaľžších F-15 robilo eskortu a striehľo na iracké stíľačky. Trasa viedľa nízko nad Jordánskom a severnou Saudskou Arábiou, aby stroje zostali pod radarom, a až potom do Iraku. Piloti nacvičovali profil letu i samotný úder na maketách dovtedy, kým ho nevedeli urobiť poslepiačky. Rádiové ticho bolo zákonom. Cena zľyhania sa dala vyčísľiť presne: ak zostrelia hoci jediný stroj nad Irakom, pilot padne do rúk Saddáma a Izrael bude stáť pred svetom s holým činom a so zajatcom v televíznom prenose.

Prevedenie

V nedeľu 7. júna 1981 popoludní vzľietľi stroje z Eciona a zamierili na východ. Letka sa hneď stiahľa k zemi a drľžala sa nízko nad neobývanou púšťou. Nad jordánskym územím sa odohralla epizóda, ktorá sa stala súčasťou legendy: keď sa ozvali jordánski riadiaci letovej prevádzky, izraelskí piloti im po arabsky s prízvukom odpovedali, že sú saudská hľiadka, ktorá zablúďila. Nad saudským vzdušným priestorom zase predstierali Jordáncov. Klam zabral. Formácia preľetela cez dva cudzie štáty bez toho, aby vyľvolala poplach.

Tesne pred cieľom stroje vystúpili z nízkeho letu. Re-

aktorová kupola bola dobre viditeľná. Ze'ev Raz ako prvý zacielený a v prudkom zostupe zhodil dve bomby Mk-84 – dvojtisícibrové (asi 900 kg) pumy. Za ním v krátkych odstupoch nasledovali ostatní: Amos Jadlin, Dobi Jafe, Hagaj Kac, Amir Nachumi, Iftach Spektor, Relik Šafir a posledný Ilan Ramon, ktorý sa o dve desaťročia neskôr stane prvým izraelským kozmonautom a zahynie pri havárii raketoplánu Columbia. Každý priniesol dve bomby, spolu šesťnásť. Pumy mali nastavené krátke oneskorenie, aby prerazili kupolu a vybuchli vnútri, v jadre. Celý úder trval necelé dve minúty. Iracká protivzdušná obrana sa prebrala neskoro a strieľala naslepo. Reaktor bol rozbitý. Osem strojov sa zoradilo, vystúpalo do výšky a všetky – aj eskorta – zamierili domov. Žiadny sa nestratil.

Bilancia

Z izraelskej strany nebola ani jedna obeť. Všetkých štrnásť pilotov sa vrátilo. Prekvapenie bolo úplné, väčšina bômb dopadla do kupoly, žiadny stroj sa nestratil.

Cenu zaplatila druhá strana. Pri údere zahynulo desať irackých vojakov a jeden francúzsky technik, dvadsaťpäťročný Damien Chaussepied, zamestnanec firmy Air Liquide, ktorý sa v ten čas náhodou nachádzal v areáli. Aj zásah meraný na sekundy a metre má teda svojho mŕtveho, ktorého do plánu nikto nezapísal. Reaktor ešte nebol spustený, takže nehrozil rádioaktívny

spad – práve preto Begin trval na tom načasovaní. Zničiť cudzie zariadenie na cudzom území však zostávalo činom, ktorý si žiadal odpoveď sveta.

Následky

Odpoveď prišla rýchlo. Bezpečnostná rada OSN útok jednomyseľne odsúdila ako porušenie medzinárodného práva; ostro sa ohradili aj Spojené štáty, izraelský spojenec, a dočasne pozastavili dodávku ďalších stíhačiek. Diplomatically stál Izrael chvíľu sám.

Begin pár dní po nálete verejne vyhlásil, že nešlo o výnimku, ale o pravidlo: Izrael nepripustí, aby nepriateľský štát získal jadrovú zbraň, a v prípade potreby zasiahne preventívne. Tomuto princípu sa začalo hovoriť **Beginova doktrína** a vracal sa pri každej ďalšej úvahe o jadre v regióne – o jeho dozvuku viac v Závere knihy.

Historici sa dodnes hádajú o skutočnom účinku. Jedni hovoria, že úder zničil iracký program v zárodku. Druhí tvrdia, že Saddáma len presvedčil, aby ho rozptýlil do utajených podzemných pracovísk a usiloval o zbraň o to húževnatejšie – k čomu sa po roku 1991 priznali aj inšpektori, ktorí v Iraku našli rozsiahly tajný výskum. Ako vzor sa Opera vracala: v roku 2007 zopakoval Izrael takmer ten istý scenár nad sýrskym reaktorom Al-Kibar (pozri kap. „Operation Orchard“) a o údere na iránske ciele sa roky hovorilo ako o „Opera

redux“.

Na mieste samotnom po desaťročia nebolo čo obnovovať. Z kupoly zostala prepadnutá betónová škrupina nad rozdrveným jadrom; Iračania ju nechali tak. Damiena Chaussepieda pochovali doma vo Francúzsku, jediného mŕtveho, ktorého si po sebe operácia odniesla menom. Osem pilotov, ktorí v ten júnový podvečer videli kamene na dne vádí, dosadlo na základni skôr, než sa v Bagdade stihli spamätať.

V populárnej kultúre

Operácii sa venujú dokumenty izraelského letectva a archívne rekonštrukcie (napríklad spracovanie *Národného bezpečnostného archívu* k 40. výročiu). Vo fiktívnej podobe sa nálet objavuje na okraji špionážnych drám o Mossade z 80. rokov, samostatný veľký film o samotnej Opere zatiaľ nevznikol.

Zdroje: Wikipedia: Operation Opera / Begin Doctrine; The Aviation Geek Club (Operation Opera, F-16 Netz); National Security Archive (Osirak 40 Years Later); Times of Israel (piloti spomínajú na nálet).

**PRIZNANÉ
IZRAEL · 1984**

OPERÁCIA

Operation Moses

Tajný most z Etiópie

Éra II – Komandá a doktrína (1976–1988)

KRYCÍ NÁZOV – Operation Moses (pôvodne izraelsky „Gur Arje Jehuda“)

DÁTUM – 21. november 1984 – 5. január 1985

MIESTO – utečenecké tábory vo východnom Sudáne → cez Brusel → Izrael

CIEĽ – evakuovať etiópskych Židov (Beta Israel) z hladomoru a táborov

METÓDA – tajný letecký most charterovými letmi (Trans European Airways)

PRIZNANÉ IZRAELOM – Áno (premiér Šimon Peres, 5. rrs, 5. 1. 1985)

REDIGOVANÉ

Operation Moses: tajný most z Etiópie

Éra II – Komandá a doktrína (1976–1988)

Prológ

Bola hlboká noc kdesi na poľnej ploche pri sudánskom meste Gedaref. Z tmy vychádzali rodiny v tenkom oblečení, mnohé bosé, niektoré niesli deti, ktoré nevládali kráčať. Mesiace predtým prešli pešo stovky kilometrov z etiópskych hôr cez púšť – pred sebou hladomor, za sebou banditov. Teraz ich do autobusov nakladali muži, ktorých nepoznali a ktorých reči nerozumeli. Nikto im nepovedal nahlas, kam idú. Vedeli len starú vetu, ktorú si Beta Israel podávali z pokolenia na pokolenie: že raz prídu do Jeruzalema. Na konci tej noci ich čakalo lietadlo bez izraelských znakov, ktoré ich malo cez Európu doniesť domov – do krajiny, ktorú nikdy nevideli.

Cieľ a motív

Mossad si zvykol hľadať ľudí, aby ich zabil alebo uniesol pred súd. Tu mal robiť pravý opak: udržať ich nažive. Beta Israel, etiópski Židia, žili stáročia izolovaní v severnej Etiópii a svoju vieru udržiavali bez kontaktu so zvyškom židovského sveta. Hovorili o sebe ako o tých, čo raz prídu do Jeruzalema, hoci ho po generácie nikto z nich nevidel. V roku 1975 ich izraelský štát oficiálne uznal za Židov a otvoril im

právo na návrat. Lenže medzi nimi a Jeruzalemom stála Etiópia ovládaná komunistickým režimom Mengistua Haileho Marjama, vojna a od začiatku 80. rokov ničivý hladomor.

Tisíce Beta Israel sa vydali pešo do susedného Sudánu, kde fungovali utečenecké tábory. Cesta trvala týždne a podľa odhadov ju neprežili tisíce ľudí – zomierali od hladu, vyčerpania a rúk lupičov. Tí, čo dorazili, sa ocitli v pasci: v táboroch zúrili choroby a Sudán bol moslimská krajina bez vzťahov s Izraelom, formálne jeho nepriateľ. Pre Jeruzalem sa otázka nezúžila na to, či pomôcť, ale ako dostať celé spoločenstvo cez nepriateľskú zem skôr, než ho v táboroch vyhubí hlad.

Plán

Pôda bola pripravená už predtým. Od roku 1981 Mosad tajne odvádzal menšie skupiny Beta Israel cez Sudán a ako zásterku použil opustené potápačské letovisko Arous na pobreží Červeného mora. Agenti ho prevádzkovali ako skutočný rezort pre európskych turistov, kým v noci viedli utečencov k lodiam a neskôr k lietadlám. Táto fáza (známa ako Operation Brothers) ukázala, že tajný odsun je možný – no počty boli malé a hladomor sa zrýchľoval. Bolo treba niečo oveľa väčšie.

Riešenie neprišlo len z Jeruzalema. Myšlienku leteckého mostu presadzoval aj Richard Krieger, americký koordinátor pre utečencov, a do hry vstúpila CIA spolu

s veľvyslanectvom USA v Chartúme. Američania mali páku na sudánsky režim prezidenta Džafara Numejrího; výmenou za pomoc a financie Sudán privrel oči. Velenie a logistiku v teréne držal Mossad. Kľúčový trik bol v doprave: namiesto izraelských strojov najali belgickú charterovú spoločnosť Trans European Airways, ktorá zo Sudánu už predtým vozila moslimských pútnikov do Mekky. Jej lietadlá na letisku nikoho neprekvapovali. Trasa viedla cez Brusel, aby na papieri nič nespájalo Sudán s Izraelom. Celá konštrukcia stála a padala na utajení: keby sa čokoľvek prevalilo, sudánsky režim by musel pod tlakom arabského sveta okamžite cúvnuť.

Prevedenie

Most sa rozbehol 21. novembra 1984. V noci viedli agenti a sudánski pomocníci utečencov z táborov pri Gedarefe na vzdialené odbavovacie miesta. Ľudia dostali pokyn mlčať o tom, kto sú a kam idú; mnohí ani nevedeli, že letia do Izraela. Lietadlá TEA pristávali potme, naložili okolo dvesto ľudí naraz a štartovali smerom na Brusel, odkiaľ pokračovali do Izraela. Za sedem týždňov sa takto uskutočnilo vyše tridsať letov.

Pre mnohých pasažierov to bol prvý kontakt s moderným svetom vôbec. Nikdy nevideli lietadlo zvnútra, niektorí sa báli, že stroj je živá bytosť. Sprievodcovia ich upokojovali posunkami a útržkami amharčiny. Časť cestujúcich bola taká zoslabnutá hladom a chorobami, že

lekári zasahovali priamo na palube; deti zomierali ešte počas presunu aj po pristátí. Napriek tomu sa kolóna nezastavila. Každú noc znova autobusy a ďalšie lietadlo plné ľudí, ktorí ráno otvorili oči na izraelskej zemi. Do začiatku januára 1985 takto preplavili asi osemtisíc Beta Israel.

Bilancia

Celá stavba stála na jednej podmienke – tichu. A to sa nepodarilo udržať. Správy o operácii začali prenikať do tlače; v židovských organizáciách v zahraničí, ktoré pomáhali zháňať peniaze, sa o akcii hovorilo až priveľa. Keď sa 5. januára 1985 postavil premiér Šimon Peres a na tlačovej konferencii most v podstate potvrdil (pričom verejnosť prosil, aby o ňom nehovorila), bolo už neskoro. Téma sa dostala k sudánskym arabským spojencom a tí na Chartúm okamžite zatlačili.

Sudán most zastavil prakticky zo dňa na deň. V utečeneckých táboroch ostalo uviaznutých okolo tisíc ľudí – a medzi nimi rodiny, ktoré let rozdelil: časť bola už v Izraeli, časť zostala v Sudáne, niektorí navždy. K tomu treba prirátať tých, ktorí sa konca cesty nedožili: tisíce zomreli ešte počas pešieho pochodu do Sudánu a ďalší v táboroch a počas presunu. Záchrana mala vysokú cenu a predčasné prezradenie ju ešte zvýšilo.

Následky

Uviaznutých ľudí nakoniec vytiahli z prvého neúspechu Američania. Viceprezident George H. W. Bush zariadil pokračovanie: v marci 1985 šesť amerických vojenských strojov C-130 Hercules pristálo pri Gedarefe a v rámci Operation Joshua (známej aj ako Operation Sheba) odviezlo zvyšných niekoľko stoviek Beta Israel. Tým sa okno v Sudáne definitívne zatvorilo. Tábor pri Gedarefe sa vyprázdnil – ostali po nich len udupané ohniská a hroby tých, čo to nestihli.

Do Izraela tak za pár týždňov pribudla celá komunita s vlastnou liturgiou, jazykom a tradíciou. Ľudia, ktorí nikdy nevideli vodovod ani schody, vystupovali z autobusov na predmestiach Tel Avivu a Jeruzalema a obzerali si krajinu, o ktorej dovtedy len spievali. Veľká časť etiópskych Židov však ostala doma v Etiópii ďalšie roky. Tých priviezol až záver o šesť rokov neskôr – Operation Solomon v máji 1991, keď izraelské lietadlá za necelých 36 hodín preniesli naraz vyše 14-tisíc ľudí. To už bol iný príbeh. Ten, ktorý sa začal v noci pri Gedarefe, sa skončil prázdny táborm a stovkami detí, ktoré sa po prvý raz prebudili na izraelskej zemi.

V populárnej kultúre

The Red Sea Diving Resort (2019, Netflix) – Chris Evans v príbehu o fingovanom potápačskom letovisku Arous, ktoré Mossad prevádzkoval ako zásterku pri odvážaní

etiópskych Židov zo Sudánu. Film dramatizuje skoršiu fázu (Operation Brothers), ktorá Operation Moses predchádzala; reálni utečenci v ňom takmer nedostanú slovo, za čo si vyslúžil kritiku.

Zdroje: Wikipedia: Operation Moses / Operation Joshua / The Red Sea Diving Resort; Jewish Virtual Library (Operation Brothers – The Mossad’s Red Sea Diving Resort); Times of Israel (40th anniversary of Operation Moses; Hollywood dives deep...); Time (The True Story Behind Netflix’s The Red Sea Diving Resort); World Jewish Congress (This week in Jewish history – Operation Moses); ADST (Operations Sheba and Solomon).

OPERÁCIA

Únos Vanunua

Zlákaný z Ríma

Éra II – Komandá a doktrína (1976–1988)

KRYCÍ NÁZOV – návnada „Cindy“ (izraelské zdroje akciu oficiálne nepriznali)

DÁTUM – 30. september 1986 (únos v Ríme);
odhalenie v Sunday Times 5. október 1986

MIESTO – Londýn → Rím (Taliansko) → loďou do Izraela

CIEĽ – Mordechai Vanunu (technik z Dimony, ktorý odhalil izraelský jadrový program)

METÓDA – honeytrap, omámenie, tajný odsun loďou
INS Noga

PRIZNANÉ IZRAELOM – Sčasti (únos potvrdený až po Vanunuovom odkaze na dlani; totožnosť „Cindy“ ako Cheryl Bentovovej neskôr odhalili novinári)

REDIGOVANÉ

Únos Vanunua: zlákaný z Ríma

Éra II – Komandá a doktrína (1976–1988)

Prológ

Bol večer 30. septembra 1986, krátko po deviatej, keď v jednom rímskom byte zhasla pre Mordechaja Vanunua jeho vlastná verzia príbehu. Pricestoval sem cez deň z Londýna, britskými aerolíniami, letom číslo 504, a vôbec nie sám. Viedla ho mladá Američanka, ktorú poznal ako „Cindy“ – turistka, kozmetička, žena, ktorá mu v posledných dňoch v Londýne venovala presne toľko pozornosti, koľko osamelý muž potrebuje, aby prestal byť opatrný. Sľúbila mu byť sestry a pár pokojných dní v Ríme. Namiesto sestry tam čakali traja muži.

Vanunu si neskôr na dlaň napísal odkaz a podržal ho cez okno policajného auta fotografom: „Vanunu M was hijacked in Rome ITL 30.9.86 21:00 came to Rome by BA fly 504.“ Dátum, hodina, číslo letu – to bolo všetko, čo o svojom únose stihol zaznamenať, a v tej chvíli to ešte nikto nepoznal. V byte ho premohli, pichli mu paralyzujúcu látku a odniesli do dodávky. Muž, ktorý chcel svetu povedať, čo Izrael ukrýva pod púšťou, mal pred sebou cestu domov, akú si nevybral.

Cieľ a motív

Mordechai Vanunu nebol špión ani prebehlík v klasickom zmysle. Bol technik. Deväť rokov pracoval v jadrovom stredisku v **Dimone** v púšti Negev – v tom istom zariadení, pre ktoré Mossad o dve desaťročia skôr zháňal urán (pozri kap. „Plumbat a Cherbourg“) a ktorého samotnú existenciu Izrael nikdy oficiálne nepotvrdil. Vanunu robil na nočných zmenách v podzemných úrovniach, kde sa spracovávalo plutónium. Keď ho v roku 1985 prepustili, vzal si so sebou dve veci: rozčarovanie a fotoaparát.

Tajne urobil okolo šesťdesiat snímok zariadenia, ktoré nik zvonku nikdy nevidel. Po cestách cez Áziu a Austráliu, kde sa pokrstil a vzdialil od judaizmu, sa napokon spojil s britským denníkom **Sunday Times**. Jeho fotografie a svedectvo posúdili jadroví fyzici a dospeli k záveru, ktorý menil mapu Blízkeho východu: Izrael nie je na prahu jadrovej zbrane, ale dávno za ním – má desiatky, podľa odhadov vyše stovky hlavíc, a kapacitu, ktorá zodpovedá pokročilému programu.

Pre Izrael bol problém menej v samotných zbraniach a viac v slove. Štát desaťročia budoval doktrínu **jadrovej nejednoznačnosti** (amimut): nikdy nepotvrdiť, nikdy nepoprieť. Táto neurčitosť bola sama o sebe odstrašujúcou silou aj diplomatickým štítom. Vanunu ju jediným rozhovorom prepichol. Nešlo o to umlčať fotografie – tie už boli vonku. Šlo o to ukázať, že prezradiť ta-

jomstvá Dimony má cenu, a dostať autora pred izraelský súd.

Plán

Spravodajstvu pomohol čas. Sunday Times totiž svoju story nevydal hneď – redakcia overovala, či Vanunu nie je podvodník, a to overovanie trvalo týždne. Medzitým sa do veci zamiešal aj kolumbijsko-austrálsky novinár Oscar Guerrero, ktorý príbeh ponúkal ďalej a robil okolo neho hluk. Práve ten hluk pravdepodobne dal izraelským službám náskok: o Vanunuovi sa dozvedeli skôr, než vyšiel prvý riadok.

Operáciu skomplikovala geografia. Vanunu sedel v Londýne, pod ochranou denníka, na britskej pôde. Uniesť ho priamo z Británie bolo politicky neúnosné – vzťahy s Londýnom boli pre Izrael príliš cenné a riziko škandálu privysoké. Plán preto nestaval na sile, ale na ľsti: dostať Vanunua dobrovoľne mimo Británie, na pôdu, kde sa dá konať tichšie.

Nástrojom sa stala agentka. Volala sa **Cheryl Bentovová**, rodená Haninová, Američanka narodená v roku 1960, vyrastala v Pensylvánii a na Floride. Vydala sa za izraelského spravodajského dôstojníka Oferu Bentova a sama prešla výcvikom Mossadu. Pod menom „Cindy“ mala jedinú úlohu: získať Vanunuovu dôveru a presvedčiť ho, aby s ňou odcestoval preč z Londýna. Cieľová stanica – Rím, mesto, kde mal Mossad voľnejšiu

ruku a kde bola pripravená úniková cesta po mori.

Prevedenie

V Londýne sa „Cindy“ a Vanunu stretli akoby náhodou. Hrala turistku, ktorá sa nudí, a postupne sa stávala dôverníčkou osamelého muža v cudzom meste. Vanunu bol podozrievavý – vedel, čo nesie v hlave – no honeytrap funguje práve na tom, že obeť chce uveriť. Keď „Cindy“ navrhla pár dní v Ríme v byte jej sestry, súhlasil.

30. septembra 1986 spolu nasadli na let British Airways 504 do Ríma. Z letiska ho zaviezla nie do bytu sestry, ale do prenajatého bytu, kde čakali traja operatívci Mossadu. Vanunua premohli, pichli mu omamnú a paralyzujúcu látku a v bezvedomí ho naložili do bielej dodávky. Odviezli ho na pobrežie, do prístavu **La Spezia**.

Tam kotvila loď. **INS Noga**, plavidlo izraelského námorníctva preoblečené za obchodnú nákladnú loď, vybavené sledovacou technikou. Vanunua na ňu naložili ako náklad a loď zamierila domov do Izraela. Celá trasa – londýnsky byt, rímske letisko, prenajatá izba, dodávka, prístav, paluba – bola navrhnutá tak, aby sa ani raz nedotkla britskej suverenity v okamihu samotného únosu. Vanunu prekročil hranice dobrovoľne. Až za nimi prestal rozhodovať o sebe.

Bilancia

Sunday Times vyšiel 5. októbra 1986 s titulkou na prvej strane. V tej chvíli už bol Vanunu na mori alebo doma v cele – svet mal jeho fotografie, ale nie jeho. Izrael dlho mlčal o tom, kde sa nachádza, a vznikla nepríjemná otázka: zmizol slobodný muž z európskeho mesta a nik nevedel ako.

Odpoveď dal sám Vanunu – gestom, ktoré sa stalo ikonickým. Pri prevoze na súd podržal cez okno auta dlaň s napísaným odkazom o únose v Ríme. Tým prekazil oficiálnu verziu o tom, že sa „vrátil dobrovoľne“, a presunul ťarchu na Taliansko aj Britániu. Taliansky premiér Bettino Craxi sa sťažoval, že Izrael pri vyšetrovaní neposkytol žiadnu súčinnosť; jeho vláda nikdy nedostala uspokojivé vysvetlenie, ako sa na jej území odohral únos cudzou spravodajskou službou.

Operácia teda technicky vyšla – terč bol doma – ale za cenu, ktorú honeytrapy nesú vždy: zostala stopa. Tožnosť „Cindy“ sa nedala utajiť navždy. Novinári ju po rokoch vypátrali ako Cheryl Bentovovú, ktorá sa medzitým usadila na Floride a robila realitnú maklérku. Žena, ktorá zlákala Vanunua, dožila ako bežná Američanka – a jej meno ostalo navždy spojené s jednou nocou v Ríme.

Následky

Vanunua súdili za zatvorenými dverami za špionáž a vlastizradu. **28. marca 1988** ho odsúdili na **osemnásť**

rokov väzenia. Vyše jedenásť z nich strávil v samoväzbe – v cele, kde mal obmedzený kontakt aj s dozorcami, údajne aby nemohol prezradiť ďalšie detaily o Dimone. Prepustili ho až v roku 2004, no aj potom mu uložili prísne obmedzenia na pohyb a kontakt s cudzincami, ktoré sa opakovane predlžovali.

Únosom Izrael dosiahol jedno a stratil druhé. Vanunua potrestal a urobil z neho výstrahu pre každého, kto by uvažoval o ďalšom úniku. No urobil z neho aj symbol: pre hnutia za jadrové odzbrojenie sa stal väzňom svedomia, nominovali ho na Nobelovu cenu mieru, jeho meno nieslo plagáty po celom svete. Tajomstvo Dimony únos neutajil – potvrdil ho. Nasadiť celý aparát Mossadu na umlčanie jedného technika bolo samo osebe priznaním, že mal pravdu.

Vanunu to vedel od prvej chvíle. V cele v Aškelone, kde vyše jedenásť rokov nevidel takmer nikoho okrem dozorcov, mu zostalo to gesto z policajného auta – dlaň pritisnutá na sklo, na nej čísla napísané fixkou: BA 504, 30.9.86, 21:00. Štát ututlal techniku únosu, ale nie tých päť slov na ruke. Tie čítal celý svet.

V populárnej kultúre

Príbeh spracoval dokument *Vanunu* (1997) a knižne ho rozpísal novinár Peter Hounam zo Sunday Times, ktorý Vanunua viedol (*The Woman from Mossad*). Postava agentky-návnady „Cindy“ sa stala archetypom honeyt-

rapu v špionážnej popkultúre.

Zdroje: Wikipedia: Mordechai Vanunu; Wikipedia: Cheryl Bentov; The Sunday Times (5. 10. 1986, pôvodné odhalenie); UPI Archives (23. 12. 1986, „Vanunu says he was kidnapped in Rome“); Al Jazeera (2004, „Israeli whistleblower details kidnap“); intelNews.org (2015); Times of Israel.

ČIASTOČNE
1988

OPERÁCIA

Abu Jihad

Komando v Tunise

Éra II – Komandá a doktrína (1976–1988)

KRYCÍ NÁZOV

nepriznané – krycí názov neznámy (pramene uvádzajú varianty „Show of Force“ aj „Introductory Lesson“)

DÁTUM

16. apríl 1988, nadržanom

MIESTO

Sídi Bú Saíd pri Tunise, Tunisko

CIEĽ

Chalíl al-Wazír (Abu Jihad), zástupca veliteľa OOP (PLO) a Arafatov najbližší muž

METÓDA

vyloďenie komanda z mora, prepád vily, presná likvidácia

PRIZNANÉ IZRAELOM

Čiastočne (2012) – vojenská cenzúra uvoľnila rozhovor s Nahumom Levom

REDIGOVANÉ

Abu Jihad: komando v Tunise

Éra II – Komandá a doktrína (1976–1988)

Prológ

Pláž pri Sídí Bú Saíd, pár kilometrov severne od Tunisu, bola nadržanom 16. apríla 1988 prázdna. Z čierneho mora sa potichu vynorili gumené člny a sedem mužov z námornej jednotky Šajetet 13 vystúpilo do plytčiny ešte za tmy. Zaistili brehovú čiaru a čakali. Za nimi pristála druhá vlna – vojaci v civile, niektorí prezlečení tak, aby pôsobili ako turisti vracajúci sa z nočného výletu. Pri zaparkovaných autách neskôr postávala dvojica, ktorá vyzerala ako pár na dovolenke; jeden z nich bol prezlečený za ženu. O necelú hodinu sa táto pokojná scéna zmenila na presné, sekundy trvajúce zabíjanie. Cieľom bola vila nad pobrežím a muž, ktorý v nej práve písal odkaz vodcom palestínskeho povstania.

Cieľ a motív

Chalíl al-Wazír, známy ako Abu Jihad („otec džihádu“), patril k zakladateľom hnutia Fatah a stál pri vzniku Organizácie pre oslobodenie Palestíny (OOP, anglicky PLO) bok po boku s Jásirom Arafatom. Bol jeho zástupcom, vojenským mozgom organizácie a mužom, ktorému Arafat dôveroval najviac. Pre Izrael nebol abstraktným nepriateľom: spájali ho s viacerými kr-

vavými útokmi, medzi nimi s prepadosť autobusu na pobrežnej ceste v roku 1978, pri ktorom zahynulo niekoľko desiatok izraelských civilistov vrátane detí.

Rozhodujúce však bolo niečo aktuálnejšie. V decembri 1987 vypukla prvá intifáda – ľudové povstanie na palestínskych územiach. Izraelské vedenie videlo v al-Wazírovi muža, ktorý povstanie z Tunisu organizačne živí a koordinuje. Zabiť ho znamenalo v izraelskej logike udrieť na riadiace centrum vzbury a poslať odkaz, že vzdialenosť ani cudzia hranica nikoho neochráni. Bol to terč najvyššej politickej hodnoty, a preto aj terč najrizikovejší.

Plán

Sídlo PLO sa po vyhnaní z Libanonu presunulo do Tunisu, vyše dvetisíc kilometrov od izraelských hraníc. To bola hlavná prekážka: zasiahnuť tak hlboko v cudzej krajine, kde Izrael nemal ani spoločnú hranicu, ani spojenca nablízku.

Prípravu niesol Mossad. Jeho ľudia mapovali al-Wazírovu vilu v štvrti Sídi Bú Saíd, sledovali jeho zvyky, stráže, rozloženie miestností a prístupové cesty. Pár dní pred akciou priletelo do Tuniska šesť agentov Mossadu na európskych pasoch; ďalší prenajali autá a robili spojky a pozorovateľov. Na mori čakala izraelská flotila s veliteľským stanovišťom, odkiaľ sa operácia riadila.

Celkové velenie dostal **Ehud Barak**, vtedy zástupca náčelníka generálneho štábu. Útočnú jednotku elitnej

Sajeret Matkal viedol na mieste **Moše Ja'alon** (neskorší náčelník generálneho štábu a minister obrany). Mužom, ktorý mal vojsť dnu a strieľať, bol major **Nahum Lev**. Sila čítala podľa zhodných prameňov vyše tridsať komandisťov zo Sajeret Matkal a Šajetet 13, k tomu agenti Mossadu na logistiku – vrátane vozidiel, spojov a pojazdnej ambulance pre prípad zranení. Dve veci mohli celú vec potopiť: prezradenie pred akciou a uviaznutie po nej, ďaleko od domova a bez zálohy.

Prevedenie

Flotila zastala asi štyridsať kilometrov od tuniského pobrežia. Po prieskume brehu sa komandá presunuli na gumených člnoch a prvá sedmička zo Šajetet 13 doplávala na pláž, kde zaistila priestor. Vo vzduchu medzitým izraelské lietadlo rušilo telekomunikačnú sieť v okolí, aby z vily nemohol nikto privolať pomoc.

Útočný tím sa po vystúpení rozdelil. Dvojica prezlečená za turistov sa priblížila k vile; Lev a jeho druh pôsobili ako pár, čo sa prechádza. Pri dome v aute spal osobný strážca. Lev ho zlikvidoval potichu, tlmenou zbraňou, a zvyšok jednotky obsadil vchod. Časť mužov zišla do suterénu práve vo chvíli, keď sa prebral druhý strážca; ten nepustil zbraň a zabili ho. V pivnici sa v tú noc rozhodol prespať aj záhradník – zomrel tiež.

Hore už čakal al-Wazír. Podľa Levovho neskoršieho rozprávania vyšiel terč s pištoľou v ruke; Lev ho zasla-

hol prvou dávkou a potom ešte dlhou paľbou. Telo bolo zasiahnuté desiatkami striel – pramene uvádzajú päťdesiatdva až sedemdesiat zásahov. Celá akcia vo vile trvala len minúty. Komando sa stiahlo na pláž, naložilo do člnov a zmizlo v mori skôr, než sa tuniské sily stihli zorientovať. Z izraelskej strany nepadol mŕtvy ani jeden.

Bilancia

Tridsať mužov sa nepozorovane vylodilo, prešlo cez tri stráže, zabilo terč a zmizlo v mori bez jedinej vlastnej obete. Tú presnosť meria jedno číslo, a to isté číslo je na celej akcii najťaživejšie: päťdesiatdva až sedemdesiat zásahov do jedného tela, vypálených v spálni, pred manželkou a dcérou.

Pri streľbe bola **Intissár al-Wazírová** (Umm Jihad), sama významná postava palestínskeho hnutia. Podľa jej svedectva sa prebudila na tresk vyrazených dverí. „Bola jedna hodina, počula som, ako nám vnikajú do domu,“ opísala neskôr tú noc. Jej manžel odsunul stôl, pri ktorom písal, a siahol po zbrani v skrini. Jej sa v tej chvíli vybavil jediný obraz – izraelský atentát na palestínskych vodcov v Bejrúte roku 1973. „Začala som kričať: Verdun... Verdun,“ spomínala podľa toho istého názvu operácie spred pätnástich rokov. Prítlačili ju k stene a namierili jej zbraň do tváre, aby sa nemohla pozrieť na rozstrieľané telo. Keď jeden z mužov pridal ďalšiu dávku, vykrikla cez plač: „Dost!“

Cielená likvidácia jedného muža si vyžiadala aj životy dvoch strážcov a obvyčajného záhradníka, ktorý mal len tú smolu, že sa v tú noc rozhodol prespať v pivnici. Pre palestínsku stranu sa Abu Jihad stal mučeníkom zavraždeným vo vlastnom dome; pre izraelskú veliteľom, ktorý riadil útoky a povstanie. Obe veci platia naraz – vysoko postavený vojenský protivník aj manžel a otec zastrelený pred svojimi.

Následky

Tunisko podalo sťažnosť do Bezpečnostnej rady OSN; tá akciu uznesením č. 611 odsúdila ako porušenie zvrchovanosti. Izrael oficiálne mlčal a nepriznal ani vinu, ani autorstvo. Zabitie al-Wazíra pritom prvú intifádu neutíšilo – povstanie pokračovalo ďalšie roky a stalo sa mŕtvicou palestínskeho odporu.

Pre izraelské velenie operácia potvrdila doktrínu z éry kománd: schopnosť zasiahnuť terč prakticky kdekoľvek, hlboko v cudzej krajine, kombináciou spravodajstva a špeciálnych síl. Z mužov, ktorí ju viedli, vyrástli neskôr vrcholní politici – Barak aj Ja'alon stáli na čele armády a vlády.

Izrael sa k operácii priznal až po dlhých rokoch. V roku 2012 vojenská cenzúra uvoľnila rozhovor, ktorý novinár Ronen Bergman urobil ešte za života s Nahumom Levom (Lev zahynul pri autonehode v roku 2000). Až vtedy Izrael – polooficiálne, ústami účastníka – pripustil,

čo sa v Tunise stalo. Medzi nocou v spálni a tým priznaním ubehlo dvadsaťštyri rokov; Lev sa ho nedožil a Intissár al-Wazírová medzitým zasadla v palestínskej vláde ako ministerka.

V populárnej kultúre

Atentát mapuje dokument *Assassination in Tunis* z cyklu *Al Jazeera World* (2020). Operácia sa spomína aj v knihe Ronena Bergmana *Rise and Kill First* (2018), kľúčovom zdroji o izraelských cieľených likvidáciách.

Zdroje: Wikipedia: Assassination of Khalil al-Wazir; Khalil al-Wazir; Intissar al-Wazir; The Times of Israel (1. 11. 2012, „Israel admits to top-secret operation...“); France 24 (1. 11. 2012); CNN (1. 11. 2012, rozhovor s operatívcom); Al Jazeera („Israel admits killing Arafat’s deputy“, 2012; dokument „Assassination in Tunis“, 2020); Ronen Bergman, *Rise and Kill First* (2018); rezolúcia BR OSN č. 611 (1988).

NEPRIZNANÉ
1990

OPERÁCIA

Gerald Bull

Koniec konštruktéra superkanónu

Éra III — Atentáty, údery a omyly (1990–2008)

KRYCÍ NÁZOV — neznámy (operácia nepriznaná,
atribúcia sporná)

DÁTUM — 22. marec 1990

MIESTO — Uccle, Brusel, Belgicko

CIEĽ — Gerald Vincent Bull (1928–1990),
kanadský konštruktér delostrelectva,
tvorca irackého „superkanónu“ (projekt
Babylon)

METÓDA — streľba zblízka pred dverami bytu,
päť rán do hlavy a chrbta

PRIZNANÉ IZRAELOM — Nepriznané

REDIGOVANÉ

Gerald Bull: koniec konštruktéra superkanónu

Éra III – Atentáty, údery a omyly (1990–2008)

Prológ

Bol podvečer 22. marca 1990 a Gerald Bull sa vracal domov. Šieste poschodie činžiaka na predmestí Uccle v južnom Bruseli, tichá ulica, byt, ktorý si platil sám. Šesťdesiatdvaročný muž s aktovkou v ruke vyšiel hore, vytiahol kľúče a hľadal zámok.

Zozadu sa k nemu ktosi priblížil. Padlo päť výstrelov – tri do chrbta, dve do hlavy, zblízka. Bull sa zvalil pred vlastnými dverami. Kľúč zostal trčať v zámke, aktovka mu vypadla z ruky, no nik ju neotvoril. Bola v nej hotovosť – takmer dvadsaťtisíc dolárov. Nikto si ju nevzal. Strelec či strelci zmizli po schodisku a v meste, ktoré bolo plné diplomatov, špiónov a zbrojárov, sa rozplynuli.

Polícia neskôr nemala vraha, nemala motív čierne na bielom a nemala telo, ktoré by niečo prezradilo. Mala len mŕtveho geniálneho inžiniera, nedotknutý balík peňazí a jednu istotu: toto nebola lúpež.

Cieľ a motív

Gerald Bull nebol vojak ani agent. Bol konštruktér – a jeden z najlepších na svete v jedinej veci: dostať ťažký projektil veľmi ďaleko. Narodil sa v Kanade, vyštudoval

letecké inžinierstvo a celý život ho hnala posadnutosť, ktorá znela takmer nevinne: vystreliť náklad do vesmíru obrovským delom namiesto rakety. V šesťdesiatych rokoch viedol projekt HARP, kde z prerobených námorných diel posielal projektily do výšok cez stotridsať kilometrov. Idea „kanóna do vesmíru“ sa nikdy celkom neujala – ale Bullovi ostala v hlave do konca života.

Aby si svoj sen mohol financovať, predával svoje znalosti tomu, kto platil. A to bola podstata problému. Jeho diela a delostrelecké systémy putovali k juhoafrickému režimu apartheidu, do Číny, k obojstranným iracko-iránskej vojny. Pre obchodovanie so zbraňami s Pretóriou si v USA odsedel trest a stratil dôveru západných služieb. Bezzemok medzi spravodajstvami napokon zakotvil tam, kde mu ešte verili a hlavne platili – v Iraku Saddáma Husajna.

Pre Saddáma postavil Bull dva systémy. Tým menej nápadným bol vývoj balistických rakiet a delostrelectva. Tým, ktorý mu napokon pravdepodobne priniesol smrť, bol **projekt Babylon** – superkanón, aký svet ešte nevidel. Plán mal dve veľkosti. Menší prototyp, „Baby Babylon“, mal hlavneň dlhú štyridsaťšesť metrov, kaliber 350 milimetrov a hmotnosť cez sto ton. Veľká verzia, „Big Babylon“, mala merať stošesťdesiat metrov, mať kaliber celý meter a vážiť okolo dvetisíc ton – delo také obrovské, že by sa nedalo zamieriť, len napevno zaliať do svahu kopca.

Na papieri to bolo Bullovo vesmírne delo. V rukách

Saddáma to bola zbraň s dosahom, ktorý sa odhadoval na stovky až vyše tisíc kilometrov. To znamenalo jediné: z irackého územia by taký kanón dosiahol na Teherán – a na Izrael. Pre Jeruzalem, ktorý pár rokov predtým bombardoval iracký reaktor Osirak, aby Saddám nemal jadrovú zbraň (pozri kap. „Operation Opera”), bol superkanón schopný zasiahnuť izraelské mestá presne tým druhom hrozby, ktorý sa neprehliada.

Plán

Tu sa kronika musí spomaliť a byť poctivá. O tom, ako sa rodil zámer Bulla zastaviť, niet priznaného dokumentu ani potvrdeného velenia. Najrozšírenejšia verzia – ktorú opakujú novinári aj viacerí bývalí spravodajci – hovorí, že rozkaz vzišiel z Mossadu, vtedy pod vedením riaditeľa **Nahuma Admoniho**, a že politicky ho kryl premiér Jicchak Šamir. Podľa tejto verzie do Bruselu vyslali malý tím, ktorý mal Bulla sledovať a v pravej chvíli odstrániť.

Skôr než došlo na streľbu, mal podľa viacerých svedectiev prísť varovný signál. Bullov byt v Uccle niekoľkokrát v predchádzajúcich mesiacoch ktosi vlámaním „navštívil” – nič neukradol, len presunul veci, nechal otvorené okno, dal najavo, že tam bol. Vo svete spravodajstva je to známy jazyk: odkaz „vieme, kde bývaš, prestaň”. Bull odkaz pochopil, hovoril o ňom známym – a napriek tomu v práci pre Bagdad

pokračoval.

Treba povedať aj druhú stranu. Bull mal nepriateľov na všetkých svetových stranách. Pre niektoré teórie mohol byť za vraždou Irak sám, ktorý sa Bulla zľakol ako muža, čo vie priveľa a vie sa otočiť. Iné ukazujú na Irán, ktorý mal najpriamejší dôvod báť sa irackého superkanóna. Spomínajú sa aj CIA, britská MI6, Čile, Sýria, Južná Afrika – krajiny, s ktorými Bull buď obchodoval, alebo ich nahneval. Žiadna z týchto verzií nikdy nebola dokázaná. Ani tá izraelská.

Prevedenie

Čo sa skutočne stalo na schodisku, vieme len z policajného obrazu miesta činu. Bol to čistý, profesionálny zášah. Strelec čakal alebo prišiel za obeťou až k dverám bytu, vystrelil päť rán z bezprostrednej blízkosti a odišiel. Žiadny boj, žiadne zranenia inde, žiadny svedok, ktorý by zachytil tvár. Použitá zbraň bola pravdepodobne pištoľ malého kalibru – typický nástroj na tichú prácu nablízko, nie na prestrelku.

Najvýrečnejším dôkazom „rukopisu“ bola tá nedotknutá aktovka. Pri lúpeži zmizne hotovosť ako prvá. Tu zostalo všetko na mieste – peniaze, doklady, kľúč v zámke. Vrah neprišiel po Bullov majetok, prišiel po Bulla. Z lúpeže by zmizli peniaze; tu sa nesiahlo na nič okrem života.

Lenže práve táto čistota je dôvod, prečo nikoho nikdy

neobvinili. Niet stopy, niet zbrane, niet páchatel'a. Belgické vyšetrovanie sa po rokoch zastavilo bez výsledku. Atentát na Geralda Bulla zostáva oficiálne nevyriešenou vraždou.

Bilancia

Z hľadiska toho, kto Bulla chcel umlčať, operácia „nepokazila“ takmer nič, ak naozaj išlo o zastavenie superkanóna. Otázna na nej je iná vec než pri väčšine akcií v tejto knihe.

Bull nebol terorista ani vojnový zločinec. Bol civilista, inžinier, ktorý nestlačil v živote spúšť – predával výkresy a výpočty. Zabiť konštruktéra za to, čo navrhol, je čin, ktorý sa morálne aj právne pohybuje na hrane. Pre kohokoľvek, kto za vraždou stál, to bol odkaz nielen mŕtvemu, ale celej brandži zbrojných expertov: niektoré zákazky sa nevyplácajú.

A potom je tu cena pre toho, komu sa nikdy nepriznali. Páchatel' nie je známy, takže rodina nedostala spravodlivosť a vinník nedostal meno. O Bullovej smrti tak vieme menej než o samotnej operácii.

Následky

Bullova smrť projekt Babylon prakticky zlomila. Bez svojho jediného génia stratil superkanón mozog – a takmer vzápätí stratil aj telo. V apríli 1990, pár týždňov po vražde, zadržali britskí colníci v prístave Teesport obrie

oceľové rúry, ktoré sa prevážali do Iraku ako „súčasti petrochemického zariadenia“. V skutočnosti to boli diely hlavne superkanóna, vyrobené britskými firmami vrátane oceliarní Sheffield Forgemasters. Ďalšie časti zachytili pri preprave v Grécku a Turecku. „Aféra superkanóna“ otriasla britskou politikou a odhalila, ako Saddámov režim skladal zakázané zbrane z civilne vyzerajúcich zákaziek po celej Európe.

Big Babylon sa nikdy nepostavil. Po vojne v Perzskom zálive v roku 1991 Irak existenciu programu priznal a inšpektori OSN zvyšné komponenty zničili priamo na irackom území. Bullov sen o kanóne, ktorý vystrelí náklad do vesmíru, tak skončil ako pár zhrdzavených rúr v zbrojnom šrote.

Pre Mossad, ak to bol Mossad, patrí prípad Bull do tej časti histórie, ktorú nikdy nepotvrdí ani nevyvráti. Bull je meno, ktoré sa s Mossadom spája tak často, že to znie ako fakt. A predsa to fakt nie je: zostal mŕtvy inžinier pred dverami bytu, nedotknutá aktovka s dvadsiatimi tisíc dolármi a vyšetrovanie, ktoré sa po rokoch zavrelo bez mena páchatelia.

V populárnej kultúre

Doomsday Gun (1994) – televízny film s Frankom Langelom v úlohe Geralda Bulla, ktorý sleduje cestu od projektu HARP po atentát v Bruseli. Príbeh superkanóna sa objavuje aj v dokumentoch o Saddámovom zbrojení

a v knihách o „afére superkanóna“.

Zdroje: Wikipedia: Gerald Bull; Wikipedia: Project Babylon; Smithsonian Magazine (Saddam Hussein's failed "supergun"); Intel Today (Gerald Bull assassinated in Brussels, 22 March 1990); War History Online (Project Babylon). Atribúcia Mossadu nie je úradne potvrdená; alternatívne verzie (Irak, Irán, CIA, MI6 a i.) sú v texte uvedené.

**NEPRIZNANÉ
1995**

OPERÁCIA

Fathí Šaqáqí

Zásah na Malte

Éra III – Atentáty, údery a omyly (1990–2008)

KRYCÍ NÁZOV – (nepriznané, atribúcia Mossadu
– krycie meno tímu neznáme)

DÁTUM – 26. október 1995

MIESTO – Sliema, Malta – chodník pred hotelom
DiplomatCIEĽ – Fathí Šaqáqí (angl. Fathi Shaqaqi),
generálny tajomník a spoluzakladateľ
Palestínskeho islamského džihádu (PIJ);
cestoval pod menom „Dr. Ibrahím Alí Šawíš“METÓDA – dvaja agenti na motorke, strelba
z tlmenej pištole do hlavy

PRIZNANÉ IZRAELOM – Nepriznané

REDIGOVANÉ

Fathí Šaqáqí: zásah na Malte

Éra III – Atentáty, údery a omyly (1990–2008)

Prológ

Sliema bola na jeseň 1995 to najnevhodnejšie miesto na vraždu, aké si možno predstaviť. Prímorská promenáda plná kaviarní, britských turistov a obchodíkov so suvenírmi, more na dosah, hotel Diplomat hľadiaci na záliv. Sem si nikto nechodil vybavovať účty zo Stredného východu.

A predsa práve odtiaľto sa líbyjský obchodník Ibrahim Alí Šawíš nevrátil na obed. Pas s tým menom mal v poriadku, vízum tiež. Líbyu opustil pred dvomi dňami, na Maltu ho doviedla prestupová trasa späť do Damasku. Zastavila ho motorka – bežná tmavá mašina, aké po ostrove jazdili stovky. Spolujazdec naňho zavolał meno, ktoré v pase nemal: jeho vlastné. Muž sa otočil, a tým si potvrdil, že nie je nijaký Šawíš. Tlmené výstrely zblízka, do hlavy. Motorka zrýchlila a vplynula do premávky skôr, než ktokoľvek na promenáde pochopil, že práve videl smrť spoluzakladateľa Palestínskeho islamského džihádu.

Cieľ a motív

Fathí Ibrahim Abdulazíz Šaqáqí nebol obyčajný bojovník. Bol lekár – pediater s diplomom z matematiky –

a predovšetkým ideológ. V roku 1981 spolu s Abdóm al-Azízm Awdóm a niekoľkými ďalšími založil Palestínsky islamský džihád, hnutie, ktoré chcelo zničiť Izrael a na jeho mieste vybudovať islamský štát. Na rozdiel od sekulárnej OOP staval Šaqáqí ozbrojený boj priamo na náboženskom základe a obdivoval iránsku revolúciu z roku 1979 ako vzor.

Pre Izrael sa PIJ stal v prvej polovici 90. rokov jednou z najakútnejších hrozieb. Práve v čase, keď sa rozbiehal mierový proces z Osla, organizácia rozpútala sériu samovražedných útokov. Bombové útoky v Bejt Líde v januári 1995, kde zahynuli desiatky ľudí, väčšinou mladí vojaci, ukázali, že PIJ dokáže mariť mier krvou. Šaqáqí riadil hnutie z exilu v Damasku a peniaze i podporu hľadal v Teheráne aj v Tripolise. Pre izraelské velenie bol tým, kto útoky schvaľoval a financoval na diaľku, a teda terčom, ktorý politika cielených likvidácií považovala za legitímny.

Plán

Príležitosť prišla cez cestu, ktorú Šaqáqí podnikol mimo bezpečného Damasku. Koncom októbra 1995 zavítal do Líbye za Muammarom Kaddáfím; podľa časti zdrojov žiadal líbyjského vodcu, aby zastavil vyháňanie Palestínčanov z krajiny, podľa iných rokoval o financovaní hnutia. Späť sa nevracal priamo. Trasa viedla cez Maltu, malý stredomorský ostrov, kde sa dalo prestúpiť na

trajekt či loď a kde sa cudzinec ľahko stratil v turistickom ruchu. Práve tam bol Šaqaqí najzraniteľnejší – mimo Sýrie, bez ochranky, pod falošným menom, ktoré mu paradoxne uberalo na ostražitosti, lebo veril, že ho nik nepozná.

Operáciu pripravoval Mossad pod vedením riaditeľa Šabtaja Šavíta. Detailné velenie ani krycie meno akcie nikdy oficiálne nezazneli – Izrael atentát dodnes nepriznal. Z neskorších rekonštrukcií (najmä z knihy Ronena Bergmana *Rise and Kill First*, slov. *Vstaň a zabi prvý*) sa skladá obraz dvoch operatívcov, podľa zdrojov vystupujúcich pod menami Gil a Ran. Na Maltu pricestovali na britské pasy, oddelene, cez rôzne letiská. Prípravná fáza zahŕňala dovoz motorky na ostrov už v auguste 1995 a tím sledovateľov, ktorí mali Šaqaqího po prilete identifikovať a viesť.

Prevedenie

Podľa rekonštrukcií opustili dvaja muži Tel Aviv 25. októbra na samostatných letoch, cestou si vyzdvihli nové britské pasy a popoludní dorazili na Maltu, kde sa obaja ubytovali – rovnako ako ich terč – v hoteli Diplomat v Sliema. Šaqaqí býval pod menom Šawíš a nemal tušenie, že ho už majú pod dohľadom.

Ráno 26. októbra vyšiel von, zrejme nakupovať. Na motorke – podľa časti zdrojov tmavej Yamahe – sa k nemu priblížili dvaja agenti. Jeden zavolał jeho meno, Ša-

qáqí sa otočil a strelec ho z bezprostrednej blízkości zasiahol viacerými ranami do hlavy. Pištoľ bola vybavená tlmičom a zariadením, ktoré zachytávalo vystrelené nábojnice, aby na mieste neostali stopy. Počet rán sa v prameňoch líši – uvádza sa päť aj šesť výstrellov, mierených do čela a do zátylku. Celé to trvalo niekoľko sekúnd.

Útek bol pripravený rovnako chladne ako samotný zásah. Agenti motorku krátko nato opustili – neskôr sa zistilo, že mala ukradnuté evidenčné čísla z auta v San Gwann a v nádrži zahraničný benzín. Ako presne sa dvojica dostala z ostrova, ostáva sporné. Jedna verzia hovorí, že ich tretí muž odviezol k prístavu Msida, odkiaľ odplávali rýchlym člnom; iné správy spomínali odlet malým lietadlom. Isté je, že páchatelia zmizli a maltská polícia ich nikdy nedolapila.

Bilancia

Po remeselnej stránke akcia nezanechala Izraelu nič, čo by ho usvedčilo. Terč padol zblízka, nikto z okoloidúcich neutrpel zranenie a polícia nemala koho zatknúť. To ju odlišuje od neskorších prešľapov tej istej éry – od fiaska v Ammáne pri pokuse o otrávenie Chálida Mašála (angl. Khaled Mashal) až po vlečúce sa následky aféry Lillehammer.

Účet však prišiel z inej strany. Atentát sa odohral na pôde suverénneho štátu, ktorý s konfliktom nemal nič spoločné, a Malta sa zrazu ocitla uprostred medzi-

národnej špionážnej vraždy. Vyšetrovanie zostalo otvorené a dodnes je formálne nevyriešené. K nejasnostiam patrí aj osud Maltézana Carmela Bartola, majiteľa malého lietadla, ktoré sa v decembri 1995 stratilo nad morom cestou do Tuniska aj s posádkou – niektoré správy ho spájali s únikovou trasou atentátnikov, no priamy dôkaz nikdy nepadol. Patrí to skôr do kategórie domnie-
nok než potvrdených faktov.

Následky

Smrť Šaqaqího hnutie nezlomila. Na jeho pohrebe v Damasku sa 1. novembra 1995 zišlo podľa odhadov okolo štyridsaťtisíc ľudí. Generálnym tajomníkom PIJ sa stal ďalší zo spoluzakladateľov, Ramadán Šalláh, ktorý sa dovtedy zdržiaval v USA a viedol pri ňom akademický život. Do troch týždňov od výstrelov v Sliema sedel na čele organizácie, ktorá v útokoch pokračovala – cieľená likvidácia jedného lídra ju oslabil len dočasne.

A Malta? Maltská polícia uzavrela rok 1995 bez jediného obvineného. Promenáda v Sliema sa vrátila k svojej obvyklej rutine – turisti, kávy, lode v zálive. Pred hotelom Diplomat ostala po Šaqaqím len krvavá škvrna na chodníku, ktorú do pár dní zmyl dážď a more.

V populárnej kultúre

Atentát na Šaqaqího figuruje v knihe Ronena Bergmana *Rise and Kill First* (2018) ako jeden z opisovaných prípa-

dov cielených likvidácií; samostatné filmové spracovanie zatiaľ nemá.

Zdroje: Wikipedia: Fathi Shqaqi; The Malta Independent – „25 years ago: When one of Palestine’s most notorious leaders was assassinated in Malta” (2020) a „Israeli assassination... recalls killing of founder Fathi Shikaki in Sliema” (2019); MaltaToday – „The unsolved murder of Fathi Shqaqi”; The Washington Post – „Assassination in Malta is confirmed” (30. 10. 1995); FDD’s Long War Journal – „A History of Targeted Killings Attributed to the Mossad”; Ronen Bergman, *Rise and Kill First*. Sporné body (počet rán, úniková trasa, krycie mená agentov) v texte označené.

OPERÁCIA

Chálid Mašál

Zlyhaná otrava v Ammáne

Éra III — Atentáty, údery a omyly (1990–2008)

KRYCÍ NÁZOV — neuvádza sa (fiasko;
v Mossade interne „operácia v Ammáne“)

DÁTUM — 25. september 1997

MIESTO — Ammán, Jordánsko

CIEĽ — Chálid Mašál, šéf politbyra Hamasu

METÓDA — pokus o otrávenie; dvaja agenti
zadržaní, vynútené dodanie protilátky

PRIZNANÉ IZRAELOM — Áno (vynútene, pod
tlakom kráľa Husajna a USA)

REDIGOVANÉ

Chálid Mašál: zlyhaná otrava v Ammáně

Éra III – Atentáty, údery a omyly (1990–2008)

Prológ

Krátko po pol deviatej ráno kráčal Chálid Mašál po chodníku v ammánskej štvrti Šmajsání k vchodu kancelárií Hamasu. Po boku mal deti, ktoré práve viezol do školy. Za ním sa od zaparkovaného auta odlepili dvaja turisti s kanadskými pasmi. Jeden zrýchlil krok, priblížil sa zozadu a k Mašálovmu ľavému uchu pritisol malé zariadenie. Mašál neskôr opísal, čo cítil: „hlasný zvuk v uchu... ako buchnutie, ako zásah elektrickým prúdom.“ Cez kožu mu do tela vnikla dávka jedu, ktorá ho mala do niekoľkých hodín ticho zabiť, bez výstrelu, bez stopy, bez tela na ulici. O pár sekúnd sa obaja muži otočili a zamierili k autu. Vtedy si útoku všimol Mašálov vodič.

Cieľ a motív

Chálid Mašál (Khaled Mashal) nebol vtedy menom, ktoré by svet poznal. Bol šéfom politického byra Hamasu, ktorý sídlil v jordánskom Ammáně – palestínske hnutie tam smelo prevádzkovať politickú kanceláriu, hoci jeho ozbrojené krídlo viedlo proti Izraelu vojnu. Mašál riadil zahraničné financie a politiku hnutia z bezpečnej vzdialenosti za hranicou.

Rozkaz na jeho likvidáciu prišiel ako odвета. 30. júla

1997 dvaja samovražední atentátnici odpálili nálože na jeruzalemskom trhu Mahané Jehuda; zahynulo šesťnásť ľudí, stovky utrpeli zranenia. Premiér Benjamin Netanjahu, ktorý sa do úradu dostal s tvrdou bezpečnostnou rétorikou, žiadal odpoveď. Hamas mal pocítiť, že jeho vodcovia nie sú v bezpečí nikde – ani v spriatelenej arabskej metropole. Voľba padla na Mašála. Mala to byť tichá, „nevystopovateľná“ smrť, ktorú by nikto nevedel priamo pripísať Izraelu.

Práve v tom bola prvá osudná chyba. Jordánsko bolo s Izraelom od roku 1994 viazané mierovou zmluvou. Kráľ Husajn patril k najtrpezlivejším partnerom Izraela v regióne. Zabiť človeka na jeho pôde, počas mieru, znamenalo hrať s ohňom o veci, ktorú nik v Jeruzaleme poriadne nedomyslel.

Plán

Velenie operácie prevzal riaditeľ Mossadu **Danny Jatom**, schválil ju Netanjahu s úzkym okruhom kabinetu. Do Ammánu vyslali tím z elitnej likvidačnej jednotky **Kidon**. Agenti vstúpili do Jordánska na falošných kanadských pasoch a vydávali sa za turistov; tím tvorilo päť až šesť ľudí a do krajiny prenikli už týždne pred akciou. Dvaja muži, ktorí mali jed aplikovať, vystupovali pod menami **Shawn Kendall** a **Barry Beads**.

Zbraňou bol jemný aerosólový mechanizmus, ktorý mal cez kožu vstreknúť dávku silného derivátu fenta-

nylu – jedu, ktorý účinkuje pomaly a navonok vyzerá ako náhle zlyhanie organizmu. Pôvodný scenár počítal s odpútaním pozornosti: agenti chceli pred Mašálom „náhodou“ otvoriť pretrasenú plechovku koly, využiť zmätok a v tej sekunde mu priložiť zariadenie k hlave. Únikové auto čakalo neďaleko, šofér s naštartovaným motorom.

Plán visel na jedinej premise: že všetko prebehne presne. Akcia sa mala odohrať za denného svetla, na rušnej ulici, v hlavnom meste štátu, s ktorým mal Izrael podpísaný mier. Stačilo, aby sa Mašál pohol o pár minút skôr, a presne to sa ráno stalo.

Prevedenie

Mašál prišiel skôr a v sprievode detí, takže pôvodný plán s kolou sa rozpadol. Agenti improvizovali. Jeden z nich pristúpil zozadu a pritisol mu zariadenie k uchu; jed prešiel do tela. Akcia bola navonok hotová za pár sekúnd.

Lenže útok zbadal Mašálov vodič i okoloidúci. Strhol sa zmätok a obaja agenti sa dali na útek k autu. V tej chvíli práve prichádzal **Mohammed Abú Sajf**, tridsaťročný Mašálov telesný strážca – mohutný muž s tréningom v bojových umeniach. Videl potýčku a rozbehol sa za utekajúcimi mužmi. Naháňačka cez ammánske ulice skončila asi po míli krvavou bitkou, v ktorej Abú Sajf oboch agentov zdolal a udržal, kým neprišla jordánska polícia. Dvaja muži Mossadu skončili v rukách jordán-

ských úradov – so zariadením, falošnými dokladmi a celou operáciou napísanou na čele.

Zvyšok tímu sa stiahol na izraelské veľvyslanectvo v Ammáne, kde uviazol. Mašála medzitým odviezli do nemocnice. Najprv sa zdalo, že je len otrasený – potom sa dostavila prudká bolesť hlavy, vracanie a jeho stav sa rýchlo zhoršoval. Lekári nevedeli, čo mu je. Tikali hodiny, počas ktorých jed konal svoje.

Bilancia

Kráľ Husajn sa o veci dozvedel takmer okamžite a zúril. Vnímal to ako zradu osobne i štátne: na jeho pôde, počas mieru, ktorý sám podpísal, sa Izrael pokúsil zavraždiť človeka a nechal pri tom chytiť vlastných agentov. Cez amerického prezidenta **Billa Clintona** odkázal Netanjahuovi jednoznačnú podmienku: Izrael musí okamžite dodať protilátku, ktorá ako jediná dokáže Mašála zachrániť. Inak – mierová zmluva padá, vzťahy sa pretrhnú a zadržaní agenti pôjdu pred jordánsky súd, kde im hrozí šibenica. „Ak Mašál zomrie, zomrie s ním aj mierová zmluva,” znel odkaz.

Izrael nemal kam ustúpiť. Pod tlakom Washingtonu Netanjahu súhlasil. Do Ammánu priletel sám riaditeľ Mossadu Danny Jatom a priniesol protilátku; lekári v nemocnici (King Hussein Medical Center) ju Mašálovi podali a zachránili mu život. Muž, ktorého mal Mossad ticho odstrániť, prežil – vďaka antidotu, ktoré mu Izrael

musel sám doniesť.

Bizarnejší koniec atentátu si ťažko predstaviť. Operácia, ktorá mala byť neviditeľná, sa skončila tak, že šéf izraelskej tajnej služby osobne nesie cieľu liek, aby ho zachránil pred jedom vlastnej služby.

Následky

Cena za prepustenie zadržaných agentov a uvoľnenie zvyšku tímu z veľvyslanectva bola vysoká. Kráľ Husajn si vynútil výmenu väzňov. Izrael musel z väzenia prepustiť **šajcha Ahmeda Jásína**, ochrnutého zakladateľa a duchovného vodcu Hamasu a jedného z najvýznamnejších palestínskych väzňov vôbec, a spolu s ním desiatky ďalších palestínskych väzňov (podľa správ okolo sedemdesiat).

Dôsledky sa nedali zmerať len počtom prepustených. Hamas, ktorý mal byť oslabený, vyšiel z aféry posilnený: jeho politický šéf prežil pokus o vraždu a stal sa hrdinom, jeho zakladateľ sa vrátil na slobodu. Ahmed Jásín pokračoval vo vedení hnutia až do roku 2004, keď ho zabil izraelský útok. Chálid Mašál sa neskôr stal najvyšším šéfom Hamasu.

Pre Izrael to bola diplomatická pohroma. Vzťahy s Jordánskom, najcennejším arabským partnerom, sa otriasli a kráľ Husajn už Izraelu nikdy celkom nedôveroval. Zneužitie kanadských pasov vyvolalo hnev v Kanade, ktorá dočasne odvolala veľvyslanca; bola to

rana do dôvery spojencov, ktorých doklady Mossad falšoval.

A bola tu vnútorná cena. Vyšetrovacia komisia vedená Josefom Čechanoverom uložila hlavnú zodpovednosť riaditeľovi Mossadu. **Danny Jatom** vo februári 1998 prevzal vinu a z funkcie odstúpil. Pre Netanjahua zostalo fiasko škvrnou na prvom funkčnom období.

Z tej jesene zostali dva obrazy. Riaditeľ Mossadu, ktorý prilieta do Ammánu s ampulkou protilátky v ruke, aby cieľu vlastnej operácie zachránil život. A o pár týždňov neskôr šajch Ahmed Jásín – ochrnutý, na vozíku – vychádza z izraelského väzenia na slobodu, aby viedol Hamas ďalších šesť rokov.

V populárnej kultúre

Kill Him Silently: Mossad vs Khaled Meshaal (2013) – dokument Al-Džazíry o pozadí operácie. Prípád sa spomína aj v knihe Ronena Bergmana *Rise and Kill First* a v seriálových spracovaniach dejín Mossadu.

Zdroje: Times of Israel, „Begging royal mercy: How Israel recovered from the botched Mashaal hit, 25 years ago”; Wikipedia: Khaled Mashal / Mossad / Danny Yatom; Middle East Monitor (25. 9. 2020); Tampa Bay Times, „Anatomy of a botched assassination” (8. 10. 1997); The Canadian Encyclopedia: Canadian Passport

Abuse; LRB, Adam Shatz: „Mishal's Luck"; Jewish Telegraphic Agency (12. 2. 1999).

OPERÁCIA

Operation Orchard

Sýrsky reaktor Al-Kibar

Éra III – Atentáty, údery a omyly (1990–2008)

KRYCÍ NÁZOV – Operation Orchard/
Outside the Box

DÁTUM – 6. september 2007

MIESTO – Al-Kibar (Dajr az-Zaur), Sýria

CIEL – tajný sýrsky reaktor budovaný
s pomocou KLDRMETÓDA – spravodajský prienik (Viedeň,
odber vzoriek) + letecký úder
s el. maskovaním

PRIZNANÉ IZRAELOM – Áno (až 2018)

REDIGOVANÉ

Operation Orchard: sýrsky reaktor Al-Kibar

Éra III – Atentáty, údery a omyly (1990–2008)

Prológ

Vo Viedni jedného marcového dňa roku 2007 vyšiel z hotelovej izby muž, ktorý nemal tušenie, že práve urobil najväčšiu chybu svojej kariéry. Volal sa Ibrahim Othman a šéfoval sýrskej Komisii pre atómovú energiu. Nepochopil, že nechcel zostať v izbe.

O pár minút už boli agenti Mossadu vnútri. Pracovali rýchlo a potichu: pripojili sa na disk, skopírovali, čo sa dalo, a izbu opustili tak, ako ju našli. Othman sa vrátil k počítaču, ktorý vyzeral nedotknutý.

Na skopírovaných súboroch boli fotografie. Desiatky záberov rozostavanej budovy uprostred sýrskej púšte – a vnútri stavba, ktorú izraelskí analytici poznali až príliš dobre. Na niektorých snímkach stál pri zariadení muž s ázijskými črtami. Bol to severokórejský technik.

Cieľ a motív

To, čo Mossad vytiahol z Othmanovho notebooku, potvrdzovalo najhoršie podozrenie. Pri obci Al-Kibar v provincii Dajr az-Zaur, v opustenej krajine pri rieke Eufrat, stávala Sýria jadrový reaktor. Nie energetický. Bol to plynom chladený, grafitom moderovaný reaktor

– typ, ktorý sa nehodí na výrobu elektriny, ale výborne na výrobu plutónia pre jadrovú bombu. Na fotografiách sa nápadne ponášal na severokórejské zariadenie v Jongbjone.

A nešlo len o podobnosť. Reaktor staval Damask s priamou pomocou KILDR. Severokórejské lode vozili stavebný materiál do Sýrie už od roku 2002, americké satelity zachytili rozostavanú budovu o rok neskôr. Sýrčania ju maskovali – nemala chladiace veže ani viditeľnú energetickú prípojku, vyzerala ako bezvýznamná priemyselná hala.

Pre Izrael to bola červená čiara. Doktrína, ktorú premiér Menachem Begin sformuloval po nálete na iracký Osirak v roku 1981 (pozri kap. „Operation Opera“), znela jednoducho: nepriateľský štát nesmie získať jadrovú zbraň, a ak treba, Izrael tomu zabráni silou. Sýria pod Bašárom Asadom bola znepriatelená krajina, ktorá podporovala Hizballáh aj palestínske ozbrojené skupiny. Reaktor v jej rukách bol scenár, ktorý si v Jeruzaleme odmietli pripustiť.

Plán

Spravodajská práca trvala mesiace a bola dvojfázová. Najprv prienik do Othmanovho notebooku vo Viedni, ktorý dodal vizuálny dôkaz. Potom bolo treba dôkaz hmatateľný.

Izraelské špeciálne sily sa dostali priamo na miesto.

V tajnej akcii odobrali z okolia Al-Kibaru vzorky pôdy, ktoré laboratórna analýza preverila na stopy po jadrovej činnosti. Až keď sa obraz, dokumenty a fyzické vzorky zhodli, bolo rozhodnutie jasné: nešlo o dohad, ale o reaktor v pokročilom štádiu výstavby, nebezpečne blízko spustenia.

Izrael o tom informoval Spojené štáty a žiadal, aby reaktor zničili oni. Prezident George W. Bush to po vnútornej debate odmietol – americká rozviedka si po fiasku s irackými „zbraňami hromadného ničenia“ nebola istá natoľko, aby podstúpila ďalšiu vojnu. Premiér Ehud Olmert sa preto rozhodol konať sám. Velenie operácie prevzalo izraelské letectvo, spravodajskú prípravu Mossad a vojenská rozviedka Aman.

Zámer bol presný a zúžený: zničiť reaktor jediným úderom, skôr než doň vložia jadrové palivo. Po vložení paliva by totiž nálet rozptýlil rádioaktivitu do okolia a urobil by z čistej akcie environmentálnu katastrofu. Časový tlak bol reálny. A platilo ešte jedno pravidlo, na ktorom Olmert trval: nech sa stane čokoľvek, operácia musí zostať utajená tak, aby Asad nebol verejne ponížený a nemusel odpovedať vojnou.

Prevedenie

V noci zo stredy na štvrtok, krátko po polnoci 6. septembra 2007, vzlietlo z izraelských základní zoskupenie bojových lietadiel. Jadro úderu tvorili štyri stroje F-15I

Ra'am zo 69. perute, doplnené o niekoľko F-16I Sufa. Spolu sa operácie zúčastnilo asi osem lietadiel; časť z nich prekročila sýrsku hranicu.

Kľúčom nebola surová sila, ale neviditeľnosť. Sýria mala hustú protivzdušnú obranu s ruskými radar-
mi. Izrael ju nevyradil bombami – prevzal ju elektronicky. Podľa neskorších rekonštrukcií použil systém elektronického boja (uvádza sa program s názvom Suter), ktorý sa naboril do sýrskych radarov a vykreslil im falošný obraz čistej oblohy. Po celý čas, čo izraelské lietadlá leteli nad sýrskym územím, zhadzovali bomby a vracali sa, sýrski operátori na svojich obrazovkách nevideli nič.

Aby diery v radarovom obraze nezačali niekomu chýbať, lietadlá držali prísne rádiové ticho a letovú trasu viedli tesne nad zemou – časť cesty údajne ponad turecko-sýrske pomedzie, ďalej od najhustejšie pokrytých sektorov. Tesne pred cieľom posádky aktivovali laserové značkovače. Jediná stopa, ktorá z tej noci zostala na sýrskej strane: o pár dní neskôr našli v poli pri tureckej hranici dve odhodené palivové nádrže z izraelských strojov – nemý dôkaz, že lietadlá tam naozaj boli.

Letúny dorazili nad Al-Kibar a zhodili náklad – podľa neskorších údajov okolo sedemnástich ton výbušnín. Riadené bomby zasiahli halu, ktorá zvonka vyzerala ako prázdny sklad; betónová škrupina nad reaktorom sa prepadla dovnútra. Celé to trvalo minúty. Lietadlá sa obrátili a zamierili domov. Ani jedno nebolo zasiahnuté, sýrska obrana nevypálila jediný účinný

výstrel – a Damask sa o nálete dozvedel až z dymu nad púšťou, nie z vlastných obrazoviek.

Do hodín dal Damask bagrami zrovnať trosky so zemou a miesto prekryl novou stavbou. Sýria sa správala presne tak, ako Izrael dúfal: tvárila sa, že sa nič nestalo.

Bilancia

Z vojenského hľadiska prebehla operácia bez straty. Žiadne obete na strane Izraela, cieľ zničený jednou vlnou, reaktor mimo prevádzky skôr, než ho stihli naplniť palivom.

Riziko sa ale neskrývalo vo vzduchu, ale na zemi. Prienik k reaktoru aj odber vzoriek znamenali, že izraelskí ľudia stáli fyzicky na sýrskej pôde, kde by každé prezradenie znamenalo medzinárodný škandál alebo mŕtvych agentov. A samotné rozhodnutie nieslo strategickú stávkou: ak by Asad zvolil odvetu, Izrael mohol vklásnuť do otvorenej vojny so Sýriou. Práve preto bolo mlčanie súčasťou zbrane. Izrael Asadovi nedal nič, čím by sa mohol pred svetom ohradiť, a Asad to využil – mlčal tiež.

Následky

Najsilnejším následkom Orchardu bolo to, čo sa nestalo. Žiadne tlačové konferencie, žiadne víťazné vyhlásenia, žiadna vojna. Izrael o operácii oficiálne mlčal jedenásť rokov. Priznal ju až v marci 2018, keď zverejnil časť materiálov a potvrdil, že nálet vykonalo jeho letectvo. Ml-

čanie nebolo z hanblivosti, ale z výpočtu. Ak sa porazený nemusí brániť pred publikom, nemusí ani odpovedať. Damask reaktor stratil, no tvár si zachoval; výmenou za ňu prijal ticho.

Sýria roky popierala, že na mieste vôbec niečo jadrové stálo. Medzinárodná agentúra pre atómovú energiu (IAEA) preskúmala lokalitu a v roku 2011 konštatovala, že zničená budova bola s najväčšou pravdepodobnosťou jadrový reaktor, ktorý mala Sýria nahlásiť. Inšpektori našli v odobratých vzorkách stopy spracovaného uránu – prvky, ktoré do prázdnej priemyselnej haly nepatria. Sýria na otázky o pôvode materiálu neodpovedala.

Až v marci 2018 Izrael zverejnil prvé fotografie z Othmanovho notebooku: tie isté zábery rozostavanej haly a severokórejského technika, ktorými sa celý príbeh kedysi začal.

V populárnej kultúre

Operácia sa pre dlhé roky utajenia do veľkej kinematografie nedostala. Najviac priestoru jej venujú dokumentárne rekonštrukcie a investigatívne knihy – najmä *The Secret War with Iran* a podrobná reportáž *Erbstück* nemeckého *Der Spiegel*, ktoré ako prvé poskladali priebeh akcie ešte v čase oficiálneho mlčania.

Zdroje: Wikipedia: Operation Outside the Box; Times of Israel („Ending a decade of silence...“, 2018; „Israel

used 17 tons of explosives...“); CNN (21. 3. 2018); IAEA (správa o lokalite Dajr az-Zaur, 2011); GlobalSecurity.org (Al Kibar / Dair Alzour Reactor).

OPERÁCIA

Imad Mughniyeh

Bomba v Damasku

Éra III – Atentáty, údery a omyly (1990–2008)

KRYCÍ NÁZOV – nepriznané – krycí názov
neznámy (podľa *Washington Postu* z roku 2015
spoločná akcia CIA a Mossadu)

DÁTUM – 12. február 2008, krátko po 22:00

MIESTO – štvrť Kafr Súsa, Damask, Sýria

CIEĽ – Imad Mughniyeh, operačný šéf Hizballáhu

METÓDA – výbušné zariadenie pri vozidle cieľa

PRIZNANÉ IZRAELOM – dlho nepriznané;
Ehud Olmert priznal izraelskú zodpovednosť
až v roku 2024

REDIGOVANÉ

Imad Mughniyeh: bomba v Damasku

Éra III – Atentáty, údery a omyly (1990–2008)

Prológ

V Damasku bol utorkový večer a v štvrti Kafr Súsa, kde sídli sýrska tajná služba, bolo ticho. Bolo krátko po desiatej. Po chodníku kráčal podsaditý muž v tmavom saku, sám, sýty po večeri, smerom k zaparkovanému striebornému terénnemu autu. Roky sa nezdržal nikde dlhšie, ako bolo treba; menil byty, autá aj tváre a o jeho podobe kolovalo len niekoľko starých, neostrých fotografií. Bol to jeden z najhľadanejších mužov na zoznamoch americkej FBI v rokoch pred 11. septembrom.

Pri zadnom nárazníku iného auta na rezervnej pneumatike čakala nálož. O tisíce kilometrov ďalej, v miestnosti bez okien, sledoval niekto obraz z ulice a držal prst nad spínačom. Keď muž prešiel presne tým bodom, pre ktorý bola nálož postavená, krátko po 22:00 sa ulica roztrhla. Výbuch rozmetal terénne auto na kusy, okolité budovy nechal takmer nedotknuté a zabil jediného človeka. Volal sa Imad Mughniyeh.

Cieľ a motív

Imad Mughniyeh sa narodil v roku 1962 na juhu Libanonu. Ako tínedžer vstúpil do Arafatovej Organizácie pre oslobodenie Palestíny a dostal sa do Force 17, jednotky,

ktorá stráži samého Arafata. Keď v roku 1982 vznikol Hizballáh, Mughniyeh prešiel k nemu a stal sa jeho tieňom – človekom, ktorý nebol na fotografiách, nevystupoval v televízii a roky figuroval skôr ako meno v spisoch než ako tvár.

Pripisuje sa mu dlhý zoznam. Bombový útok na americké veľvyslanectvo v Bejrúte v apríli 1983, pri ktorom zahynulo šesťdesiattri ľudí vrátane ôsmich dôstojníkov CIA. Samovražedné kamióny, ktoré v októbri 1983 zničili kasárne americkej námornej pechoty a francúzskych výsadkárov – dvestoštyridsaťjeden mŕtvych Američanov, päťdesiatosem Francúzov. Únos lietadla TWA 847 v roku 1985, počas ktorého teroristi umučili a zabili amerického námorníka Roberta Stethema. Únosy západných rukojemníkov v Libanone. Americkí predstavitelia ho považovali za muža, ktorý zabil viac Američanov než ktokoľvek iný pred útokmi z 11. septembra. Spájali ho aj s útokmi na židovské ciele v Argentíne v 90. rokoch.

Pre Izrael aj pre Spojené štáty bol Mughniyeh otvorený účet, ktorý sa nedal zatvoriť súdom – žiadny štát ho nevydal a on sa nikdy nepriblížil k zatknutiu. Po rokoch sa stal niečím novším a nebezpečnejším: mostom medzi Hizballáhom, iránskymi revolučnými gardami a sieťou operácií, ktorá siahala ďaleko za Blízky východ.

Plán

Problémom nebola vôľa, ale Mughniyehova disciplína. Žil podľa pravidiel, ktoré sám napísal pre iných: žiadny vzorec, žiadne predvídateľné trasy, minimum ľudí, čo poznali jeho tvár. Roky bol pre obe služby duch.

Podľa rekonštrukcie, ktorú v roku 2015 zverejnil denník *The Washington Post* na základe výpovedí bývalých amerických predstaviteľov, sa zlom nedosiahol jednou geniálnou operáciou, ale spojením síl. Akcia mala byť spoločná: Central Intelligence Agency a Mossad. Američania postavili nálož – a podľa tých istých zdrojov ju opakovane testovali na zariadení v Severnej Karolíne, aby mala presne takú smerovú silu, aká bola potrebná. Mala zabiť toho, kto prejde okolo, a ušetriť ľudí o pár metrov ďalej.

Rozdelenie úloh bolo presné. Na zem do Damasku išli pozorovatelia CIA, ktorí mali potvrdiť cieľ vlastnými očami. Samotný odpal mali na povel agenti Mossadu, ktorí boli s pozorovateľmi v spojení – podľa amerických zdrojov sedeli v Tel Avive. Spínač tak nedržala ruka muža na ulici, ale ruka vzdialená stovky kilometrov, ktorá čakala na slovo zo zeme.

Práve toto rozdelenie urobilo z operácie aj právny problém. Podľa *Washington Postu* si akciu vyžiadala osobitná autorizácia: plán mal posvätiť prezident George W. Bush a podpísať sa pod neho mali aj minister spravodlivosti, riaditeľ národného spravodajstva, poradca pre ná-

rodnú bezpečnosť a právny úrad ministerstva spravodlivosti. Zabiť konkrétneho človeka na pôde tretieho štátu nebolo rozhodnutie, ktoré by spravodajská služba mohla urobiť sama.

Prevedenie

Večer 12. februára 2008 bol Mughniyeh v Kafr Súse na stretnutí. Štvrť patrí k najstráženejším v Damasku – práve preto sa tam zrejme cítil bezpečne. Krátko po desiatej ho stratili z dohľadu domácej ochrany a vyšiel na ulicu k svojmu autu.

To bola tá chvíľa, na ktorú celý aparát čakal. Pozorovatelia na zemi potvrdili, že muž kráčajúci k terénnemu autu je skutočne on. Informácia putovala k tým, čo držali spínač. Keď sa Mughniyeh dostal na úroveň nálož-
že ukrytej v rezervnej pneumatike, prišiel pokyn a nálož vybuchla. Tvarovaná masa zasiahla úzky kužeľ priestoru, kde v tej sekunde stál. Zomrel na mieste.

Pri detailoch treba zostať opatrný, lebo o niektorých sa dodnes vedie spor. Časť správ hovorí o nálož-
e v rezervnej pneumatike auta, iné o výbušnине umiestnenej v opierke hlavy v jeho vlastnom vozidle. Verejne overená je smerovosť výbuchu – auto bolo zničené, okolie takmer nepoškodené – a fakt, že o život prišiel iba on. Presné technické prevedenie zostáva v rovine svedectiev anonymných zdrojov.

Bilancia

Výbuch zabil Mughniyeha a nikoho iného. Tvarovaná nálož zasiahla muža, ktorý bol cieľom – vyhláseného operačného šéfa Hizballáhu, nie náhodného okoloidúceho – a okolitých chodcov ani obyvateľov susedných domov nezranila. V tom sa atentát líši od neskorších, oveľa hlučnejších kapitol, kde medzi mŕtvych pribudli aj civilisti.

Komplikácie prišli inde. Atentát sa odohral priamo pod nosom sýrskej tajnej služby, v jej vlastnej štvrti, čo bolo pre Damask ponižujúce a vzťahy v regióne to ešte viac zamotalo. A samotné spojenie síl prinieslo trvalý vnútorný spor. Podľa neskorších správ sa CIA a Mosсад nikdy úplne nezhodli, kto si môže akciu pripísať a do akej miery sa Spojené štáty zaviazali pomáhať pri „ciele-nom usmrtení“ cudzieho občana mimo vyhláseného bojiska. Tým, že nikto nič oficiálne nepriznal, sa otázka nikdy nevyriešila – len uložila do trezora.

Následky

Hizballáh pochoval Mughniyeha ako mučeníka. Generálny tajomník Hasan Nasralláh nad rakvou sľúbil odplatu a pohrozil, že izraelské ciele po celom svete prestanú byť v bezpečí. Nebola to prázdna fráza. V nasledujúcich rokoch nasledovala séria pokusov o útoky na izraelské a židovské ciele v zahraničí; najkrvavejším bol bombový útok na autobus s izraelskými turistami v bul-

harskom Burgase v roku 2012, pri ktorom zahynulo päť Izraelčanov a bulharský vodič. Bulharské úrady zaň neskôr obvinili ľudí napojených na Hizballáh a útok sa všeobecne čítal ako odplata za Mughniyeha.

Izrael dlhé roky mlčal. Oficiálne poprel akúkoľvek účasť hneď po atentáte a pri tom zostal viac než desať rokov. Až v roku 2024 bývalý premiér Ehud Olmert po prvý raz verejne pripustil, že za Mughniyehovou smrťou stál Izrael – priznanie, ktoré prišlo v čase, keď sa tieňová vojna s Hizballáhom opäť rozhorela naplno.

Po Mughniyehovi zostalo niekoľko neostrých fotografií a rozmetané terénne auto na ulici v Kafr Súse. Otázku, kto stál za jeho smrťou, oficiálne nepoložil ani nezodpovedal nikto celých šesťnásť rokov, kým ju Ehud Olmert jednou vetou neuzavrel.

V populárnej kultúre

Mughniyehov lov a smrť spracúva miniséria *Ghosts of Beirut* (2023), ktorá sleduje desaťročia trvajúce úsilie CIA aj Mossadu dostať sa k „duchovi“. Postava sa mihne aj v dokumentárnych spracovaniach o americkej námornej pechote v Bejrúte 1983.

Zdroje: The Washington Post, „CIA and Mossad killed senior Hezbollah figure in car bombing“ (30. 1. 2015); Wikipedia: Assassination of Imad Mughniyeh / Imad

Mughniyeh / 2008 Damascus car bombing; Britannica: Imad Mughniyah; The Times of Israel a Haaretz (správy z 31. 1. – 1. 2. 2015); Newsweek (13. 2. 2015); Wikipedia: 2012 Burgas bus bombing.

OPERÁCIA

Mahmúd al-Mabúh

Atentát na kamere

Éra IV – Digitálna a hybridná vojna (2010–2024)

KRYCÍ NÁZOV	— nepriradený (Izrael operáciu nepriznal)
DÁTUM	— 19. január 2010
MIESTO	— Dubaj, Spojené arabské emiráty — hotel Al Bustan Rotana
CIEĽ	— Mahmúd al-Mabúh, spoluzakladateľ vojenského krídla Hamasu (brigády Izzaddín al-Kassám), organizátor pašovania zbraní z Iránu do Gazy
METÓDA	— tím odhadom okolo 27 ľudí s falošnými či zneužitými západnými pasmi; omámenie, elektrický šok, udusenie — naaranžované ako prirodzená smrť
PRIZNANÉ IZRAELOM	— Nepriznané (politika nejednoznačnosti)

REDIGOVANÉ

Mahmúd al-Mabúh: atentát na kamere

Éra IV – Digitálna a hybridná vojna (2010–2024)

Prológ

Na chodbe druhého poschodia luxusného hotela Al Bustan Rotana sa 19. januára 2010 podvečer mihli dvaja muži v tenisovom úbore. Mali šiltovky, na pleciach uteráky a v rukách rakety – len puzdrá akosi chýbali. Hodiny predtým postávali v lobby, akoby čakali na voľný kurt, ktorý v hoteli nebol. Kamera v strope ich zachytila, ako prechádzajú okolo dverí s číslom 230. O kúsok ďalej iný muž predstieral, že telefonuje; ďalší si v predklone viazal šnúрку. Nik z hostí si ničoho nevšimol. Každý ich pohyb si však zapamätali desiatky kamier – v lobby, vo výťahoch, na každej chodbe. To, čo malo zostať dokonale neviditeľné, sa nahrávalo na pevný disk.

V izbe 230 v tej chvíli ešte žil Mahmúd al-Mabúh. O necelú hodinu bol mŕtvy.

Cieľ a motív

Mahmúd al-Mabúh nebol politik, ktorý rečnil pred kamerami. Bol logistik násilia. Patril k spoluzakladateľom brigád Izzaddín al-Kassám, vojenského krídla Hamasu, a roky mal na starosti to najcitlivejšie: zháňanie zbraní a ich prepravu k bojovníkom v Gaze. Cez jeho ruky

a kontakty viedla cesta od iránskych skladov k raketám, ktoré neskôr dopadali na izraelské mestá. Pre Izrael to z neho robilo terč prvého rádu – nie pre to, čo povedal, ale pre to, čo dokázal dopraviť.

V izraelskej pamäti mal aj osobný účet. Hamas sa hlásil k jeho účasti na únose a zabití dvoch izraelských vojakov koncom 80. rokov. Pre rozhodovacie kruhy to nebola pomsta v prvom rade, ale prerušenie zásobovacieho potrubia: kým al-Mabúh cestoval medzi Damaskom, Teheránom a ďalšími zastávkami, tok zbraní pokračoval. Zastaviť ho znamenalo zasiahnuť uzol, nie jednotlivca.

Príležitosť prišla, lebo al-Mabúh sa pohyboval. Doma, obklopený ochrankou, bol prakticky nedosiahnuteľný. V tranzite cez tretiu krajinu – bez stráží, sám, spoliehajúci sa na anonymitu – bol zraniteľný. A Dubaj, križovatka pre obchod aj pre tajné cesty, sa stal miestom, kde sa obe línie pretli.

Plán

Operácia stála na sledovaní a na predvídaní jediného kroku: kam sa al-Mabúh pohne ďalej. Spravodajstvo vedelo, že chystá cestu do Dubaja, a tým dorazil skôr ako on. Agenti prilietali nezávisle, z rôznych smerov, ubytovali sa v rozličných hoteloch a navonok nemali medzi sebou nič spoločné. Tým, čo ich spájalo, boli cestovné doklady – pasy znejúce na mená skutočných ľudí, väčšinou s dvojakým občianstvom, ktorých identitu

niekto zneužil bez ich vedomia.

Veliteľské mená Izrael nikdy nepotvrdil a operáciu dodnes oficiálne nepriznal. Známa je len jej architektúra: malé bunky s presne rozdelenými úlohami. Jedni sledovali, druhí kryli, ďalší zabezpečovali komunikáciu a ústup, a posledná, najmenšia skupina mala vykonať samotný zásah. Postup pripomínal staršie operácie služby – len v prostredí, ktoré sa medzitým zmenilo na nepoznanie. Plán počítal s ľuďmi, s prestrojeniami, s falošnými pasmi. Nepočítal dosť s tým, že moderný hotel v bohatom emiráte je obložený kamerami od vchodu až po každú chodbu.

Jedna rovnica visela nad rozhodovaním už od začiatku: čím viac ľudí, tým väčšia stopa. A tím bol veľký – podľa neskoršej rekonštrukcie polície sa na operácii podieľalo zhruba 27 osôb, hoci presné číslo zostáva odhadom. Toľko tvárí, toľko vstupov a odchodov, toľko platobných kariet a telefonátov. Každá z týchto stôp bola sama o sebe nevinná. Spolu tvorili mapu.

Prevedenie

Al-Mabúh pristál v Dubaji bez ochranky. To bola prvá z chýb, ktoré mu boli osudné. Hneď na letisku ho prevzal sledovací tím a od tej chvíle nebol ani na okamih sám – hoci o tom nevedel. Cestou do hotela telefonoval a prezradil, kde sa ubytuje; do Al Bustan Rotana sa zapísal pod vlastným menom. Pre tím, ktorý ho len potreboval

lokalizovať v konkrétnej izbe, to bol darček.

Agenti v prestrojení obsadili lobby a chodby. Dvojica v tenisovom úbore, turisti s nákupnými taškami, muži, čo sa tvárili, že na niekoho čakajú – všetci mali jediný zmysel: udržať al-Mabúha na očiach a pripraviť cestu k jeho dverám. Časť tímu si podľa polície obstarala aj prístup do priestorov, kam bežný hosť nemá. Keď sa cieľ vrátil do izby 230, tím bol pripravený.

Samotný zásah trval krátko. Podľa dubajskej polície al-Mabúha v izbe omámili, použili elektrické šokové zariadenie a napokon ho udusili. Všetko malo vyzeráť tak, že muža v hotelovej izbe zastihla prirodzená smrť – nájdený zamknutý zvnútra, bez zjavných stôp násilia. Útočníci odišli, rozprchli sa po meste a do niekoľkých hodín opustili krajinu, každý iným letom, iným smerom. V tej chvíli operácia vyzerala ako čistá práca.

Bilancia

Prvý deň naozaj vyzeralo, že al-Mabúh zomrel sám. Lenže polícia v Dubaji prípad nezavrela. Jej šéf, generál **Dahí Chalfán**, dal preveriť záznamy z hotelových kamier – a tým sa celá konštrukcia začala rúcať.

Klasická tajná operácia stála na tom, že po agentoch nezostane stopa. V Dubaji roku 2010 však stopy zbierali stroje, ktoré nikdy nemrkli. Kamery v lobby, vo výťahoch a na chodbách zachytili príchody aj odchody, prezliekania v toaletách, stretnutia, ktoré sa nemali stať. Vy-

šetrovatelia z tisícov hodín záberov poskladali pohyb celého tímu – kto koho sledoval, kto kedy vošiel k izbe 230 a kto z nej vyšiel. K obrazu pridali ďalšie digitálne stopy: záznamy o platobných kartách, ktorými si agenti hradili lety a hotely, telefonáty smerujúce cez jeden uzol, príchody a odchody na letisku. Polícia priložila aj forenziku z miesta činu.

Z mozaiky vystúpili tváre. Dahí Chalfán zvolal tlačovú konferenciu a urobil presný opak toho, v čo dúfali plánovači: na plátno premietol fotografie podozrivých, ich mená a čísla pasov. Z neviditeľnej operácie sa cez noc stala galéria portrétov, ktorú obleteli televízie celého sveta. A potom prišlo to najhoršie zistenie – mená na pasoch patrili skutočným ľuďom. Občania Británie, Írska, Austrálie, Nemecka a Francúzska zrazu zistili, že ich totožnosť poslúžila ako maska pri vražde, o ktorej nemali tušenia. Dahí Chalfán vyhlásil, že je na 99 percent presvedčený o účasti Mossadu.

Operácia tak splnila taktický cieľ, ale zlyhala v tom, čo robí tajnú akciu tajnou. Cieľ bol mŕtvy – no celý svet videl, ako sa to stalo, a videl aj tváre tých, čo to urobili.

Následky

Diplomatický dozvuk bol tvrdý. Zneužitie pravých identít občanov spriatelených krajín spravilo z atentátu medzinárodný škandál. Británia po zistení, že jej pasy boli sfalšované, vyhostila izraelského diplomata;

rovnaký krok urobila Austrália, keď uzavrela, že „niet pochyb“, že za falšovaním štyroch austrálskych pasov stojí Izrael. Podobne reagovalo Írsko. Francúzsko si predvolalo izraelského zástupcu pre sfalšovaný francúzsky pas. Spojenci, ktorí inak so spravodajskou spoluprácou problém nemali, nemohli prejsť mlčaním nad tým, že ich doklady poslúžili vrahom.

Dahí Chalfán zašiel ešte ďalej a vyzval dubajskú prokuratúru, aby vydala zatykač na izraelského premiéra Benjamina Netanjahua a vtedajšieho šéfa Mossadu Meira Dagana. Izrael účasť oficiálne nepotvrdil ani nevyvrátil a držal sa svojej politiky nejednoznačnosti.

Dubaj ukázal aj to, čo všetko sa odvtedy zmenilo. Mestá sa zaplnili kamerami, hranice začali snímať biometriu, platby a pohyby zanechávajú trvalý záznam. To, čo kedysi zmizlo, keď agent zhasol svetlo, teraz ostalo uložené na serveroch dubajskej polície – a odtiaľ putovalo na tlačovú konferenciu.

V rôznych krajinách žili skutoční ľudia, ktorých mená sa ráno objavili pod fotografiami vrahov z hotela Al Bustan Rotana, a oni o tom dovtedy nemali tušenia.

V populárnej kultúre

Prípadozobrali investigatívne dokumenty postavené priamo na zverejnených záznamoch dubajskej polície – najznámejší je film BBC *Panorama* „The Dubai Job“ (2011, autorka Jane Corbin). Operácia tvorí jednu z ústredných

epizód knihy Ronena Bergmana *Rise and Kill First* a tematicky sa premieta aj do izraelských špionážnych seriálov o atentátnych tímoch v zahraničí.

Zdroje: Wikipedia: Assassination of Mahmoud Al-Mabhouh / Mahmoud al-Mabhouh; SpyScape: „The Dubai Job“; CSMonitor (Dubai hit squad, 2010); NPR / World Jewish Congress (vyhostenie diplomatov, marec 2010); EBSCO Research Starters.

OPERÁCIA

Stuxnet

Prvá kyber-fyzická zbraň

Éra IV — Digitálna a hybridná vojna (2010–2024)

KRYCÍ NÁZOV — Olympic Games

DÁTUM — ~2007–2010 (odhalený jún 2010)

MIESTO — Natanz, Irán (kybernetický zásah)

CIEĽ — centrifúgy obohacovania uránu IR-1
(riadenie Siemens Step7)METÓDA — kyber-fyzický malware na PLC,
maskovanie telemetriePRIZNANÉ IZRAELOM — Nepriznané (US-IL
podľa médií)

REDIGOVANÉ

Stuxnet: prvá kyber-fyzická zbraň

Éra IV – Digitálna a hybridná vojna (2010–2024)

Prológ

V podzemnej hale v Natanze stál technik nad rozobratou centrifúgou a nechápal. Hliníkový valec, ktorý sa mal točiť päťdesiatšesťkrát za minútu, mal rotor prasknutý a ložiská na kašu. Bola to už ktorá v poradí – desiaty, dvadsiaty? Centrifúgy v Natanze sa rozpadávali rýchlejšie, než ich stíhali meniť. A pritom počítače v riadiacej miestnosti tvrdili, že je všetko v poriadku. Otáčky: v norme. Tlak: v norme. Teplota: v norme. Na monitoroch bežali pokojné zelené čísla, akoby sa nikdy nič nestalo. Iránski inžinieri mesiace hľadali chybu – vo výrobe, v dodávkach kovu, v práci operátorov. Niektorých vyhodili pre podozrenie zo sabotáže. Nikomu nenapadlo, že sabotér nesedí v hale, ale v kóde, ktorý beží na ich vlastných počítačoch – a že prístroje klamú, lebo im to niekto prikázal.

Cieľ a motív

Cieľom bol závod na obohacovanie uránu v Natanze, srdce iránskeho jadrového programu. Tam stáli tisíce centrifúg typu IR-1: vysoké hliníkové valce, ktoré sa točia obrovskou rýchlosťou a postupne oddeľujú z uránu

jeho štiepnu zložku. Čím viac centrifúg beží a čím dlhšie, tým bližšie je krajina k materiálu na jadrovú zbraň. Pre Izrael bol iránsky urán existenčná hrozba a Washington zdieľal obavu, že Teherán mieri k bombe.

Klasické riešenie poznáme z predošlých kapitol: poslať lietadlá a reaktor rozbiť, ako v Osiraku (pozri kap. „Operation Opera”) či pri sýrskom Al-Kibare (pozri kap. „Operation Orchard”). Lenže Natanz bol iný. Časť závodu ležala hlboko pod zemou, chránená betónom, a letecký úder na Irán by takmer isto rozpútal otvorenú vojnu. Hľadalo sa niečo tichšie – spôsob, ako iránske centrifúgy poškodiť tak, aby to vyzeralo ako smola, nie ako útok. Bez výbuchu, bez mŕtvych a bez spiatočnej adresy.

Plán

Odpoveď dostala krycí názov **Olympic Games** a zrodila sa ako spoločný americko-izraelský podnik. Podľa neskorších rekonštrukcií v médiách ju navrhla americká NSA ešte za prezidenta Georgea W. Busha a pokračovala za Baracka Obamu; na izraelskej strane sa pripojila **Jednotka 8200**, technická spravodajská zložka, ktorá je obdobou NSA. Izrael do hry priniesol presnú znalosť Natanzu a centrifúg – vedel, ako závod funguje zvnútra.

Zámer bol odvážny: napadnúť stroje, ktoré nie sú pripojené na internet. Natanz bol totiž „vzduchovo oddelený” (air-gapped) – jeho riadiace počítače boli zámerne izolované od vonkajšej siete, presne preto, aby

sa k nim nedalo dostať na diaľku. Útok teda musel preskočiť priepasť, cez ktorú nevedie žiaden kábel.

Tu treba vysvetliť jedno slovo, na ktorom celý príbeh stojí: **PLC**. Je to malý priemyselný počítač – programovateľný logický automat – ktorý v továrňach riadi fyzické stroje. Nemá obrazovku ani myš; len ticho vykonáva príkazy: zapni motor, nastav otáčky, otvor ventil. V Natanze takéto automaty od firmy **Siemens**, programované cez softvér menom **Step7**, ovládali rýchlosť centrifúg. Kto ovládne PLC, ovládne stroj. A presne na to bol malware Stuxnet ušitý – nie aby kradol dáta ako bežný vírus, ale aby siahol do reálneho sveta a niečo v ňom fyzicky zlomil.

Prevedenie

Aby sa dostal cez vzduchovú medzeru, šíril sa Stuxnet cez **USB kľúče**. Stačilo, aby si niekto – technik, dodávateľ, údržbár – zapojil nakazený kľúč do počítača vnútri závodu. Odtiaľ sa malware potichu rozlieval po vnútornej sieti a hľadal svoj cieľ s prekvapivou presnosťou. Ignoroval bežné počítače; ožil len tam, kde našiel konkrétnu konfiguráciu Siemens Step7 riadiacu konkrétny typ meničov frekvencie – teda zariadenie, ktoré určuje otáčky centrifúg. Na miliónoch iných počítačov po svete sa neprejavil vôbec.

Keď našiel, čo hľadal, urobil dve veci naraz. Po prvé, prevzal kontrolu nad otáčkami. Centrifúgy, ktoré be-

žia stálou rýchlosťou, krátko vyhnal na ničivé hodnoty a inokedy ich takmer zastavil – striedavé prudké zrýchľovanie a brzdenie namáhalo rotory, až praskali a ničili sa. Po druhé, a to bola tá zákerná časť, operátorom to zatajil. Stuxnet si vopred nahral, ako vyzerajú normálne údaje za bežnej prevádzky, a počas sabotáže túto nahrávku prehrával na monitoroch. Riadiaca miestnosť videla pokoj, zatiaľ čo v hale sa rúcali stroje. Útočník teda sedel medzi senzorom a obrazovkou a každému klamal inak.

Účinok sa hromadil pomaly, čo bol zámer. Namiesťto jednej veľkej poruchy, ktorá by spustila poplach, pričádzali poruchy zdanlivo náhodné, rozhádzané v čase – presne tak, ako vyzerajú chyby vo výrobe alebo opotrebovanie. Iránci tak roky netušili, že ide o útok, a strácali čas naháňaním vlastných ľudí. Koľko centrifúg Stuxnet napokon vyradil, nikto presne nevie a odhady sa rôznia. Podľa analýzy washingtonského inštitútu ISIS (Institute for Science and International Security, David Albright) prišiel Natanz koncom roka 2009 a začiatkom 2010 zhruba o tisíc z približne piatich tisíc inštalovaných centrifúg – teda asi o pätinu. Iné prepočty kladú škodu nižšie či vyššie, niekde do pásma desať až tridsať percent; presné číslo zostáva odhadom.

Bilancia

Operácia, ktorá mala byť navždy neviditeľná, sa prezradila vlastnou chybou. Niektorá z neskorších verzií malwaru sa šírila priveľmi agresívne. Keď nakazený notebook jedného z inžinierov opustil Natanz a pripojil sa doma na internet, Stuxnet nerozpoznal, že je už mimo cieľového prostredia, a začal sa kopírovať do sveta. Zbraň ušitá na jediný iránsky závod sa zrazu objavovala na počítačoch od Indie po Indonéziu.

V júni 2010 ju zachytila malá bieloruská antivírusová firma **VirusBlokAda**; jej technik Sergej Ulasen riešil, prečo sa zákazníkovi neustále reštartujú počítače, a narazil na čosi, čo nikdy predtým nevidel. V kóde sa skrýval reťazec, z ktorého analytici neskôr poskladali meno **Stuxnet**. Keď sa do vzorky pustili ďalšie firmy – Symantec, Kaspersky a najmä nemecký expert na priemyselné systémy Ralph Langner – postupne odhalili to nepredstaviteľné: nešlo o vírus na kradnutie hesiel, ale o zbraň navrhnutú tak, aby ničila konkrétne iránske centrifúgy. Tajná operácia sa stala témou titulných strán.

Iránu únik fyzicky pomohol – vedel teraz, čo ho roky ničí, a mohol systémy očistiť a zabezpečiť. Pre autorov to bola cena za vlastnú neopatrnosť: zbraň, ktorá sa mala stratiť v tichu, namiesto toho dala svetu návod, ako čosi také vyzerá.

Následky

Stuxnet bol prvý verejne známy prípad **kyber-fyzickej zbrane** – kódu, ktorý neukradne ani nezmaže dáta, ale spôsobí fyzickú škodu v reálnom svete. Dovtedy patrila predstava počítačového útoku, ktorý láme kov a zastavuje stroje, do filmov. Po Natanze sa stala doloženým faktom.

Tým sa otvorila nová éra. Štáty pochopili, že priemyselné riadiace systémy (elektrárne, vodárne, továrne, rozvodné siete) sú zraniteľné rovnako ako stroje v Natanze, a začali budovať vlastné ofenzívne aj obranné kapacity. Vznikla nová trieda zbraní s lákavou vlastnosťou: dá sa nimi udrieť bez priznania, lebo kód nenosí vlajku. S ňou prišla otázka, na ktorú dodnes niet jasnej odpovede. Kedy je takýto útok „len“ sabotážou a kedy už aktom vojny?

Ani USA, ani Izrael Stuxnet oficiálne nepriznali. Attribúcia stojí na technickej analýze kódu a na investigatívnych rekonštrukciách novinárov a bývalých predstaviteľov, nie na priznaní.

V podzemnej hale v Natanze zostali stovky hliníkových valcov, ktoré sa pretrhli zvnútra, kým monitory nad nimi ukazovali pokojné zelené čísla. A po svete, od Indie po Indonéziu, kópie kódu, ktorý sa mal navždy stratiť v tichu jediného závodu, a namiesto toho unikol von ako vzorka, podľa ktorej sa už dala napísať ďalšia.

V populárnej kultúre

Zero Days (2016) – dokument Alexa Gibneyho, ktorý rozpleťá príbeh Stuxnetu, operáciu Olympic Games a spoluprácu NSA a izraelskej Jednotky 8200. Dôkladný a prístupný úvod do témy aj pre laika.

Zdroje: Wikipedia: Stuxnet / Operation Olympic Games; CFR Cyber Operations Tracker (Stuxnet); Kaspersky: What is Stuxnet; IEEE Spectrum: The Real Story of Stuxnet (Ralph Langner); ISIS / Institute for Science and International Security (analýzy poškodenia centrfúg v Natanze); CSO Online: Stuxnet explained.

OPERÁCIA

Iránski jadroví vedci

Séria atentátov

Éra IV – Digitálna a hybridná vojna (2010–2024)

KRYCÍ NÁZOV – (nepriznané; pripisované Mossadu,
podľa časti zdrojov v koordinácii s MEK)

DÁTUM – 2010–2012

MIESTO – Teherán, Irán

CIEĽ – iránski jadroví vedci – Masúd
Alímohammadí, Madžíd Šahríarí, Dáríjuš
Rezáínežád, Mostafa Ahmadí-Rošan;
pokús o Fereydúna Abbásiho

METÓDA – najčastejšie magnetická nálož, ktorú
motorkár pripevní na idúce auto;
v jednom prípade streľba z motorky

PRIZNANÉ IZRAELOM – Nepriznané (ani potvrdené,
ani vyvrátené)

REDIGOVANÉ

Iránski jadroví vedci: séria atentátov

Éra IV – Digitálna a hybridná vojna (2010–2024)

Prológ

Ranná zápcha v Teheráne stojí takmer každý deň rovnako. 11. januára 2012 sa v štvrti Sejed Chandán pomaly posúval rad áut na Šahíd Golnábího ulici, klaksóny, výfuky, ľudia cestou do práce. Medzi nimi striebristé Peugeot 405. Za volantom sedel Mostafa Ahmadí-Rošán, tridsaťdvaročný chemik z obohacovacieho závodu v Natanze.

Spomedzi áut sa vynorila motorka. Spomalila popri Peugeote, jazdec sa na sekundu naklonil k dverám vodiča a hneď pridal plyn. Na boku auta zostala pripevnená malá kovová škatuľka. O pár sekúnd, keď bol motorkár už preč, nálož vybuchla. Ahmadí-Rošán zomrel skôr, než ho stihli vytiahnuť z vraku. Bol to štvrtý iránsky jadrový vedec, ktorý za dva roky zahynul rovnakým rukopisom – a presne na druhé výročie prvého z tých útokov.

Cieľ a motív

Terčom nebol jeden človek, ale program. Irán už od polovice prvého desaťročia po roku 2000 obohacoval urán v Natanze a stavebne aj personálne rozširoval to, čo Izra-

el i Západ čítali ako cestu k jadrovej zbrani. Zariadenia sa dali bombardovať, centrifúgy sabotovať počítačovým vírusom, ale program v skutočnosti niesli ľudia. Fyzici, ktorí vedeli spočítať kritické množstvo, inžinieri, ktorí vedeli roztočiť kaskády centrifúg. Takých ľudí nevychová štát zo dňa na deň.

Práve preto sa terčom stali vedci. Kampaň mala dva ciele naraz: odstrániť konkrétne znalosti, ktoré sa ťažko nahrádzajú, a poslať odkaz všetkým ostatným, čo sedeli pri tých istých výpočtoch – že práca pre program môže stať život, a to aj v rušnej ulici pred vlastnými dverami. Nešlo len o spomalenie programu, ale aj o strach.

Atribúciu treba formulovať opatrne. Izrael účasť nikdy nepriznal ani nevyvrátil. Pripísanie Mossadu sa opiera o správy západných spravodajských zdrojov, o neskoršie náznaky izraelských predstaviteľov a o iránske vyšetrovania. Časť amerických zdrojov, najmä správa NBC News citujúca úradníkov USA, uvádzala, že na zemi operovala iránska opozičná skupina MEK (Mudžáhidín-e Chalk) vycvičená Izraelom; iný predstaviteľ ministerstva zahraničia USA však účasť MEK poprel. Istota nie je; poctivé je povedať, kto čo tvrdí.

Plán

Takáto kampaň stojí na spravodajstve, ktoré sa buduje roky. Niektorí museli vedieť, bez ktorého vedca sa prog-

ram zadrhne a ktorý je nahraditeľný – teda rozumieť internej štruktúre iránskeho jadrového výskumu. Niektorí museli poznať mená, adresy, denné trasy do práce, značky áut, presné časy, keď terč uviazne v zápche a stane sa zraniteľným. To nie je práca jedného agenta, ale siete pozorovateľov, kuriérov a ľudí, ktorí dokážu vyrobiť a doručiť nálož v meste plnom kamier a tajnej polície.

Práve tu sa do obrazu dostáva otázka MEK. Operovať priamo v Teheráne s izraelskými agentmi je takmer nemožné; lokálna skupina s vlastnými ľuďmi, jazykom a krytím problém rieši. Podľa časti zdrojov mal Izrael dodať výcvik, techniku a ciele, no samotné prevedenie ostávalo na miestnych. Velenie ani konkrétne mená operatívcov sa na rozdiel od starších kapitol nedajú uviesť spoľahlivo; operácia tohto typu sa nepriznáva a mená sa nezverejňujú.

Metóda sa vyberala podľa prostredia. Magnetická nálož na motorke je rýchla, presná a jazdec zmizne v premávke skôr, než ktokoľvek pochopí, čo sa stalo. Výbuch sa dá nasmerovať do kabíny tak, aby zasiahol vodiča a ušetril okolie – aspoň v zámere.

Prevedenie

Ahmadí-Rošan nebol prvý. Bol štvrtý v rade, ktorý sa začal presne dva roky pred ním a celý čas niesol ten istý rukopis: motorka, magnet, ranná ulica.

Ráno 29. novembra 2010 zopakoval ten rukopis hneď

dvakrát, v ten istý čas a na dvoch koncoch mesta. Maďzíd Šahríarí, profesor na Univerzite Šahída Beheštího, viezol auto, keď k nemu pri jednom z teheránskych mostov dobehla motorka a na bok vozidla pristála kovová škatuľka. Šahríarí výbuch neprežil. O kus ďalej sa v tej istej chvíli odohrávala tá istá scéna pri aute Fereydúna Abbásího – lenže Abbásí poznal, čo magnet na dverách znamená, a stihol z auta vyskočiť. Vyviazol so zraneniami tváre a rúk. Patril k najvýznamnejším postavám programu a to, že útok prežil, ho onedlho vynieslo na čelo iránskej Organizácie pre atómovú energiu. Jedno ráno, dve autá, dva výsledky: dôkaz, že metóda nie je neomylná.

Líšil sa len jeden z útokov, a líšil sa vo všetkom dôležitom. 23. júla 2011 sa Dáríjuš Rezáínežád vracal s manželkou domov, práve vyzdvihli dcéru zo škôlky. Pred dverami bytu ich dostihli muži na motorke – nie magnet, ale päť výstrelův. Rezáínežád zomrel na mieste, manželku zranili. A práve pri ňom sa rúca istota, ktorou kampaň pôsobí: iránske úrady ho najprv vyhlásili za jadrového vedca, o pár dní ho opísali ako postgraduálneho študenta elektrotechniky, ktorý ešte len mal obhajovať diplomovú prácu. Či bol skutočne mužom programu, alebo omylom v terči, nie je dodnes jasné.

Prvý a posledný úder rámujú sériu rovnakým gestom. 12. januára 2010 zahynul Masúd Alímohammadí, profesor fyziky na Teheránskej univerzite, pred svojím domom v štvrti Gejtárije; nálož ukrytú na zaparko-

vanej motorke odpálili na diaľku. Iránska televízia neskôr odvysielala priznanie muža menom Madžíd Džamálí Fašhí, ktorý tvrdil, že ho na akciu vycvičil Mossad pri Tel Avive – priznaniu vynútenému iránskymi orgánmi sa však veriť nedá. Presne o dva roky neskôr, na deň, dostal tým istým magnetom v rannej zápche svoj koniec Ahmadí-Rošan z otváraciej scény. Tridsaťdva rokov, závod v Natanze, výročie, ktoré sa ťažko prehliada.

Bilancia

Cena tejto kampane je iná než pri klasickom únose alebo sabotáži. Tu sa cielene zabíjali ľudia v civilnej premávke veľkomesta, kde okolo prechádzajú deti, vodiči, chodci. Magnetická nálož je presná, ale nie absolútne; pri každom výbuchu na verejnej ulici hrozí, že zasiahne aj nezúčastnených. Pri Rezáínežádovi bola zranená jeho manželka. To je riziko zabudované do metódy, nie nehoda.

Hlbšia otázka je etická. Obeťami neboli velitelia ani vojaci, ale vedci – civilisti, ktorých vina spočívala v ich znalostiach a v tom, pre koho pracovali. Cielené zabíjanie vedcov je v zóne, ktorú medzinárodné právo ani vojenská etika jednoznačne nepokrývajú. Pre kritikov je za hranicou, pre zástancov je to menšie zlo než vojna alebo bombardovanie.

A napokon: nie každý úder vyšiel. Abbásí prežil a stal sa z neho ešte prominentnejší terč i symbol. Pri

Rezái nežádovi ostáva otvorené, či bol vôbec správnym cieľom. Séria, ktorá z diaľky vyzerá ako presná mechanika, mala pri bližšom pohľade poriadne trhliny.

Následky

Irán reagoval troma smermi naraz. Diplomatically obvinil Izrael a USA a podal sťažnosti; spravodajsky rozbehol zatýkanie domnelých členov siete a vynútil priznania, ktoré odvysielal v televízii; a personálne začal vedcov programu prísnejšie chrániť. Washington izraelské krytie kampane neraz mlčky toleroval, verejne sa však od zabíjania vedcov dištancoval.

Strategický účinok bol obmedzený. Obohacovanie v Natanze pokračovalo a program napredoval; jednotlivé znalosti sa dali nahradiť, hoci s nákladmi a oneskorením. Čo kampaň skutočne dosiahla, bol tlak a strach: pocit, že program je presiaknutý nepriateľom a že nikto pri ňom nie je v bezpečí. Najvýraznejšie sa to isté gesto zopakovalo v roku 2020 pri zabití Mohsena Fakhrizadeha, vedeckej hlavy programu (pozri kap. „Mohsen Fakhrizadeh“).

Po Ahmadí-Rošanovi prestali iránski jadroví fyzici jazdiť do práce sami. Štát im prideliť ochranu, menil im trasy, dával im neoznačené autá. Roky nato sa Abbási v rozhovore vrátil k tomu jednému ránu z roku 2010 – k sekunde, keď zazrel motorku pri svojich dverách a stihol vyskočiť. Tú sekundu si pamätal presnejšie než kto-

rékoľvek číslo z obohacovacích kaskád.

V populárnej kultúre

Kampaň nemá vlastné hrané spracovanie, objavuje sa však v dokumentoch o tieňovej vojne Izraela a Iránu (napr. *The Spymasters*) a tvorí pozadie thrillerov a seriálov o Mossade s iránskou líniou (*Tehran*, 2020). Magnetická nálož na motorke sa medzitým stala takmer žánrovým obrazom cieleného atentátu.

Zdroje: Wikipedia: Assassinations of Iranian nuclear scientists; Wikipedia: Fereydoon Abbasi / Mohsen Fakhrizadeh; The Iran Primer (USIP), „Assassinations of Iran Nuclear Scientists“ (2020); VOA News, „History of Assassinations of Iran’s Top Nuclear Scientists“; Al Jazeera (2010, 2012); NBC News (rola MEK, podľa úradníkov USA) – a jej spochybnenie predstaviteľom ministerstva zahraničia USA; TRT World, „Magnet bombs to missiles“.

**PRIZNANÉ
IZRAEL · 2018**

OPERÁCIA

Krádež iránskeho jadrového archívu

Éra IV — Digitálna a hybridná vojna (2010–2024)

KRYCÍ NÁZOV

verejne nezverejnený (operáciu Izrael priznal, meno nie)

DÁTUM

noc na 31. január 2018 (zverejnené 30. apríla 2018)

MIESTOsklad v priemyselnej štvrti Šúrábád,
Kahrizak, južný Teherán, Irán**CIEĽ**tajný iránsky jadrový archív — dokumenty
programu Amad**METÓDA**nočný prienik, prerezanie trezorov
horákmi, odsun ~½ tony materiálu**PRIZNANÉ IZRAELOM**

Áno (Benjamin Netanjahu)

REDIGOVANÉ

Krádež iránskeho jadrového archívu

Éra IV – Digitálna a hybridná vojna (2010–2024)

Prológ

Pár minút po polnoci sa v rade nenápadných hál na okraji Teheránu rozsvietil modrobiely plameň. Horák rezal oceľ pri teplote okolo dvetisíc stupňov a v hale páchlo rozžeravené železo. Muži pracovali potichu, bez svetiel navonok, v rukaviciach a s vedomím, že každá minúta sa počíta. Pred nimi stálo tridsaťdva trezorov. Na prerezanie všetkých nemali čas – a obaja to vedeli. O siedmej ráno mali prísť strážcovia. Dovtedy musel byť obsah niekoľkých konkrétnych trezorov naložený, preč zo skladu a v ideálnom prípade už na ceste z krajiny.

Agenti vybrali papier po balíku, disk po disku, a ukladali ich do prepraviek. Vonku na nich čakal nákladiak. Vo vnútri bežal čas, ktorý sa nedal vrátiť.

Cieľ a motív

V roku 2015 podpísal Irán so šiestimi mocnosťami jadrovú dohodu, známu ako JCPOA. Teherán v nej tvrdil, že o jadrovú zbraň nikdy neusiloval a neusiluje. Izrael tomu neveril. Premiér Benjamin Netanjahu patril k najhlasnejším odporcom dohody a bol presvedčený, že Irán svoju zbraňovú minulosť len schoval – nie zrušil.

Mossad mal indíciu, ktorá to mohla dokázať. Vyšlo najavo, že Irán niekde sústreďuje papierový a digitálny archív svojho niekdajšieho zbraňového programu zvaného **Amad** – projektu z rokov 1999 až 2015, ktorý mal vyvinúť jadrovú hlavicu. Namiesto toho, aby tieto materiály zničil, ich režim starostlivo uschoval. Pre spravodajcu je takýto archív poklad: nie izraelský odhad, ale vlastné slová protivníka, jeho výkresy, fotografie a poznámky. Dôkaz, ktorý sa nedá odmávnúť ako izraelská propaganda, lebo ho napísali sami Iránci.

Keď Mossad lokalizoval miesto, kde archív leží, otázka už neznela či, ale ako.

Plán

Sklad stál v priemyselnej štvrti **Šúrábád** v okrese Kahrizak, asi dvadsaťtri kilometrov od centra Teheránu, v rade obyčajných hál medzi inými skladmi. Práve nenápadnosť bola jeho ochranou – žiadny plot s vežami, žiadna trvalá stráž okolo hodiny. Irán stavil na to, že po archíve nikto nepôjde, lebo o ňom nikto nevie.

Mossad o ňom vedel a mesiace ho sledoval. Spravodajstvo zmapovalo, kedy do skladu chodia ľudia, kedy je prázdny a kedy prichádza ranná kontrola. Z toho vyšlo úzke okno: noc, keď v hale nikto nie je, a hranica okolo siedmej ráno, keď sa to mení. Zistilo sa aj to podstatné – vo vnútri stojí tridsaťdva trezorov a najcennejší materiál je len v niektorých z nich.

Plán teda nebol odniesť všetko. Bolo to fyzicky nemožné a časovo samovražedné. Plán bol vojsť, umlčať alarm, prerezať vybrané trezory s najusvedčujúcejším obsahom, naložiť a zmiznúť – to celé v jednu noc. Akcie sa zúčastnilo podľa zverejnených údajov menej než dvadsaťštyri agentov. Riziko bolo extrémne: keby ich chytili hlboko vnútri nepriateľskej krajiny pri lúpeži štátneho tajomstva, nečakala ich výmena zajatcov, ale poprava.

Prevedenie

Krátko po polnoci 31. januára 2018 sa tím dostal k hale. Najprv prišiel na rad rušič, ktorý vyradil poplašný systém, aby prienik cez železné dvere nikam neohlásil. Potom sa otvorila samotná hala a začali pretekať s časom.

Agenti mali horáky schopné prepáliť oceľ trezoru. Pracovať museli rýchlo a presne: na prerezanie všetkých tridsiatich dvoch trezorov nebol čas, tak otvorili šesť – tie, o ktorých vopred vedeli, že v nich leží najťažší materiál. Z nich vyberali desaťtisíce papierových strán a stovku a viac diskov so súbormi, fotografiami a videami. Spolu to vážilo blízko pol tony: približne päťdesiat tisíc papierových dokumentov a desiatky tisíc strán uložených na CD nosičoch.

Materiál putoval do prepraviek a z haly na nákladia. Po **šesť a pol hodine**, niekedy okolo pol siedmej ráno, bol tím preč. O siedmej dorazili k skladu ľudia

a našli prerezané trezory a prázdne police.

Vtedy sa začala druhá, tichšia časť operácie: dostať korisť von z Iránu skôr, než sa rozbehne pátranie. Podľa neskorších slov vtedajšieho šéfa Mossadu Josiho Cohe-na materiál previezli kamiónom smerom k hranici, údajne do Azerbajdžanu. Aby sa prenasledovatelia nemali čoho chytiť, po okolí Teheránu sa rozišlo viacero falošných nákladiakov rôznymi smermi. Iránske úrady rozbehli celoštátne pátranie, do ktorého zapojili desaťtisíce ľudí. Agentov nenašli.

Bilancia

Z hľadiska prevedenia patrí táto akcia k najčistejším v dejinách Mossadu. Nikoho nezabili a nikoho nestratili: tím sa vrátil celý a korisť doputovala domov. To je pri operácii takého rozsahu hlboko v nepriateľskej krajine zriedkavé.

Cenou nebola krv, ale neúplnosť a riziko. Čas vynútil výber: otvorili šesť trezorov z tridsiatich dvoch, zvyšok ostal nedotknutý. Čo bolo v nich, sa Izrael nedozvedel. A celý plán visel na jednom predpoklade – že ranná kontrola príde až o siedmej. Keby strážcovia prišli o pár hodín skôr, alebo keby zlyhal rušič alarmu, skončilo by sa to inak. Medzi vydareným odsunom a chytením do trezoru ležalo len pár hodín náskoku.

Následky

Tridsiateho apríla 2018 stál Netanjahu pred kamerami na ministerstve obrany v Tel Avive, za chrbtom regále plné šanónov a poličku diskov, a oznámil svetu: “Iran lied” – Irán klamal. Časť ukradnutého archívu odprezentoval ako dôkaz, že program Amad existoval a smeroval k zbrani: k návrhu jadrovej nálož, k jadru zbrane, k implóznemu systému, k príprave testov a k osadeniu hlavice na raketu. Materiál podľa analytikov ukázal, že program bol rozsiahlejší, než sa predpokladalo, a že časť know-how prišla zvonka.

Politický dozvuk prišiel rýchlo. Osmého mája 2018 oznámil americký prezident Donald Trump odstúpenie Spojených štátov od jadrovej dohody JCPOA a obnovenie sankcií voči Iránu. Netanjahu potvrdil, že Trumpa o operácii a jej výsledkoch informoval vopred; archív sa stal jedným z argumentov, o ktoré sa Washington pri rozhodnutí oprel. Iránsky prezident Hasan Rúhání neskôr nepriamo potvrdil, že k odcudzeniu materiálu naozaj došlo.

Archív si rozobrali spravodajské služby aj Medzinárodná agentúra pre atómovú energiu a roky z neho čerpali stopy k miestam a ľuďom iránskeho programu.

Časť tej koristi zostala stáť na verejnosti za Netanjahuovým chrbtom: regále so šanónmi a polica s diskami, ktoré pár mesiacov predtým ležali v teheránskom trezore. Iránsky archív, ktorý mal dokázať, že program Amad

neexistuje, skončil v Tel Avive ako exponát pod nápisom “Iran lied”.

V populárnej kultúre

—

Zdroje: Wikipedia: Israeli infiltration of an Iranian nuclear archive; The Times of Israel (“Mossad stole Iran’s nuke archive and smuggled it back to Israel the same night”; “Mossad agents snuck nuclear files out of Iran with authorities ‘on their tails’ ”; “Rouhani confirms Israeli heist of Iran’s nuclear archive”); Haaretz (How the Mossad blowtorched into an Iranian facility, 16. 7. 2018); JNS (“How the Mossad stole Iran’s nuclear playbook”); Israel Hayom (“24 agents; 6 hours”, 9. 5. 2024); prejav B. Netanjahua, 30. apríla 2018.

NEPRIZNANÉ
2020

OPERÁCIA

Mohsen Fakhrizadeh

AI-riadená zbraň

Éra IV – Digitálna a hybridná vojna (2010–2024)

KRYCÍ NÁZOV – nezverejnený (operáciu nikto oficiálne nepriznal)

DÁTUM – 27. november 2020

MIESTO – Absard pri Teheráne, Irán

CIEĽ – Mohsen Fakhrizadeh, vedúci iránskeho jadrového programu (Amad/SPND)

METÓDA – diaľkovo ovládaný guľomet (FN MAG) na pickupe, navádzaný cez satelit, s prvkami umelej inteligencie; bez agenta na mieste

PRIZNANÉ IZRAELOM – nepriznané

REDIGOVANÉ

Mohsen Fakhrizadeh: AI-riadená zbraň

Éra IV – Digitálna a hybridná vojna (2010–2024)

Prológ

Čierny Nissan spomalil pred zákrutou na okraji Absardu. Cesta sa tu zužovala a vodiči museli takmer zastaviť, aby zvládli obrátku – Fakhrizadeh sedel za volantom sám, manželka vedľa neho. Na opačnej strane vozovky parkoval ošúchaný modrý pickup Zamyad, akoby ho tam niekto nechal stáť s poruchou. V kabíne nebol nikto.

Vo chvíli, keď sa Nissan dostal do osi zaparkovaného auta, sa z korby ozvala streľba. Prvé strely zasiahli vedca cez čelné sklo. Auto sa zastavilo, Fakhrizadeh vystúpil a vtedy ho zasiahla druhá dávka. Celé to trvalo necelú minútu. Streľba ustala rovnako náhle, ako začala. Vedľa neho, na sedadle spolujazdca, sedela jeho žena. Strely ju minuli o pár centimetrov; podľa neskorších svedectiev ostala nezranená a držala umierajúceho manžela na ceste, po ktorej sa spolu viezli na vidiek. Muža, ktorý práve zomieral, nezabil vojak ani komando, ba ani nikto, kto by v tej chvíli stál na mieste. Stroj na korbe pickupu mieril a strieľal sám; človek, ktorý ho ovládal, sedel za obrazovkou tisíce kilometrov ďaleko a Fakhrizadeha videl len ako tvár v hľadáčku.

Cieľ a motív

Mohsen Fakhrizadeh nebol vedec, ktorého meno by Iránci poznali z novín. Práve naopak – patril k najprísnejšie stráženým ľuďom v krajine. Fyzik a dôstojník Revolučných gárd (IRGC) viedol od konca deväťdesiatych rokov program Amad, iránsky projekt zameraný na vývoj jadrovej zbrane. Po jeho oficiálnom zastavení v roku 2003 pokračovala práca pod novou hlavičkou, organizáciou SPND, ktorú Fakhrizadeh tiež viedol. Pre západné a izraelské služby bol kontinuitou celého programu: človek, ktorý držal pohromade vedomosti, ľudí a smerovanie.

Izrael ho dlhodobo považoval za hrozbu prvého rádu. Premiér Benjamin Netanjahu ho v roku 2018, pri prezentácii dokumentov, ktoré Mossad ukradol z teheránskeho archívu, menoval verejne: „Zapamätajte si to meno, Fakhrizadeh.“ Logika rozhodnutia bola tá istá, aká stála za náletmi na reaktory v Iraku a Sýrii: zničiť nie zariadenie, ale schopnosť. Lenže Fakhrizadeh nebol budova, ktorú stačí zbombardovať. Bol to mozog, ktorý sa pohyboval po krajine a ktorý strážila celá bezpečnostná mašinéria režimu.

Treba to však pomenovať priamo. Fakhrizadeh nebol generál na fronte ani ozbrojenec, ktorý mieril na niekoho zbraňou. Bol to fyzik, vedec v aute s manželkou, na ceste medzi dvoma domami. Izrael ho považoval za človeka, ktorý buduje schopnosť vyrobiť zbraň schopnú za-

biť státisíce ľudí, a z toho odvodzoval právo zabiť jeho. Bol to zámerný zásah do reťazca ľudských životov, nie do techniky: nie posledný v sérii iránskych jadrových vedcov, ktorých izraelské služby v predchádzajúcom desaťročí zabíjali na uliciach Teheránu jedného po druhom (pozri kap. „Iránski jadroví vedci“). Každé takéto zabitie stojí na tej istej spornej premise: že odbornosť človeka z neho robí legitímny cieľ. Vedomosť v hlave nie je to isté čo prst na spúšti a rozdiel medzi nimi je presne to, čo robí takéto akcie eticky ťažkými, nech už sú technicky akokoľvek vyspelé.

Plán

Práve preto bol problém najmä logistický. Klasický atentát, či už strelec čakajúci v aute, alebo komando, ktoré zaútočí a unikne, by znamenal poslať ľudí do najnebezpečnejšieho prostredia na svete a riskovať ich dolapenie. Mossad podľa neskoršej rekonštrukcie denníka *The New York Times*, opretej o rozhovory s americkými, izraelskými a iránskymi predstaviteľmi, zvolil iné riešenie: zabiť bez toho, aby v okamihu paľby bol na mieste čo i len jeden agent.

Zámerom bolo namontovať guľomet na vozidlo, ovládať ho na diaľku a po akcii ho zničiť. Zbraňou sa stal upravený belgický guľomet FN MAG. Celý systém, teda guľomet, robotická lafeta, kamery aj riadiaca elektronika, vážil podľa NYT okolo tony. Doviezli ho

do Iránu po častiach a na mieste zmontovali. Náročnosť nebola v streľbe samej, ale v jej presnosti na diaľku: medzi stlačením spúšte v zahraničnom operačnom centre a výstrelom v Iráne existovalo oneskorenie satelitného signálu. K tomu sa pridával spätný ráz guľometu, ktorý pri dávke posúva hlavneň. Systém preto využíval softvér, opisovaný ako prvok umelej inteligencie, ktorý toto oneskorenie a pohyb zbrane kompenzoval, aby strely zasiahli presne tam, kam mal strelec mieriť.

Operáciu z miesta zabezpečovali iránski spolupracovníci, ktorí pickup s ukrytou zbraňou nechali na vopred vybranej križovatke pri Absarde. Velenie a samotnú streľbu mal tím mimo Iránu.

Prevedenie

Fakhrizadeh sa v ten deň presúval z domu pri Kaspickom mori do vidieckeho sídla v Absarde. Operátori vedeli, kde a kedy pôjde. Aby získali istú identifikáciu a prinútili auto spomaliť na správnom mieste, pripravili scénu okolo zákruty, kde museli vodiči takmer zastaviť.

Keď Nissan dorazil do palebnej osi, kamery na pickupe zachytili tvár vodiča a prenášali obraz operátorovi. Skúsený strelec za obrazovkou v inej krajine počkal, kým si bol identitou istý, a zľahka stlačil spúšť. Podľa rekonštrukcie *New York Times* padlo okolo pätnástich výstrellov. Prvé prešli čelným sklom a zasiahli Fakhrizadeha do ramena a chrbta. Keď sa, podľa všetkého v domnení,

že do auta narazili, pokúsil vystúpiť, dostal druhú dávku. Softvér držal mieru napriek oneskoreniu signálu aj spätnému rázu. Žena na sedadle vedľa neho ostala nezranená. Paľba nebola slepá dávka rozsievaná do auta, ale séria zásahov mierených na jedno telo, kým druhé pár centimetrov od neho ušetrila.

Po akcii sa mal pickup aj so zbraňou zničiť. Vozidlo bolo na to vybavené náložou. Výbuch však nebol dokonalý: časť aparatury síce ťažko poškodil, no nezmietol ju úplne, a práve trosky neskôr poslúžili ako jeden z dôkazov, že nešlo o klasický prepád, ale o robotickú zbraň.

Bilancia

Z pohľadu vykonávateľa prebehla operácia takmer čisto. Cieľ mŕtvy, žiadny agent dolapený na mieste, manželka v aute nezranená. Práve tá technická čistota však zakrýva, čo sa v tej zákrute naozaj stalo: na verejnej ceste v cudzej krajine zomrel neozbrojený človek a jeho žena sedela centimeter od dráhy striel, ktoré ho roztrhali. To, že ju softvér ušetril, nie je dôkaz humánnosti zbrane, ale presnosti rozhodnutia, ktoré ju ako vedľajší cieľ vyradilo. Stroj urobil presne to, čo mu niekto nariadil, a tým, kto rozhodol o smrti, nebol nikto na mieste činu.

Tu sa skrýva najnepríjemnejšia časť celej veci. Keď spúšť drží človek, ktorého ruka sa môže zachvieť alebo ktorý môže v poslednej sekunde sklopiť hlavu, je v reťazci zabíjania aspoň jeden bod, kde sa dá zaváhať.

Diaľkový systém s počítačovou kompenzáciou tento bod stláča na minimum: rozhodnutie padne vopred, za obrazovkou, a popravu vykoná aparátúra, ktorá necíti nič. Politickú a morálnu cenu znáša ten, kto rozkaz vydal, no fyzicky ju nevidí. Pri tejto operácii neznepokojuje ani tak počet mŕtvych ako práve to vzdialenie spúšťa od ruky.

Iránske úrady spočiatku hovorili rozporne. V prvých hodinách zaznelo, že útok viedlo komando – niektorí blízki tvrdej línii režimu hovorili až o dvanástich ozbrojencoch, dvoch ostreľovačoch a výbušnине, o prestrelke pri Fakhrizadehovom konvoji. O pár dní neskôr však predstavitelia Revolučných gárd vyhlásili, že na mieste nebol nik: zabil ho „inteligentný, satelitom riadený“ guľomet ovládaný na diaľku. Tieto verzie si protirečili a časť zahraničných analytikov spočiatku pochybovala, či sa dá takou zbraňou dosiahnuť presná paľba, akú ukazovali fotografie z miesta. Protichodné správy poškodili režim dvojako: buď priznal, že mu po území chodili atentátnici, alebo že nepriateľ doň prepašoval a diaľkovo odpálil robotickú zbraň pár desiatok kilometrov od Teheránu. Ani jedna verzia nepôsobila ako dôkaz bezpečnosti.

Treba povedať aj to, kde končí istota. Operáciu nikto oficiálne nepriznal, mnohé detaily pochádzajú z jediného hlavného zdroja, investigatívnej rekonštrukcie denníka *New York Times*, a z iránskych vyhlásení, ktoré sa menili. Presný rozsah „umelej inteligencie“ v systéme aj to, ako presne fungovalo satelitné navádzanie, ostávajú mi-

mo nezávislého overenia.

Následky

Najtrpkejší dôsledok pre Izrael bol ten, ktorý sa nedal čakať: program, ktorý mal atentát oslabiť, sa po Fakhri-zadehovej smrti skôr rozbehol. Iránsky parlament krátko po útoku schválil zákon, ktorý nariadil obmedziť prístup inšpektorov Medzinárodnej agentúry pre atómovú energiu (IAEA) a zvýšiť obohacovanie uránu na dvadsať percent. V nasledujúcich mesiacoch Irán prešiel na šesťdesiat percent, ďaleko za hranicu 3,67 percenta z jadrovej dohody z roku 2015 a blízko k úrovni, ktorú možno použiť na zbraň. Zabitie jedného človeka teda program nepochovalo. Režim ho využil ako dôvod, aby šliapol na plyn a zmenšil dohľad zvonka.

Z hľadiska remesla bola operácia novinkou. Likvidácie na diaľku síce nie sú nové, Mossad používal telefónne nálože aj autobomby desaťročia, no tu sa po prvý raz verejne spojili tri veci naraz: diaľkové ovládanie, satelitný prenos a softvérová kompenzácia, ktorá zo zbrane spravila presný nástroj bez človeka pri spúšti v dosahu cieľa. Atentát sa tak stal jedným z prvých verejne známych prípadov, keď cielenú vraždu vykonala čiastočne autonomizovaná zbraň ovládaná spoza hraníc. Lenže technická prvenstvá sa ľahko zapamätajú a ľahko obdivujú; ťažšie je nezabudnúť, že nástroj poslúžil na to, aby presne a načas zabil neozbrojeného muža v aute.

Mesiace po jeho smrti to bolo vidieť na číslach. V iránskych podzemných halách sa roztáčali nové kaskády centrifúg, obohacovanie stúpalo z dvadsiatich na šesťdesiat percent a inšpektori IAEA strácali prístup ku kamerám, ktoré dovtedy program sledovali. Muž, ktorého mala guľka zo satelitu zastaviť, bol mŕtvy. Práca, ktorú desaťročia viedol, bežala po jeho smrti rýchlejšie než predtým.

V populárnej kultúre

Operácia zatiaľ nemá samostatné hrané spracovanie. Objavuje sa v dokumentárnych reláciách a investigatívnych reportážach o iránskom jadrovom programe a o izraelsko-iránskom tieňovom konflikte; v slovenskom a českom prostredí najmä cez preberané analýzy rekonštrukcie *New York Times*.

Zdroje: The New York Times (rekonštrukcia operácie, 2021, cit. podľa Times of Israel a Jerusalem Post); Times of Israel („Mossad killed Iran’s top nuke scientist with remote-operated machine gun”); Al Jazeera a CBS News (iránske vyhlásenia o „satelitom riadenom” guľomete); RFE/RL (protichodné iránske verzie); Wikipedia: Mohsen Fakhrizadeh; Anadolu Agency a Times of Israel (akcelerácia obohacovania, zákon parlamentu, 20 % □ 60 %).

NEPRIZNANÉ
2024

OPERÁCIA

Ismail Haníja

Výbuch v Teheráne

Éra IV – Digitálna a hybridná vojna (2010–2024)

KRYCÍ NÁZOV – neznámy (atribúcia Izraelu)

DÁTUM – 31. júl 2024, okolo 2:00 v noci

MIESTO – Teherán – chránená ubytovňa IRGC
v areáli Nešát (severozápad mesta)

CIEĽ – Ismail Haníja, šéf politbyra Hamasu

METÓDA – výbušné zariadenie v ubytovni
(podľa New York Times);
Irán tvrdil zásah strelou zvonkuPRIZNANÉ IZRAELOM – spočiatku nekomentované;
zodpovednosť pripustil minister obrany
Jisrael Kac v decembri 2024

REDIGOVANÉ

Ismail Haníja: výbuch v Teheráne

Éra IV – Digitálna a hybridná vojna (2010–2024)

Prológ

Najbezpečnejšie miesto, aké mu vedeli ponúknuť, ho zabilo. Ismail Haníja spal v ubytovni, ktorú pre vzácných hostí prevádzkovali samotné Iránske revolučné gardy, v areáli na severozápade Teheránu, ktorý mal patriť medzi najstráženejšie kúty krajiny. Pár hodín predtým sedel v sále medzi hosťami inaugurácie nového prezidenta Masúda Pezeškiána, podával si ruky s iránskymi generálmi, prijímal objatia a fotografie. Hostiteľov nemal dôvod podozrievať. Práve oni ho pozvali.

O dom ďalej nemusel byť nikto. Nálož, ktorá ho mala zabiť, čakala v jeho izbe už týždeň; stačil signál z diaľky. Krátko po druhej hodine ráno 31. júla 2024 budovou otriasol výbuch. Keď sa dym usadil, šéf politbyra Hamasu a jeden z jeho ochrankárov boli mŕtvi – uprostred Teheránu, pod ochranou tých, ktorí ho pozvali.

Cieľ a motív

Ismail Haníja nebol vojenský veliteľ. Bol tvárou Hamasu navonok – šéf politbyra, najvyšší politický predstaviteľ hnutia, muž, ktorý sa stretával s katarskými emirmi, tureckými prezidentmi aj iránskymi generálmi. Pochádzal

z utečeneckého taboru Šáti v Gaze, vyšvihol sa cez vedenie hnutia až na jeho vrchol a po rokoch žil prevažne v Katare, odkiaľ Hamas zastupoval na medzinárodnej scéne.

Po 7. októbri 2023, keď komandá Hamasu prepadli juh Izraela, zabili okolo 1 200 ľudí a vzali vyše dvesto rukojemníkov, sa izraelská politika voči vedeniu hnutia zmenila na jednoduchú vetu: nájsť a zabiť. Haníja viedol za Hamas rokovania o prímerí a o prepustení rukojemníkov, no bol aj mužom, ktorý prevzal politickú zodpovednosť za útok a oslavoval ho. Pre Izrael bol legítimným cieľom v sérii zásahov proti vodcom Hamasu, ktorá sa rozbehla v mesiacoch po útoku. Že bol súčasne vyjednávačom, robilo rozhodnutie politicky sporným aj v samotnom Izraeli – no nezastavilo ho.

Plán

O detailoch operácie sa verejne vie len to, čo presiaklo do médií, najmä do rekonštrukcie denníka New York Times opretej o americké a blízkovýchodné zdroje. Izrael oficiálne mlčal a krycí názov akcie nie je známy. Atribúciu treba čítať podľa toho: ide o medializovanú verziu, nie o priznaný spis.

Podľa tejto verzie nešlo o raketu vystrelenú v poslednej chvíli, ako sa hovorilo prvé hodiny po výbuchu. Plán bol trpezlivejší. Výbušninu mali agenti prepašovať do ubytovne v areáli Nešát už zhruba dva mesiace vopred

a ukryť ju v izbe, kde Haníja pri svojich návštevách Teheránu zvyčajne býval. Nálož potom čakala – a operatéri čakali na okamih, keď bude terč preukázateľne vnútri. Práve inaugurácia prezidenta Pezeškiána tú istotu poskytl: Haníja prišiel do mesta na pozvanie, jeho pohyb bol predvídateľný, ubytovanie známe.

Sila plánu bola v jeho mieste. Zasiachnuť Haníju v Kattare alebo Turecku by znamenalo diplomatickú múnu voči spojencom Západu. Teherán bol naopak nepriateľské územie – ale aj územie, kde Hamas a jeho hostitelia verili, že sú v bezpečí. Práve táto istota ich uspala.

Prevedenie

Kľúčový kus práce sa odohral skôr, než Haníja vôbec pricestoval. Niekoľko ľudí muselo dostať výbušninu do strážených priestorov gárd, umiestniť ju do správnej izby a odísť bez stopy. Média neskôr písali o sieti, ktorá mala k objektu prístup, a o nálži ukrytej tak, aby prečkala týždne bez odhalenia. Podľa neskoršej správy britského denníka The Telegraph operáciu raz takmer prezradila banálna porucha – pokazená klimatizácia v Haníjovej izbe, kvôli ktorej do nej mal prísť personál. Tieto detaily pochádzajú z novinárskych rekonštrukcií a nedajú sa nezávisle overiť.

Samotný záver bol rýchly. Keď bolo potvrdené, že Haníja je vo svojej izbe, nálož odpálili na diaľku. Výbuch krátko po druhej hodine ráno zabil jeho aj ochranára Wasíma Abú Šabána. Žiadny letecký útok, žiadne

komando v uliciach – len signál a budova, ktorá sa otriasla zvnútra.

Bilancia

Z hľadiska výsledku operácia splnila cieľ: terč bol mŕtvy, vykonávatelia neodhalení, Izrael nič nepriznal. Civilná „cena“ v zmysle náhodných obetí ostala podľa známych údajov nízka – zahynul Haníja a jeho ochrankár.

Vážnejší dôsledok sa však neminul Izrael, ale hostiteľov. To isté, čo z akcie robilo úspech, totiž že sa stala v srdci Teheránu, urobilo z nej obrovský problém pre Irán. Host' pozvaný na štátnu slávnosť bol zabitý v ubytovni prevádzkovej revolučnými gardami, v meste, ktoré sa chváli svojim bezpečnostným aparátom. Otázka neznela len „kto to urobil“, ale aj „ako sa to vôbec mohlo stať“. Irán následne zatkol vyše dvoch desiatok ľudí vrátane vlastných spravodajských a vojenských dôstojníkov a personálu ubytovne – priznanie, že priesak siahla dovnútra.

Následky

Pre Irán to bolo poníženie, aké sa ťažko zakrýva. Najvyšší vodca Alí Chámenei nariadil odvetný úder a o niekoľko mesiacov si Irán a Izrael vymenili priame raketové salvy ponad región – eskalácia, ktorú by si pred 7. októbrovom 2023 málokto predstavil. Iránska verzia udalostí sa pritom rozchádzala so západnou: gardy trvali na

tom, že išlo o krátkodosahovú strelu so siedmimi kilogramami výbušniny vystrelenú zvonku, a správu New York Times o vopred ukrytej náľži odmietli. Ktorá verzia je presnejšia, ostáva sporné; obe však opisujú ten istý výsledok na tom istom mieste.

Hamas potvrdil Haníjovu smrť a 6. augusta 2024 oznámil jeho nástupcu na čele politbyra: **Jahju Sinwára**, muža z Gazy, ktorý platil za hlavného strojcu útoku 7. októbra. Hamas sa tým zomkol okolo svojho najtvrdšieho krídla. Sinwár vo funkcii dlho nevydržal. V októbri 2024 ho izraelskí vojaci zabili počas bojov v Gaze, pár týždňov po tom, čo prevzal vedenie po Haníjovi.

Na mieste v Teheráne ostal po Haníjovi vytlčený interiér ubytovne gárd a zatknutí vlastní dôstojníci. Irán mesiace pátral, kadiaľ presiakla nálož do izby, ktorú strážil sám. Odpoveď, ktorú našiel, totiž že priesak siahahal dovnútra jeho vlastných radov, bola pre Teherán ťažšia než samotný výbuch.

V populárnej kultúre

Samostatné filmové spracovanie zatiaľ neexistuje. Ope-
rácia sa spomína v dokumentárnych reportážach o iz-
raelskej kampani proti vedeniu Hamasu po 7. októbri
2023, napríklad v prehľade Mossadových akcií od kaná-
la Unpacked.

Zdroje: The New York Times (rekonštrukcia atentátu, august 2024); CNN; Middle East Eye; The Times of Israel (vrátane správy The Telegraph o poruche klimatizácie); Iran International (stanovisko IRGC); Wikipedia: Assassination of Ismail Haniyeh / Ismail Haniyeh.

**ČIASTOČNE
2024**

OPERÁCIA

Pagery a vysielacky Hizballáhu

Sabotáž reťazca

Éra IV – Digitálna a hybridná vojna (2010–2024)

KRYCÍ NÁZOV – oficiálny názov neznámy;
v médiách „Grim Beeper“ (novinárske
pomenovanie, nie izraelské)

DÁTUM – 17.–18. september 2024**MIESTO** – Libanon a Sýria

CIEĽ – komunikačná sieť Hizballáhu – pagery
a ručné vysielacky

METÓDA – mikronálož (PETN) ukrytá v batérii,
synchronizovaná diaľková aktivácia

PRIZNANÉ IZRAELOM – v čase činu nepriznané;
neskôr čiastočne potvrdené (vyjadrenia
bývalých dôstojníkov Mossadu)

REDIGOVANÉ

Pagery a vysielacky Hizballáhu: sabotáž reťazca

Éra IV – Digitálna a hybridná vojna (2010–2024)

Prológ

Bolo pol štvrtej popoludní, 17. septembra 2024. V Bejrúte sa pri pulte lekárne ozvalo pípnutie. O sekundu vybuchol prístroj na opasku muža, ktorý platil za lieky, a sklenené vitríny pokropila krv. V tej istej chvíli sa to dialo na desiatkach ďalších miest naraz: na zeleninovom trhu, pri pokladni obchodu s potravinami, v aute zastavenom na križovatke, v kuchyni, kde rodina obedovala. Tisíce pagerov po celom Libanone, v údolí Bikáa aj v juhosýrskych mestách najprv zapípali, akoby prišiel pokyn od velenia, a potom – keď ich muži zdvihli k tvári a pridržali oboma rukami, aby si prečítali správu – vybuchli. V dlaniach, pri uchu, na bruchu.

Medzi tými, čo držali prístroj, stáli ľudia, ktorí žiadny nemali: zákazníci v rade, deti pri stole, okoloidúci. Za pár minút privážali do bejrútskych nemocníc toľko ľudí s odtrhnutými prstami, roztrhanými dlaňami a vytečenými očami, že chodby nestíhali a chirurgovia operovali na zemi. Nikto ešte nechápal, čo sa stalo. O deň neskôr sa to zopakovalo – tentoraz s vysielaczkami, a často priamo na pohreboch prvých obetí.

Cieľ a motív

Terčom nebol jeden človek, ale celá nervová sústava nepriateľa. Hizballáh, libanonské šiitské hnutie a najsilnejšia neštátna ozbrojená sila v regióne, viedol od októbra 2023 vyčerpávajúcu cezhraničnú vojnu s Izraelom. Jeho silou bola disciplína, utajenie a sieť tisícov operatívcov, ktorí sa navzájom kryli.

Práve utajenie sa stalo jeho slabinou. Hizballáh sa roky obával, že Izrael odpočúva mobilné telefóny a sleduje ich polohu – a mal pravdu. Vodca Hasan Nasralláh preto svojich ľudí nabádal, aby sa smartfónom vyhýbali a vrátili sa k „hlúpej“, ale neodposluchovateľnej technológii: k pagerom. Bolo to logické bezpečnostné rozhodnutie. A presne v tej logike čakala pasca. Ak Hizballáh hľadá prístroje, ktoré nemožno sledovať z diaľky, stačí mu také prístroje predať – a postarať sa, aby ich z diaľky bolo možné odpáliť.

Tým sa reťaz vracia k staršiemu nepriateľovi z tejto knihy. Imada Mughniyeha, operačného šéfa Hizballáhu, zabila v Damasku v roku 2008 nálož ukrytá v opierke sedadla jeho auta (pozri kap. „Imad Mughniyeh“). Vtedy šlo o jednu nálož a jeden cieľ. Rovnaký princíp – ukrytá nálož v každodennom predmete – sa o šesťnásť rokov neskôr rozšíril na tisíce prístrojov rozdaných po celej krajine. Spolu s nimi sa rozšíril aj okruh tých, ktorí mohli byť zasiahnutí: nie už jeden muž v aute, ale ktokoľvek, kto stál vedľa.

Plán

Aby Hizballáh kúpil tisíce prístrojov, musel veriť, že kupuje bežný komerčný tovar od dôveryhodného výrobcu. Túto dôveru mu Mossad roky trpezlivo budoval a celý čas ju mal vo svojej moci.

Podľa rekonštrukcií a neskorších výpovedí bývalých dôstojníkov sa operácia rozbiehala už okolo roku 2015, keď Izrael začal do Libanonu prepašovať upravené ručné vysielacky. Tie spočiatku slúžili na odpočúvanie a zároveň držali v zálohe možnosť detonácie. Pagery prišli na rad neskôr. Pár rokov pred útokom ponúkol Hizballáhu novú líniu pagerov značky **Apollo** – robustnú, s dlhou výdržou batérie, akoby šitú na mieru paranoidnej militii s tisíckami bojovníkov.

Za predajcom stála sieť krycích firiem. Pagery niesli značku taiwanskej firmy **Gold Apollo**, ktorá poskytla licenciu na svoje meno, no podľa všetkého netušila, komu a čo sa naozaj predáva. Výrobu a distribúciu zastrešovala spoločnosť **B.A.C. Consulting** so sídlom v Budapešti – na papieri európsky obchodný sprostredkovateľ, v skutočnosti, podľa investigatívnych zistení, fasáda ovládaná Mossadom. K nej pribudli ďalšie nenápadné firmy, aby sa stopa rozriedila. Sám taiwanský výrobca tak figuroval ako nevedomé krytie – celý reťazec bol, slovami jedného z agentov, „stopercentne kóšer“ na pohľad a stopercentne riadený z úzadia.

Vlastná zbraň bola miniatúrna. Do batérie každé-

ho pagera ukryli približne tri gramy plastickej trhaviny **PETN**, zapojené tak, aby ich nebolo vidno pri rozobratí ani pri prechode letiskovým skenerom. Spúšť bola diaľková: na vopred zvolený signál mali prístroje najprv zapípať – a po stlačení tlačidiel vybuchnúť.

Prevedenie

Operácia prebehla v dvoch vlnách, aby šok zasiahol aj zálohu.

Prvá vlna – 17. september, popoludnie. Naraz, v jednej chvíli, dostali pagery po celom Libanone a v častiach Sýrie falošnú správu, ktorá vyzerala ako pokyn od velenia. Aby si ju operatívce prečítali, museli stlačiť dve tlačidlá súčasne – čím si pritiahol prístroj k tvári a obe ruky mal na ňom. V tej sekunde sa tri gramy PETN premenili na zbraň. Odhaduje sa, že Hizballáh mal v tom čase rozdaných okolo päťtisíc týchto pagerov.

Druhá vlna – 18. september. Keď hnutie ešte len chápalo, čo sa stalo, a nedôverovalo všetkému elektronickému, vybuchli stovky ručných vysielaciek značky **Icom**, ktoré boli v sieti dlhšie. Vysielacky niesli väčšiu nálož a často vybuchli pri pohreboch a zhromaždeniach po prvom dni – teda presne tam, kde sa okolo zranených a mŕtvych tlačili rodiny, susedia a zdravotníci. Menej výbuchov, no v hustejšom dave, a teda viac zasiahnutých okolo.

Spolu to nebol atentát na jedného človeka. Bolo to

plošné vyradenie celej vrstvy operatívcov aj ich komunikácie v priebehu dvoch dní – a spolu s nimi zasiahnutie každého, kto bol týmto operatívcom práve nablízku.

Bilancia

Pager nevyberá, kto ho práve drží, ani kto stojí vedľa. To je celý problém tejto operácie a tejto kapitoly. Nálož nevybuchla na bojisku ani na základni, ale tam, kde ľudia žili svoj všedný deň – pri pokladniach, na uliciach, v domácnostiach.

Podľa libanonskej vlády si oba dni vyžiadali okolo **42 mŕtvych** a približne **štyritisíc zranených**; z mŕtvych bolo zhruba **12 civilistov**, teda ľudí mimo akéhokoľvek boja. Medzi nimi boli deti. Uvádza sa jedenásťročný chlapec a deväťročná dievča – deti, ktoré sa ocitli v dosahu prístroja, čo niesol niekto blízky alebo cudzí v ich okolí. Tisíce ďalších ľudí prišli o prsty, dlane, oči; mnohí z nich nemali s Hizballáhom nič spoločné, len smolu, že stáli v nesprávnej chvíli na nesprávnom mieste. Lekári, ktorí o tom neskôr hovorili, opisovali deň, keď museli triediť ranených podľa toho, komu sa dá zachrániť aspoň jedna ruka.

(Čísla obetí sa medzi zdrojmi líšia. Niektoré skoršie a zahraničné súhrny uvádzajú nižšie počty, okolo tridsiatich mŕtvych za oba dni; presné údaje zostávajú predmetom rekonštrukcií. Rozptyl nemení podstatu: medzi mŕtvymi a tisíckami zranených boli civilisti vrátane de-

tí.)

Práve táto nerozlišujúca povaha útoku spustila právny spor, ktorý sa nedá obísť. Experti OSN pre ľudské práva ho označili za možný vojnový zločin: aj keď časť obetí neboli civilisti, súčasný výbuch tisícov náloží v hustom mestskom prostredí podľa nich porušuje zásadu rozlišovania medzi bojovníkmi a civilistami a zásadu proporcionality – útočník totiž nemohol vedieť, kto bude mať prístroj práve v ruke a kto bude stáť vedľa. Obhajcovia operácie namietajú, že terčom boli výlučne prístroje rozdane členom ozbrojenej organizácie a že zásah bol presnejší než plošné bombardovanie. Lenže presnosť voči zariadeniu nie je to isté ako presnosť voči človeku: keď zbraňou je predmet, ktorý nosí jeden a používa ho uprostred iných, hranica medzi bojovníkom a okoloidúcim sa stiera v okamihu detonácie. Spor sa tak dotýka samej hranice toho, čo medzinárodné humanitárne právo vôbec dovoľuje.

Následky

Krátkodobý vojenský účinok bol veľký. Hizballáh stratil naraz komunikáciu, dôveru vo vlastné vybavenie a desiatky operatívcov; jeho velenie osleplo a ohluchlo práve vtedy, keď Izrael stupňoval tlak. Podľa neskorších výpovedí to bol pre Nasralláha „zlomový bod vojny“ – videl prístroje vybuchovať mužom priamo vedľa seba. O necelé dva týždne ho izraelský úder zabil v jeho pod-

zemnom veliteľstve.

Dlhodobý dozvuk je však širší než jeden konflikt. Útok býva opisovaný ako prípad toho, čomu sa hovorí „**weaponizácia dodávateľského reťazca**“ – ozbrojenie bežného spotrebného tovaru pri samotnej výrobe a distribúcii. Ukázal, že najzraniteľnejším miestom modernej organizácie nemusí byť jej obrana, ale faktúra, ktorú podpíše pri nákupe pagerov. Zároveň ukázal niečo nepríjemnejšie: ak sa raz zbraňou stane spotrebný predmet, ktorý sa pohybuje medzi ľuďmi, nemožno už vopred povedať, koho zasiahne. Vlády a firmy si po útoku začali klásť otázku, čo vlastne kupujú a od koho. Pre obyvateľov libanonských miest zostala otázka iná a osobnejšia: či je bezpečné držať v ruke hocikaký prístroj.

Izrael útok oficiálne nepriznal hneď. Až s odstupom, cez vyjadrenia bývalých dôstojníkov Mossadu pre svetové médiá, sa autorstvo a mechanika operácie potvrdili v hrubých rysoch, hoci časť detailov (presné logistické trasy, počet zapojených firiem) zostáva utajená.

V bejrútskych nemocniciach medzitým dlhé týždne ležali ľudia, ktorí už nikdy neuvidia a nechytia pohár oboma rukami. Medzi nimi deti, ktoré v ten utorok popoludní len obedovali alebo sa vracali zo školy. Operácia zasiahla cieľ, ktorý si zaumienila, a popri ňom aj ich.

V populárnej kultúre

Reportážne spracovanie ponúka epizóda *60 Minutes* (CBS, 2024) s výpoveďami bývalých agentov Mossadu a dokumentárne rekonštrukcie BBC, CNN a Reuters; téma sa takmer isto vráti aj v hranej tvorbe.

Zdroje: Wikipedia: 2024 Lebanon electronic device attacks; CNN (27. 9. 2024, „Israel concealed explosives inside batteries...“); The Times of Israel (ex-Mossad agents detail exploding pager operation; How Hezbollah was fooled into purchasing explosive pagers); CBS News / 60 Minutes (Mossad pager & walkie-talkie plot); The Washington Post (Inside Israel's penetration of Hezbollah, 5. 10. 2024); Al Jazeera; Lieber Institute, West Point („Well, it Depends“: The Explosive Pagers Attack Revisited).

Záver: Vzory a doktríny

Keď čítame príbehy tejto knihy za sebou, od buenosaireskej zastávky autobusu po pípajúce pagery v Bejrúte, vidíme niečo viac než zbierku odvážnych kúskov. Za šesťdesiat rokov sa menil samotný nástroj, no nemenila sa logika, ktorá ho drží v ruke.

Oblúk metód: od človeka k stroju

Prvé operácie stáli a padali na ľuďoch. Eichmanna našiel slepý preživší a zdvihla ho hŕstka agentov, ktorí ho potom v konšpiračnom dome strážili dlhé dni vlastnými rukami. Hnev Boží sa opieral o strelcov, sledovačov a spojkárov rozsiatych po európskych mestách. Entebbe bola otázka odvahy, nervov a štyroch tisícok kilometrov letu do tmy. To bola éra, v ktorej rozhodovalo, koľko riskujúcich tiel dokáže služba dostať na správne miesto v správnu chvíľu.

Postupne ľudí nahrádza technika. Osirak a Al-Kibar presúvajú váhu z agenta na pilota a presné spravodajstvo. Stuxnet ide ešte ďalej: prvý raz operáciu vykoná program, ktorý privedie centrifúgy k tomu, aby sa zničili samy, zatiaľ čo riadiace obrazovky neukazujú ani stopu poruchy. Pri Fakhrizadehovi už nie je na mieste činu ani jeden agent. Spúšť stláča diaľkovo ovládaná zbraň. A pagery v roku 2024 ukazujú poslednú métu: keď zbraňou nie je strelec ani malvér, ale samotný dodávateľský

reťazec nepriateľa. Práve preto sa náboj výbuchu už nedal udržať tam, kde ho plánovači chceli mať – pagery zazvonili aj v rukách ľudí, ktorí stáli v rade na trhu alebo držali na rukách dieťa.

Tá línia – telo, lietadlo, kód, reťazec – je hlavný príbeh knihy. Čím ďalej, tým menej izraelských ľudí muselo byť fyzicky pri akcii a tým hlbšie operácia siahala do infraštruktúry protivníka. Ten istý posun má však aj druhú stranu: čím menej vlastných cieľ je v hre, tým ťažšie sa vopred povie, koho ďalšieho zásah zasiahne.

Čo sa nemení

A predsa pod tou premenou beží stále tá istá logika, ktorú sme pomenovali v úvode.

Odstrašenie. Cieľom takmer nikdy nebol len mŕtvy muž alebo zničený reaktor. Cieľom bol odkaz: kamkoľvek odídeš a ako dlho sa budeš skrývať, raz si po teba služba príde. Salameha Mossad zabil až šesť rokov po Lillehammeri. Pagery čakali roky v skladoch, kým zazvonili.

Preventívna doktrína. Begin v roku 1981 vyslovil zásadu, že nepriateľský režim nedostane jadrovú zbraň – a polovica novších kapitol je jej pokračovaním: Osirak, Al-Kibar, Stuxnet, iránski vedci, jadrový archív, Fakhrizadeh. Je to jedna veta prepísaná do šiestich rôznych technológií.

Popierateľnosť. Ideálna operácia ostáva tá, ktorú

nikto nedokáže s istotou pripísať. Preto toľko príbehov v tejto knihe Izrael nikdy nepotvrdil a preto sme sa pri mnohých museli oprieť o investigatívne rekonštrukcie a priznania, ktoré prišli s odstupom rokov – niekedy desaťročí.

Cena

Kronika samých úspechov by bola lžou. Mossad zabil nesprávneho muža v Lillehammeri a zničil tým dôveru celej európskej línie. V Ammáne vstrekol jed do ucha Chálida Mašála tak nemotorne, že napokon musel sám poslať protilátku a prepustiť zakladateľa Hamasu – z atentátu sa stalo poníženie. A čím modernejšia metóda, tým širšia zóna zásahu: dubajské kamery odhalili celý tím a roztrhli desiatky cudzích identít; pagery vybuchovali aj v obchodoch a na uliciach a medzi mŕtvymi boli civilisti a deti.

Každá kapitola má preto dve čítania. Jedno je o vynaliezavosti. Druhé o tom, čo ostáva, keď tajná služba prekročí hranicu cudzieho štátu, cudzej identity alebo civilného priestoru. Táto kniha sa ani jednému z tých čítaní nevyhýba.

Čo to znamená dnes

Operácie z posledných rokov ukázali postupy, ktoré sa už nedajú vziať späť. Stuxnet ukázal, že softvér dokáže zničiť stroj, a začala éra štátnych kyberzbra-

ní. Fakhrizadeh ukázal, že vraždiť sa dá na diaľku, autonómnym strojom; tým do cielených operácií vstúpila umelá inteligencia. Pagery ukázali, že dôverovať sa nedá ani vlastnému telefónu, rádiu či batérii – a svet sa prvý raz vážne zamyslel nad „weaponizáciou“ dodávateľských reťazcov, ktorými prechádza úplne všetko, vrátane predmetov v rukách bežných ľudí.

Mossad tieto nástroje nevynašiel sám a nebude ich mať len pre seba. Práve to je odkaz celej kroniky: každá z týchto operácií bola zároveň ukážkou, ktorú videli aj ostatní. To, čo dnes pôsobí ako izraelská špecialita, bude zajtra súčasťou arzenálu mnohých – aj tých, čo ho jedného dňa môžu obrátiť opačným smerom.

Príbeh, ktorý sa začal na zastávke autobusu v Buenos Aires, sa teda nekončí. Len mení nástroj v ruke.

Filmografia a popkultúra

Táto príloha je sprievodcom po tom, ako sa operácie z knihy premietli do filmu, seriálu a dokumentu; nie je filmografickou úplnosťou. Niektoré príbehy majú veľké hrané spracovanie, iné žijú len v dokumentoch alebo knihách faktu, viaceré zatiaľ nemajú nič. Kvalita aj vernosť sa pritom líšia od dôsledných rekonštrukcií po voľné dramatizácie, ktoré reálnym aktérom takmer nedajú slovo.

Podľa operácií (v poradí knihy)

- **Operation Finale – Eichmann** – *Operation Finale* (2018, film; Oscar Isaac, Ben Kingsley). Skoršie: *The House on Garibaldi Street* (1979, TV film) a *The Man Who Captured Eichmann* (1996, TV film).
- **Operation Damocles – egyptskí vedci** – – (bez filmu). Epizóda žije v literatúre faktu: Bar-Zohar & Mišal, Bergmanov *Rise and Kill First*, Raviv & Melman *Spies Against Armageddon*.
- **Operation Diamond – MiG-21** – *The Spy Who Fell to Earth* (seriálová epizóda) a opakované dokumenty o Mossade.
- **Plumbat / Cherbourg** – – (bez priameho hraného filmu). Knižne *The Boats of Cherbourg* (Abraham Rabinovich); francúzsky film *Les Aventuriers* príbeh člnov voľne inšpiroval.

- **Hnev Boží – Wrath of God** – *Munich* (2005, film; Spielberg, podľa knihy *Vengeance*). Skoršie: *Sword of Gideon* (1986, TV film).
- **Lillehammer** – *Munich* (2005, film; aféra tvorí jeho dramatické ťažisko) a dokumentárna tvorba o osude Ahmeda Bouchikiho.
- **Entebbe** – *Operation Thunderbolt* (1977, film), *Raid on Entebbe* (1977, TV film), *7 Days in Entebbe* (2018, film).
- **Operation Opera – Osirak** – – (samostatný veľký film nevznikol). Dokumenty izraelského letectva a archívne rekonštrukcie (National Security Archive).
- **Operation Moses – The Red Sea Diving Resort** (2019, film, Netflix; Chris Evans) – dramatizuje skoršiu fázu (Operation Brothers), kritizovaný za to, že reálni utečenci v ňom takmer nedostanú slovo.
- **Únos Vanunua – Vanunu** (1997, dokument). Knižne *The Woman from Mossad* (Peter Hounam); agentka „Cindy“ sa stala archetypom honeytrapu.
- **Abu Jihad – Tunis** – *Assassination in Tunis* (2020, dokument, Al Jazeera World). Opisuje aj Bergmanov *Rise and Kill First*.
- **Gerald Bull – superkanón – Doomsday Gun** (1994, TV film; Frank Langella ako Bull). Plus dokumenty o Saddámovom zbrojení.
- **Fathí Šaqáqí** – – (bez samostatného filmu). Figuruje v Bergmanovom *Rise and Kill First*.

- **Chálid Mašál – Ammán** – *Kill Him Silently: Mossad vs Khaled Meshaal* (2013, dokument, Al Jazeera). Spomína aj *Rise and Kill First*.
- **Operation Orchard – al-Kibár** – – (do veľkej kinematografie sa pre utajenie nedostala). Dokumentárne rekonštrukcie a knihy (*The Secret War with Iran*; reportáž *Der Spiegel*).
- **Imad Mughniyeh** – *Ghosts of Beirut* (2023, miniséria) o desaťročnom love CIA aj Mossadu.
- **Mahmúd al-Mabúh – Dubaj** – *The Dubai Job* (2011, dokument, BBC *Panorama*; Jane Corbin). Ústredná epizóda Bergmanovho *Rise and Kill First*.
- **Stuxnet – Olympic Games** – *Zero Days* (2016, dokument; Alex Gibney) o Stuxnete a spolupráci NSA a Jednotky 8200.
- **Iránski jadroví vedci** – – (bez vlastného hraného spracovania). Dokument *The Spymasters*; pozadie seriálu *Tehran* (2020).
- **Iránsky jadrový archív** – – (zatiaľ bez spracovania).
- **Mohsen Fakhrizadeh** – – (bez samostatného hraného filmu). Dokumentárne relácie a rekonštrukcia *New York Times* (2021).
- **Ismail Haníja** – – (bez filmu). Dokumentárne reportáže o kampani proti vedeniu Hamasu (napr. prehľad kanála Unpacked).
- **Pagery Hizballáhu** – – (zatiaľ bez hranej tvorby). Reportáž *60 Minutes* (CBS, 2024) s ex-agentmi Mos-

sadu; rekonštrukcie BBC, CNN, Reuters.

Všeobecne k téme

Mossad a izraelská tieňová vojna majú aj diela neviazané na jednu konkrétnu operáciu:

- **Fauda** (od 2015, seriál) – izraelská undercover jednotka (mista'arvím) na palestínskom území; nie o jednej akcii, ale o každodennej realite tajnej vojny.
- **The Spy** (2019, seriál; Sacha Baron Cohen) – Eli Cohen, agent Mossadu v Sýrii šesťdesiatych rokov.
- **The Angel** (2018, film) – Ašraf Marwan, zať Násira a údajný zdroj Mossadu pred Jomkipurskou vojnou.
- **Tehran** (od 2020, seriál) – agentka Mossadu v Teheráne; fikcia s ozvenami reálnej iránskej línie (kybernetika, cielené atentáty).
- **The Spymasters** a podobné dokumenty – prierezové portréty izraelského spravodajstva.

Zoznam zdrojov

Tento zoznam zhŕňa pramene uvedené pod jednotlivými kapitolami. O ich povahe a váhe hovorí podrobnejšie kapitola „Poznámka o zdrojoch a metóde“: najvyššiu váhu majú primárne doklady: súdne spisy, rezolúcie OSN, správy IAEA, oficiálne priznania a odtajnené dokumenty. Druhú vrstvu tvoria odborné a investigatívne práce, predovšetkým kniha Ronena Bergmana *Rise and Kill First* (slov. *Vstaň a zabi prvý*) a dlhoročná reportáž. Najnižšiu váhu majú encyklopedické agregátory a novinové rekonštrukcie, ktoré používame na rámec, dátumy a mená.

Pri operáciách so štátnym utajením verejné pramene zostávajú limitované. Uvedené fakty sú preto zložené z verifikovaných častí týchto zdrojov a tam, kde sa pramene rozchádzajú alebo ide o najlepší dostupný odhad, to text kapitoly hovorí nahlas. Zoznam je členený podľa kapitol; opakované pramene sa uvádzajú pri prvej operácii, ktorej sa týkajú. URL ponechávame tam, kde boli v podkladoch.

Operation Finale: zajatie Adolfa Eichmanna

- Yad Vashem – Operation Eichmann (www.yadvashem.org)
- Wikipedia: Operation Finale / Adolf Eichmann's capture (en.wikipedia.org) / Adolf Eichmann (en.wikipedia.org) / Eichmann trial

(en.wikipedia.org)

- Times of Israel – „Argentina’s Jews had key role in Eichmann’s capture, Mossad agent says” ([timesofisrael.com](https://www.timesofisrael.com))
- USHMM Holocaust Encyclopedia – Eichmann trial (encyclopedia.ushmm.org)
- The National WWII Museum – The Trial of Adolf Eichmann (nationalww2museum.org)
- SpyScape – „Mossad Spy Gadgets: The Secrets Behind Operation Finale” (spyscape.com)
- NPR – „The Doctor Who Helped Israeli Spies Catch Eichmann” ([npr.org](https://www.npr.org))
- Hannah Arendt, *Eichmann in Jerusalem* (New Yorker, 1963) ([newyorker.com](https://www.newyorker.com))
- Amnesty International – analýza univerzálnej jurisdikcie (IOR 53/013/2012) ([amnesty.org](https://www.amnesty.org))
- Rezolúcia Bezpečnostnej rady OSN k porušeniu suverenity Argentíny (1960)
- SpyScape – „Mossad’s Mysterious Sayanim” (spyscape.com)

Operation Damocles: nemeckí vedci v Egypte

- Wikipedia: Operation Damocles
- Jewish Virtual Library: Operation Damocles
- Newsweek – „The Secret History of Israel’s War Against Hitler’s Scientists” (2018)
- The Forward – „The Nazi Who Became a Mossad

Hitman" (2016)

- Jewish Telegraphic Agency, archív jún 1963 (proces v Bazileji)
- Ronen Bergman, *Rise and Kill First*

Operation Diamond: ukradnutý MiG-21

- Wikipedia: Operation Diamond / Munir Redfa
- Jewish Virtual Library – „Stealing a Soviet MiG – Operation Diamond”
- The National Interest / War Is Boring – „In 1966, Israeli Intelligence Convinced an Iraqi Pilot to Defect with His MiG-21”
- The War Zone (twz.com) – HAVE DOUGHNUT a Sean Connery

Plumbat a Cherbourg: urán a raketové člny

- Wikipedia: Operation Plumbat; Cherbourg Project
- Time – „High Seas: Uranium – The Israeli Connection” (1977)
- Tablet Magazine – „50 Years of The Boats of Cherbourg”
- Abraham Rabinovich, *The Boats of Cherbourg*
- The Times of Israel; The Jerusalem Post

Hnev Boží: odveta za Mníchov

- Britannica – Operation Wrath of God (britannica.com)

- Wikipedia: Mossad assassinations following the Munich massacre (en.wikipedia.org) / Wael Zwaiter / Mahmoud Hamshari / 1973 Israeli raid in Lebanon (Spring of Youth) / Munich massacre (en.wikipedia.org) / Black September Organization (en.wikipedia.org) / List of Israeli assassinations (en.wikipedia.org)
- IDF – Operation Spring of Youth
- Jewish Virtual Library
- Cambridge University Press – *Operation Wrath of God* (kniha, vrátane kapitoly „A Secret Security Order”) ([cambridge.org](https://www.cambridge.org))
- The English Historical Review (academic.oup.com)
- WSJ – „Operation Wrath of God Review: A Campaign of Vengeance” ([wsj.com](https://www.wsj.com))
- *One Day in September* (Olympics Library) (library.olympics.com)
- NBC News – „Israel’s Mossad assassinates enemies” ([nbcnews.com](https://www.nbcnews.com))
- NPS – Munich Massacre (nps.gov)

Lillehammer: keď Mossad zabil nesprávneho muža

- Wikipedia: Lillehammer affair (en.wikipedia.org) / Sylvia Raphael / Alí Hassan Salameh
- Cambridge University Press – „The Lillehammer Fiasco: Official Condemnation, Covert Approval”

(cambridge.org)

- israeled.org – „Mossad Kills Wrong Man in Norway” (israeled.org)
- Jewish Currents – „July 21: The Lillehammer Affair”
- Deseret News – Lillehammer 1973
- Spyscape – Operation Wrath of God
- Nórské súdne spisy a rozsudky (žaloby po Lillehammeri)

Entebbe: záchrana rukojemníkov v Ugande

- Wikipedia: Entebbe raid (en.wikipedia.org)
- IDF – Operation Entebbe (idf.il)
- Britannica – Entebbe raid (britannica.com)
- israeled.org – Entebbe (israeled.org)
- Jewish Virtual Library – The Entebbe Rescue Operation
- Tablet Magazine – Entebbe’s forgotten dead

Operation Opera: koniec reaktora Osirak

- Wikipedia: Operation Opera (en.wikipedia.org) / Begin Doctrine
- IDF – „Operation Opera: An Inside Look” (idf.il)
- The Aviation Geek Club – Operation Opera, F-16 Netz (theaviationgeekclub.com)
- National Security Archive – „Osirak: Israel’s Strike ... 40 Years Later” (nsarchive.gwu.edu)

- Wilson Center – „The Israeli Raid Against the Iraqi Reactor, 40 Years Later” (wilsoncenter.org)
- MWI West Point – „Operation Opera Redux” (mwi.westpoint.edu)
- EBSCO Research Starters – „Israel Destroys Iraqi Nuclear Reactor” (ebSCO.com)
- Times of Israel (piloti spomínajú na nálet)

Operation Moses: tajný most z Etiópie

- Wikipedia: Operation Moses / Operation Joshua / The Red Sea Diving Resort
- Jewish Virtual Library – „Operation Brothers: The Mossad’s Red Sea Diving Resort”
- Times of Israel (40. výročie Operation Moses; „Hollywood dives deep...”)
- Time – „The True Story Behind Netflix’s The Red Sea Diving Resort”
- World Jewish Congress – „This Week in Jewish History: Operation Moses”
- ADST – Operations Sheba and Solomon

Únos Vanunua: zlákaný z Ríma

- Wikipedia: Mordechai Vanunu; Cheryl Bentov
- The Sunday Times (5. 10. 1986, pôvodné odhalenie)
- UPI Archives (23. 12. 1986, „Vanunu says he was kidnapped in Rome”)

- Al Jazeera (2004, „Israeli whistleblower details kidnapping“)
- intelNews.org (2015)
- Times of Israel

Abu Jihad: komando v Tunise

- Wikipedia: Assassination of Khalil al-Wazir; Khalil al-Wazir; Intissar al-Wazir
- The Times of Israel (1. 11. 2012, „Israel admits to top-secret operation...“)
- France 24 (1. 11. 2012)
- CNN (1. 11. 2012, rozhovor s operatívcom)
- Al Jazeera („Israel admits killing Arafat's deputy“, 2012; dokument „Assassination in Tunis“, 2020)
- Ronen Bergman, *Rise and Kill First* (2018)
- Rezolúcia Bezpečnostnej rady OSN č. 611 (1988)

Gerald Bull: koniec konštruktéra superkanónu

- Wikipedia: Gerald Bull; Project Babylon
- Smithsonian Magazine – „Saddam Hussein's failed 'supergun'“
- Intel Today – „Gerald Bull assassinated in Brussels, 22 March 1990“
- War History Online – Project Babylon
- (Atribúcia Mossadu nie je úradne potvrdená; alternatívne verzie – Irak, Irán, CIA, MI6 a i. – sú uvedené v texte kapitoly.)

Fathí Šaqáqí: zásah na Malte

- Wikipedia: Fathi Shaqaqi
- The Malta Independent – „25 years ago: When one of Palestine’s most notorious leaders was assassinated in Malta” (2020) a „Israeli assassination... recalls killing of founder Fathi Shikaki in Sliema” (2019)
- MaltaToday – „The unsolved murder of Fathi Shqaqi”
- The Washington Post – „Assassination in Malta is confirmed” (30. 10. 1995)
- FDD’s Long War Journal – „A History of Targeted Killings Attributed to the Mossad”
- Ronen Bergman, *Rise and Kill First*
- (Sporné body – počet rán, úniková trasa, krycie mená agentov – sú v texte označené.)

Chálid Mašál: zlyhaná otrava v Ammáně

- Times of Israel – „Begging royal mercy: How Israel recovered from the botched Mashaal hit, 25 years ago”
- Wikipedia: Khaled Mashal / Mossad / Danny Yatom
- Middle East Monitor (25. 9. 2020)
- Tampa Bay Times – „Anatomy of a botched assassination” (8. 10. 1997)
- The Canadian Encyclopedia – Canadian Passport

Abuse

- London Review of Books, Adam Shatz – „Mishal's Luck”
- Jewish Telegraphic Agency (12. 2. 1999)

Operation Orchard: sýrsky reaktor Al-Kibar

- Wikipedia: Operation Outside the Box (en.wikipedia.org)
- Times of Israel („Ending a decade of silence...”, 2018; „Israel used 17 tons of explosives...”)
- CNN (21. 3. 2018) (cnn.com)
- IAEA – správa o lokalite Dajr az-Zaur (2011)
- raafdocumentary.com – „Operation Orchard: The Syrian Nuclear Reactor Strike” (raafdocumentary.com)
- israeled.org – Operation Orchard (israeled.org)
- GlobalSecurity.org – Al Kibar / Dair Alzour Reactor

Imad Mughniyeh: bomba v Damasku

- The Washington Post – „CIA and Mossad killed senior Hezbollah figure in car bombing” (30. 1. 2015)
- Wikipedia: Assassination of Imad Mughniyeh / Imad Mughniyeh / 2008 Damascus car bombing; 2012 Burgas bus bombing
- Britannica – Imad Mughniyah
- The Times of Israel a Haaretz (správy z 31. 1. – 1. 2. 2015)

- Newsweek (13. 2. 2015)

Mahmúd al-Mabúh: atentát na kamere

- Wikipedia: Assassination of Mahmoud Al-Mabhouh / Mahmoud al-Mabhouh
- SpyScape – „The Dubai Job”
- The Christian Science Monitor (Dubai hit squad, 2010)
- NPR / World Jewish Congress (vyhostenie diplomatov, marec 2010)
- EBSCO Research Starters

Stuxnet: prvá kyber-fyzická zbraň

- Wikipedia: Stuxnet (en.wikipedia.org) / Operation Olympic Games
- CFR Cyber Operations Tracker – Stuxnet ([cfr.org](https://cfre.org))
- Kaspersky – „What is Stuxnet” (kaspersky.com)
- IEEE Spectrum – „The Real Story of Stuxnet” (Ralph Langner)
- ISIS / Institute for Science and International Security (analýzy poškodenia centrifúg v Natanze)
- EBSCO Research Starters – Stuxnet (ebSCO.com)
- Stanford – „Stuxnet” (PH241) (large.stanford.edu)
- CSO Online – „Stuxnet explained”

Iránski jadroví vedci: séria atentátov

- Wikipedia: Assassinations of Iranian nuclear scientists; Fereydoon Abbasi; Mohsen Fakhrizadeh
- The Iran Primer (USIP) – „Assassinations of Iran Nuclear Scientists” (2020)
- VOA News – „History of Assassinations of Iran’s Top Nuclear Scientists”
- Al Jazeera (2010, 2012)
- NBC News (rola MEK, podľa úradníkov USA – a jej spochybnenie predstaviteľom ministerstva zahraničia USA)
- TRT World – „Magnet bombs to missiles”

Krádež iránskeho jadrového archívu

- Wikipedia: Israeli infiltration of an Iranian nuclear archive
- The Times of Israel („Mossad stole Iran’s nuke archive and smuggled it back to Israel the same night”; „Mossad agents snuck nuclear files out of Iran with authorities ‘on their tails’”; „Rouhani confirms Israeli heist of Iran’s nuclear archive”)
- Haaretz – „How the Mossad blowtorched into an Iranian facility” (16. 7. 2018)
- JNS – „How the Mossad stole Iran’s nuclear playbook”
- Israel Hayom – „24 agents; 6 hours” (9. 5. 2024)

- Prejav B. Netanjahua, 30. apríla 2018

Mohsen Fakhrizadeh: AI-riadená zbraň

- The New York Times (rekonštrukcia operácie, 2021; cit. podľa Times of Israel a Jerusalem Post)
- Times of Israel – „Mossad killed Iran’s top nuke scientist with remote-operated machine gun”
- Al Jazeera a CBS News (iránske vyhlásenia o „satelitom riadenom” guľomete)
- RFE/RL (protichodné iránske verzie)
- Wikipedia: Mohsen Fakhrizadeh
- Anadolu Agency a Times of Israel (akcelerácia obohacovania, zákon parlamentu, 20 % □ 60 %)

Ismail Haníja: výbuch v Teheráne

- The New York Times (rekonštrukcia atentátu, august 2024)
- CNN; Middle East Eye
- The Times of Israel (vrátane správy The Telegraph o poruche klimatizácie)
- Iran International (stanovisko IRGC)
- Wikipedia: Assassination of Ismail Haniyeh / Ismail Haniyeh

Pagery a vysielačky Hizballáhu: sabotáž reťazca

- Wikipedia: 2024 Lebanon electronic device attacks (en.wikipedia.org)

- CNN (27. 9. 2024, „Israel concealed explosives inside batteries...” ([cnn.com](https://www.cnn.com)))
- The Times of Israel (ex-Mossad agents detail exploding pager operation; How Hezbollah was fooled into purchasing explosive pagers)
- CBS News / 60 Minutes (Mossad pager & walkie-talkie plot)
- The Washington Post – „Inside Israel’s penetration of Hezbollah” (5. 10. 2024)
- Al Jazeera ([aljazeera.com](https://www.aljazeera.com))
- BBC ([bbc.com](https://www.bbc.com))
- Anadolu Agency – „Israel planned pager attacks ... decade ago” ([aa.com.tr](https://www.aa.com.tr))
- Reuters (grafická rekonštrukcia) ([reuters.com](https://www.reuters.com))
- Lieber Institute, West Point – „‘Well, it Depends’: The Explosive Pagers Attack Revisited” ([lieber.westpoint.edu](https://www.lieber.westpoint.edu))

Prierezové pramene

Naprieč knihou sa opakovane vracajú tieto pramene:

- Ronen Bergman, *Rise and Kill First* (slov. *Vstaň a zabíj prvý*) – investigatívna história izraelských cieľných likvidácií, opretá o stovky rozhovorov
- Oficiálna stránka Mossadu – história ([mossad.gov.il](https://www.mossad.gov.il))
- Britannica: Mossad ([britannica.com](https://www.britannica.com)); Wikipedia: Mossad (en.wikipedia.org)

- Wikipedia: List of Israeli assassinations (en.wikipedia.org)

Ako táto kniha vznikla

Túto knihu sme vytvorili s výraznou pomocou nástrojov umelej inteligencie. Píšeme to otvorene, aby ste vedeli, čo držíte v ruke.

Čo urobil človek. Námet a myšlienkový základ knihy, jej stavbu, zadanie pre každú kapitolu, rozhodnutia o tom, čo v texte zostane a čo ide preč, a schválenie finálnej podoby pred vydaním. Bez tejto časti by kniha nevznikla – žiadny nástroj si ju nevymyslel sám.

Čo urobila umelá inteligencia. Prvé znenie kapitol podľa zadaní, redakčné pripomienky a revízie, jazykovú korektúru, ilustrácie a obálku.

Kto za to zodpovedá. Erik M je autorský pseudonym vydavateľstva. Za obsah knihy – za jej tvrdenia, fakty aj prípadné chyby – zodpovedá vydavateľ TriSoft Forever s.r.o., nie meno na obálke a nie použitý nástroj. Fakty a údaje v texte sme overovali v recenznom kroku, ktorý robila AI.

Podiel AI: text – prvý draft a korektúra · ilustrácie – generované